

Omstillingsbehov i kommunene i Troms

KNUT VAREIDE OG MARIT O. NYGAARD

TF-rapport nr. 354

Tittel: Omstillingsbehov i kommunene i Troms
Undertittel:
TF-rapport nr: 354
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit Nygaard
Dato: 15. mars 2015
ISBN: 978-82-7401-786-3
ISSN: 1891-053X
Pris: 200,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Kystlandskap på yttersiden av Senja, foto: Gunnar Davidsson
Prosjekt: Omstillingsbehov i kommunene i Troms
Prosjektnr.: 20141320
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Troms fylkeskommune

Spørsmål om denne rapporten kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

Det er utviklet et sett med indikatorer som skal måle næringsmessig og demografiske omstillingsbehov i norske kommuner. Hensikten er å få et objektivt grunnlag for vurdering av omstillingsbehov i kommunene. I rapporten er det også utarbeidet indikatorer for sårbarhet i kommunene, som er videreutviklet og oppdatert i forhold til sårbarhetsindikatorer som Telemarksforskning har utarbeidet tidligere. Rapporten viser hvordan kommunene i Troms kommer ut med bruk av indikatorene og indekser for omstillingsbehov og sårbarhet.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten er laget på oppdrag fra Troms fylkeskommune. Hensikten er å få et objektivt grunnlag for vurdering av omstillingsbehov i kommunene i Troms. Telemarksforskning er ikke involvert i prosessen med å definere omstillingskommuner, men har på oppdrag fra Troms fylkeskommune utarbeidet denne rapporten hvor ulike sett med indikatorer er satt sammen til en samlet indeks for omstillingsbehov. Rapporten vil brukes som en del av et samlet beslutningsgrunnlag sammen med annen tilgjengelig informasjon når beslutninger fattes. Vi har skilt mellom næringsmessig omstillingsbehov og demografisk omstillingsbehov. Næringsmessig omstillingsbehov er knyttet til arbeidsplassutviklingen i næringslivet, mens demografisk omstillingsbehov er knyttet til befolkningsutviklingen. Samlet omstillingsbehov vil da være en kombinasjon av næringsmessig og demografisk omstillingsbehov.

I rapporten har vi også sett på næringsmessig og demografisk sårbarhet. Sårbarhet er knyttet til risiko for å få brå nedgang i arbeidsplasser eller befolkning. Kommuner kan imidlertid være sårbare uten at risikoen realiseres. Kommunenes sårbarhet vil imidlertid ha noe å si for hvordan et eventuelt omstillingsprogram skal designes og gjennomføres.

Til slutt i rapporten har vi sett spesielt på de seks kommunene i Troms som kommer ut dårligst med bruk av valgte indikatorer og indekser for omstillingsbehov.

Bø, 15. mars 2015

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	7
1. Metode for måling av omstillingsbehov	9
2. Næringsmessig omstillingsbehov.....	11
2.1 Arbeidsplassutvikling.....	12
2.2 Arbeidsplassutvikling i næringslivet.....	13
2.3 NæringsNM- indikatorer.....	14
2.4 Nyetableringer - etableringsfrekvens.....	15
2.5 Vekst i antall foretak	16
2.6 Bransjejustert etableringsfrekvens.....	17
2.7 Lønnsomhet.....	18
2.8 Egenkapitalandel	19
2.9 Justert andel lønnsomme foretak	20
2.10 Andel med omsetningsvekst.....	21
2.11 Justert andel med omsetningsvekst.....	22
2.12 Andel med vekst i verdiskaping.....	23
2.13 NæringsNM-indikatorene samlet.....	24
2.14 Samlet næringsmessig omstillingsbehov	25
3. Demografisk omstillingsbehov	28
3.1 Befolkningsutvikling	29
3.2 Relativ flytting.....	30
3.3 Strukturelle flyttefaktorer	31
3.4 Bostedsattraktivitet.....	33
3.4.1 Om bostedsattraktivitet og strukturelle flyttefaktorer	34
3.5 Demografisk omstillingsbehov.....	36
4. Samlet omstillingsbehov.....	37
4.1 Sammenhengen mellom næringsmessig og demografisk omstillingsbehov	38
5. Næringsmessig sårbarhet.....	39
5.1 Hjørnesteinsfaktoren	40

5.2	Bransjespesialisering	40
5.3	Bransjestrukturens betydning for vekst	43
5.4	Arbeidsmarkedsintegrasjon	45
5.5	Utdanningsnivå i næringslivet	46
5.6	Samlet næringsmessig sårbarhet	47
5.7	Næringsmessig sårbarhet og vekst	48
5.8	Demografisk sårbarhet	49
5.9	Oppsummering av omstillingsbehov og sårbarhet	50
6.	Framskrivinger og scenarier - befolkningsutvikling	52
6.1	Normalscenario og SSBs middelframskrivning	53
6.2	Scenario med historisk attraktivitet	54
6.3	Høyvekstscenarier	55
7.	Torsken	56
7.1	Arbeidsplassutvikling	56
7.2	Overordnet næringsstruktur	56
7.3	Bransjer	57
7.4	Drivkrefter bak næringsutviklingen	57
7.5	Befolkningsutvikling	58
7.6	Befolkningsutvikling dekomponert	58
7.7	Drivkrefter bak flytting	59
8.	Kvænangen	60
8.1	Arbeidsplassutvikling	60
8.2	Overordnet næringsstruktur	60
8.3	Bransjer	61
8.4	Drivkrefter bak næringsutviklingen	61
8.5	Befolkningsutvikling	62
8.6	Befolkningsutvikling dekomponert	62
8.7	Drivkrefter bak flytting	63
9.	Dyrøy	64
9.1	Arbeidsplassutvikling	64

9.2	Overordnet næringsstruktur	64
9.3	Bransjer.....	65
9.4	Drivkrefter bak næringsutviklingen	65
9.5	Befolkningsutvikling	66
9.6	Befolkningsutvikling dekomponert	66
9.7	Drivkrefter bak flytting.....	67
10.	Skjervøy	68
10.1	Arbeidsplassutvikling.....	68
10.2	Overordnet næringsstruktur	68
10.3	Bransjer.....	69
10.4	Drivkrefter bak næringsutviklingen	69
10.5	Befolkningsutvikling	70
10.6	Befolkningsutvikling dekomponert	70
10.7	Drivkrefter bak flytting.....	71
11.	Lyngen	72
11.1	Arbeidsplassutvikling.....	72
11.2	Overordnet næringsstruktur	72
11.3	Bransjer.....	73
11.4	Drivkrefter bak næringsutviklingen	73
11.5	Befolkningsutvikling	74
11.6	Befolkningsutvikling dekomponert	74
11.7	Drivkrefter bak flytting.....	75
12.	Målselv.....	76
12.1	Arbeidsplassutvikling.....	76
12.2	Overordnet næringsstruktur	76
12.3	Bransjer.....	77
12.4	Drivkrefter bak næringsutviklingen	77
12.5	Befolkningsutvikling	78
12.6	Befolkningsutvikling dekomponert	78
12.7	Drivkrefter bak flytting.....	79

Sammendrag

Rapporten viser at mange av kommuner i Troms har betydelige næringsmessige og demografiske omstillingsutfordringer. De seks kommunene som «scorer» høyest på indeks for omstillingsbehov er Kvæningen, Torsken, Dyrøy, Skjervøy, Lyngen og Målselv. Det er de kommunene som har høyest næringsmessig og demografisk omstillingsbehov i kombinasjon. Kvæningen og Torsken har ikke bare høyeste omstillingsbehov av kommunene i Troms. De har også det høyeste omstillingsbehovet av samtlige kommuner i Norge.

Omstillingsbehov i en kommune er ofte knyttet til brå fall i antall arbeidsplasser, som truer bosettingen i kommunen. Dette vil skape et behov for omstilling for å kompensere for bortfallet av arbeidsplasser. I noen kommuner vil det være alternative arbeidsmarkeder som befolkningen kan pendle til, slik at arbeidsplassnedgangen ikke fører til utflytting og befolkningsnedgang. Slike kommuner vil ha lavere omstillingsbehov enn kommuner hvor arbeidsplassnedgangen fører til utflytting og befolkningsnedgang, som setter i gang en negativ spiral. Derfor har vi målt samlet omstillingsbehov som en kombinasjon av *næringsmessig* og *demografisk* omstillingsbehov.

Det er lagd en indeks for næringsmessig omstillingsbehov ved hjelp av flere indikatorer. En viktig indikator er samlet arbeidsplassutvikling. En annen indikator er arbeidsplassutvikling i næringslivet. Vi har i tillegg brukt indikatorene som inngår i NHOs NæringsNM, som måler nyetablering, lønnsomhet og vekst i omsetning. Alle indikatorene er målt for de siste ti årene, men satt sammen slik at utviklingen i de siste årene er vektlagt sterkere enn de første. Torsken og Kvæningen skiller seg ut ved å ha et svært høyt næringsmessig omstillingsbehov.

Demografisk omstillingsbehov er målt med indikatorene befolkningsutvikling, nettoflytting, strukturelle flyttefaktorer og bostedsattraktivitet. De første indikatorene er enkle og selvforklarende. De strukturelle flyttefaktorene er påvirket av størrelse og pendlingsmuligheter. Små kommuner som ligger langt fra alternative arbeidsmarkeder vil ha større demografisk omstillingsbehov enn store kommuner og kommuner som ligger tett opptil større arbeidsmarkeder. Bostedsattraktiviteten måler om en kommune har høy eller lav nettoflytting gitt sin arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. Det er flere kommuner i Troms som har et høyt demografisk omstillingsbehov. Kvæningen, Berg, Lyngen, Gratangen og Torsken er blant de 30 kommunene i landet med høyest demografisk omstillingsbehov.

Vi har også laget noen scenarier for framtidig befolkningsvekst, basert på ulike forutsetninger om framtidig attraktivitet. Med nøytral attraktivitet for næringsliv og befolkning er det Ibestad som ligger an til å få sterkest befolkningsnedgang. Det kommer av at Ibestad har det høyeste fødselsunderskuddet av kommunene i Troms.

I rapporten har vi med et eget kapittel om sårbarhet, som i hovedsak retter seg mot næringsmessig sårbarhet. Næringsmessig sårbarhet kan være knyttet til at kommunen har én dominerende hjørnesteinsbedrift, eller at næringslivet er konsentrert til noen få dominerende bransjer. Vi har også regnet lavt utdanningsnivå som en av indikatorene for næringsmessig sårbarhet. Kommunens arbeidsmarkedsintegrasjon er en faktor som reduserer sårbarheten. Kommuner blir mer sårbare dersom de danner sitt eget isolerte arbeidsmarked, enn hvis de inngår i et større arbeidsmarked. Torsken og Berg er kommunene i Troms med høyest næringsmessig sårbarhet. Torsken har hatt en svært svak næringsutvikling, mens næringsutviklingen i Berg har vært svært god. Næringsmessig sårbarhet er et uttrykk for en kommunes *risiko* for å få brå fall i sysselsettingen. Noen sårbare kommuner realiserer denne risikoen, mens andre sårbare kommuner kan ha sterk vekst.

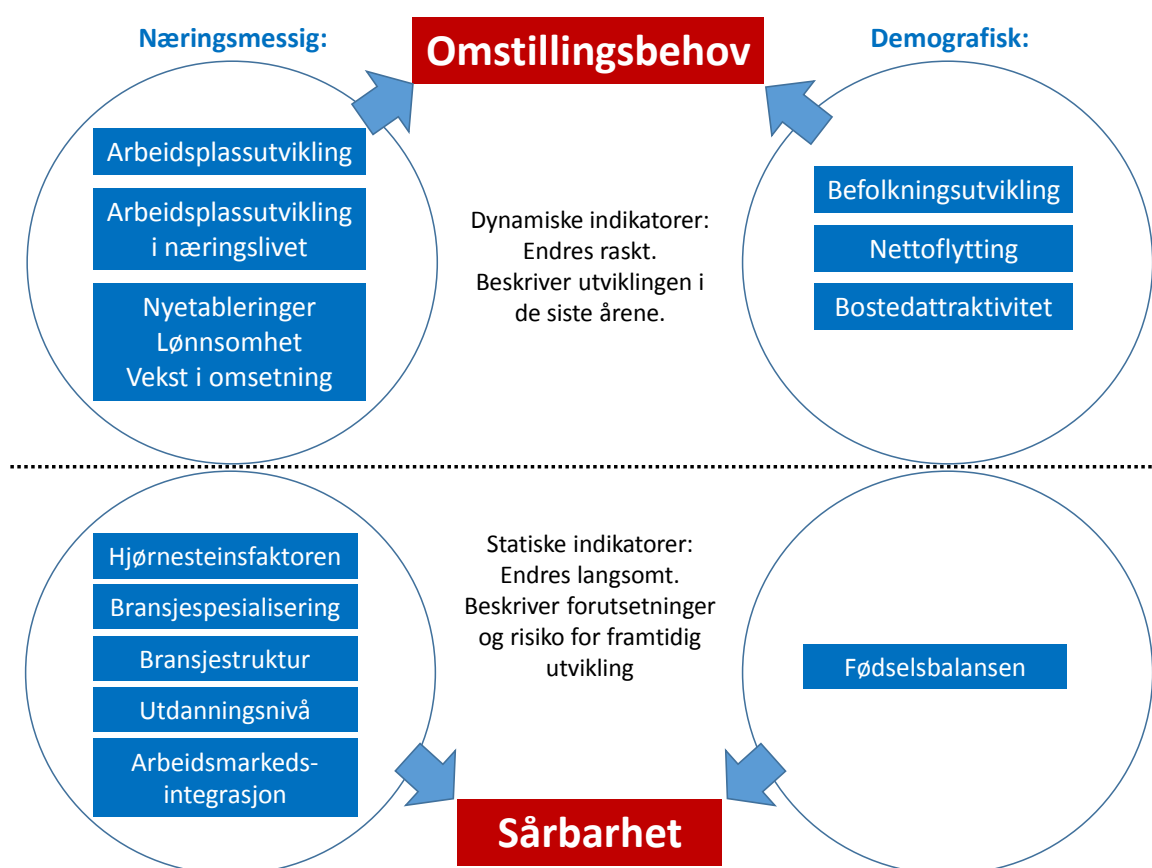
Til slutt i rapporten har vi sett nærmere på de seks kommunene med høyest samlet omstillingsbehov. Det viser seg at disse seks kommunene har forskjellige utfordringer. Torsken har omstillingsbehovet knyttet til en svært

svak næringsutvikling med påfølgende sterk nedgang i antall arbeidsplasser. Kvæningen har også hatt en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet, og Kvæningen har samtidig hatt en sterk netto utflytting som tyder på at bostedsattraktiviteten har vært svak. Dyrøy har hatt mindre nedgang i antall arbeidsplasser enn Torsken og Kvæningen, men har i likhet med Kvæningen hatt en lav bostedsattraktivitet som har forsterket utflyttingen. Skjervøys omstillingsbehov er knyttet til en kombinasjon av stagnerende næringsliv, nedgang i offentlig sektor og svak bostedsattraktivitet. Lyngen har ikke spesielt stort næringsmessig omstillingsbehov, men har til gjengjeld et sterkt demografisk omstillingsbehov knyttet til svak bostedsattraktivitet. Målselv sine omstillingsbehov er kanskje mest knyttet til nedgang i offentlig sektor de siste fire årene. I motsetning til de andre kommunene i Troms med høyest omstillingsbehov, har Målselv mange arbeidsplasser i statlig sektor.

1. Metode for måling av omstillingsbehov

Hvilke kommuner har omstillingsbehov, og hvordan kan vi rangere kommuner etter omstillingsbehov? For å svare på disse spørsmålene trenger vi et sett med relevante indikatorer. Indikatorene må være relevante for å måle utviklingen i de viktigste størrelsene: Befolkning og arbeidsplasser.

Omstillingsbehov er ofte knyttet til brå nedgang i sysselsettingen i kommunen. Ofte er en slik brå nedgang knyttet til at hjørnesteinsbedrifter eller store offentlige institusjoner legges ned. Brå nedgang kan også forekomme i kommuner med ensidig næringsliv som er konsentrert til bransjer med nedgang. Arbeidsplassutviklingen er dermed sentral i definisjonen av omstillingsbehovet. For samfunn som blir rammet av arbeidsplassnedgang vil mange av problemene være knyttet til befolkningsnedgangen som ofte, men ikke alltid, vil være en konsekvens av arbeidsplassnedgangen. Det vil kunne sende lokalsamfunnet i en nedadgående spiral. Den demografiske utviklingen vil dermed også være en viktig størrelse for omstillingsbehovet.

Figur 1: Indikatorer for omstillingsbehov og sårbarhet.

I figuren over har vi illustrert hvordan vi har satt sammen indikatorer for omstillingsbehov og sårbarhet.

Indikatorene for omstillingsbehov kaller vi for dynamiske indikatorer. Det gjenspeiler at dette er indikatorer som endres raskt. De dynamiske indikatorene vil kunne veksle fra å være positiv og negative fra ett år til et annet. Derfor må disse indikatorene ses i en lengre periode enn ett år. Samtidig vil det være lite hensiktsmessig å ha for Omstillingsbehov i kommunene i Troms

lang observasjonsperiode. Vi har brukt et tiårsperspektiv for de dynamiske indikatorene, der vi har vektet de siste årene høyest. Denne metoden kalles progressivt gjennomsnitt. Metoden med progressivt gjennomsnitt løser også problemet med at valg av startåret for en måling vil ha stor betydning for resultatene. De ulike dynamiske indikatorene for omstillingsbehov har til slutt blitt satt sammen til en samlet indeks for omstillingsbehov. En kommune med høyt omstillingsbehov vil kjennetegnes av at antall arbeidsplasser har gått sterkt tilbake, at næringsutviklingen har vært svak og at befolkningen synker som følge av netto utflytting.

I rapporten har vi også målt sårbarheten i kommunene. Indikatorene som er brukt for å måle sårbarhet er en annen kategori enn indikatorene for omstillingsbehov. Sårbarhetsindikatorene beskriver tilstanden i en kommune, snarere enn utviklingen. Dette er indikatorer som forandres langsomt, og er derfor karakterisert som statiske. Kommuner som har høy sårbarhet vil ha en høy *risiko* for å få nedgang i arbeidsplasser og befolkning. Ikke alle sårbare kommuner realiserer denne risikoen. I rapporten vil vi se at det er eksempler på kommuner med høy sårbarhet som likevel har hatt høy vekst i arbeidsplasser. Måling av kommuners sårbarhet er relevant i denne sammenhengen av to grunner. For det første vil kommuner som får et sterkt omstillingsbehov de neste årene med stor sannsynlighet være blant de sårbare kommunene i dag. For det andre vil kommunens sårbarhet være et forhold som vil ha betydning for hvilke tiltak bør setts inn for å snu utviklingen i en omstillingskommune. Det er dermed en tilleggsinformasjon som vil kunne gjøre omstillingstiltak mer treffsikre.

Vi kan si at de dynamiske indikatorene for omstillingsbehov ser bakover i tid, og beskriver utviklingen som kommunen har hatt de siste årene. De statiske indikatorene for sårbarhet beskriver risiko for å få et omstillingsbehov i framtiden. Ofte ser vi at kommuner med stort omstillingsbehov får redusert sårbarheten, mens vekstkommuner ofte øker sårbarheten. Dette er spesielt tydelig i kommuner som får et omstillingsbehov knyttet til at en stor hjørnesteinsbedrift legges ned. Det å ha en dominerende hjørnesteinsbedrift er en indikator for sårbarhet, og når denne er lagt ned, vil kommunen ikke lenger ha denne sårbarheten. Kommuner med sterk vekst i næringslivet har på sin side ofte mye av denne veksten knyttet til en eller et fåtall hjørnesteinsbedrifter og vil da få økt sårbarhet som følge av denne veksten.

Datagrunnlaget for alle indikatorene er hentet fra ulike offentlige registre, som SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk og bedrifts- og foretaksregisteret, Brønnøysundregistrenene og Enhetsregisteret. Indikatorene er målt for alle kommunene i landet, slik at vi har kunnet vise rangeringen til kommunene i Troms i forhold til de andre kommunene i landet. Det er viktig for å kunne vurdere både sårbarhet og omstillingsbehovene i kommunene i Troms.

2. Næringsmessig omstillingsbehov

Næringsmessig omstillingsbehov er knyttet til arbeidsplassutvikling, næringslivets arbeidsplassutvikling, nyetableringer, omsetningsvekst og lønnsomhet i næringslivet. Det er valgt ut fem indikatorer som til sammen skal gi et godt bilde på utviklingen.

De fem indikatorene er:

Arbeidsplassutvikling: Hvordan har utviklingen i antall arbeidsplasser vært i kommunen de ti siste årene i forhold til andre kommuner i Norge? Antall arbeidsplasser vil bli hentet fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk og være det samme som «sysselsetting etter arbeidssted» i denne statistikken.

Arbeidsplassutvikling i næringslivet: Hvordan har utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet vært i kommunen de ti siste årene i forhold til andre kommuner i Norge? Antall arbeidsplasser vil også her bli hentet fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk og være det samme som «sysselsetting etter arbeidssted» i privat sektor i denne statistikken.

Nyetableringer: Hvor mange nye foretak har blitt registrert i kommunen, i forhold til antall eksisterende foretak, og hvordan har dette vært i forhold til andre kommuner i landet? Her henter vi statistikken fra Enhetsregisteret i Brønnøysund. Vi har tre ulike indikatorer med her, med litt forskjellige metodiske tilnærminger.

Omsetningsvekst: Hvor stor andel av foretakene i kommunen har vekst i omsetning og verdiskaping? Her henter vi data fra Regnskapsregisteret i Brønnøysund. Også her har vi tre indikatorer som vi setter sammen.

Lønnsomhet: Hvor stor andel av foretakene i kommunen har overskudd før skatt? Også her henter vi data fra Regnskapsregisteret i Brønnøysund. Vi har også her tre indikatorer som vi setter sammen.

Vi kommer nå til å presentere resultatene for alle disse indikatorene. Deretter setter vi sammen alle de enkelte indikatorene til en samlet indikator for næringsmessig omstillingsbehov.

2.1 Arbeidsplassutvikling

Tall for antall arbeidsplasser er hentet fra SSBs register-baserte sysselsettingsstatistikk, og er definert som sysselsatte etter arbeidssted. I tabellen under har vi vist årlig prosentvis endring i samlet antall arbeidsplasser i de siste ti årene. SSB pleier å oppdatere denne statistikken i juni, slik at arbeidsplassutviklingen for 2014 først blir tilgjengelig i juni 2015.

I den siste kolonnen har vi beregnet et progressivt gjennomsnitt¹ av den årlige veksten de ti siste årene. Progressivt gjennomsnitt beregnes slik de siste årene teller mer enn de foregående. På den måten kombineres endringen i de ti siste årene med trenden i utviklingen.

I den første kolonnen vises kommunens rangering blant de 428 kommunene i landet med hensyn til det progressive gjennomsnittet.

Tabell 1: Årlig endring i antall arbeidsplasser (sysselsatte etter arbeidssted) og progressivt gjennomsnitt. Rangering blant landets 428 kommuner med hensyn til progressivt gjennomsnitt er vist i kolonnen til venstre.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Prog. snitt
56	Berg	5,3	-1,8	2,6	10,5	9,0	-10,4	-11,5	21,1	-0,6	-0,7	2,0
85	Tromsø	0,2	1,7	3,2	2,2	0,6	-0,8	1,1	2,0	1,5	3,5	1,7
132	Balsfjord	-2,8	2,5	1,8	1,7	-0,6	-1,1	0,2	0,8	4,1	1,6	1,2
150	Storfjord	2,0	-3,0	5,0	0,7	3,0	6,3	-3,7	-0,4	-0,3	2,4	1,1
170	Lenvik	2,6	-1,6	1,4	2,2	2,4	1,7	-0,5	1,6	0,5	0,3	0,9
171	Gratangen	-5,6	-7,2	10,4	1,2	-3,3	-0,5	-3,5	6,7	-1,2	3,7	0,9
176	Salangen	-1,8	0,8	6,0	-3,4	3,3	-1,5	-0,5	4,3	-1,1	1,7	0,9
183	Karlsøy	-5,8	1,3	2,0	-0,4	-3,3	3,3	2,4	-1,8	-1,7	5,4	0,8
192	Bardu	0,3	-5,4	5,1	8,7	-0,9	-2,6	-0,3	-0,4	-0,6	3,4	0,8
206	Tranøy	-0,9	-0,9	-0,9	-3,6	3,7	2,6	-12,3	-3,8	7,9	6,9	0,7
227	Harstad	1,2	-1,1	1,2	2,1	1,3	-1,4	2,0	1,1	-0,3	0,1	0,5
259	Lavangen	-6,8	0,9	1,5	-0,6	-6,6	4,0	-5,6	3,1	-3,4	7,6	0,3
266	Målselv	-1,5	-2,1	2,9	0,5	1,4	0,5	-0,9	1,3	-1,5	1,0	0,3
270	Ibestad	-9,2	-3,9	3,5	-0,9	-0,7	-7,9	6,6	3,3	0,4	0,0	0,3
272	Lyngen	-3,8	-1,3	-0,4	4,0	1,2	1,9	2,4	-0,7	1,4	-3,5	0,3
303	Sørreisa	-0,1	-5,0	-3,6	8,2	-4,2	-6,8	-6,1	3,2	2,3	4,7	0,0
310	Nordreisa	-1,9	2,2	4,3	1,0	-1,2	-0,7	-2,0	1,4	-1,4	0,0	-0,1
329	Kåfjord	-3,3	3,9	2,2	4,2	5,9	-0,5	-2,3	-1,8	-1,2	-2,8	-0,3
334	Skjervøy	0,0	-5,0	-3,8	13,7	1,3	-2,3	-2,5	1,8	-4,0	-0,5	-0,3
357	Dyrøy	0,7	1,5	-5,5	-2,5	-1,8	-0,5	-1,3	1,9	4,5	-4,0	-0,5
370	Kvæfjord	-1,8	-4,0	-0,8	8,9	-8,5	-1,8	1,6	-3,3	1,9	-1,0	-0,7
390	Kvænangen	-3,7	-1,3	4,7	-4,9	6,3	-2,6	-3,8	-2,2	-2,6	1,2	-0,9
395	Skånland	-6,5	4,2	-1,3	1,8	-2,3	-2,6	1,2	-5,3	-1,4	1,1	-1,0
426	Torsken	-7,5	-7,7	2,0	3,1	-6,3	4,0	-0,7	-10,9	0,8	-5,9	-2,8

Berg har høyest arbeidsplassvekst av kommunene i Troms, og er rangert som nummer 56 av de 428 kommunene i landet. Berg er en liten kommune, og hadde til sammen 458 arbeidsplasser på slutten av 2013. Tromsø er nummer to av kommunene i fylket, og rangert som nummer 85 i Norge.

Torsken har hatt den dårligste utviklingen, og er rangert tredje sist av alle kommunene i landet. Torsken har mistet 26,6 prosent av arbeidsplassene siden slutten av 2003. Bare Bindal og Nesset har lavere progressivt gjennomsnitt for denne perioden.

2.2 Arbeidsplassutvikling i næringslivet

Arbeidsplassutviklingen i næringslivet er basert på samme datakilde som på forrige side, registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB. I denne statistikken kan vi ta ut tall for sektorene kommune, fylke, stat og privat sektor. Privat sektor er omtrent det samme som næringsliv.

Tabell 2: Årlig endring i antall arbeidsplasser i privat sektor (sysselsatte etter arbeidssted) og progressivt gjennomsnitt. Rangering blant landets 428 kommuner med hensyn til progressivt gjennomsnitt er vist helt til venstre.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Prog. Snitt
6	Berg	3,6	0,0	-0,4	6,5	22,8	-9,6	-7,3	31,6	-2,4	1,8	5,1
35	Gratangen	-14,3	1,7	26,6	1,8	-4,8	-3,2	-8,1	9,8	-5,7	15,5	2,9
49	Storfjord	0,0	-2,8	4,6	-4,4	6,9	1,1	-10,1	-1,8	10,5	9,3	2,4
82	Tranøy	-6,1	1,7	-1,7	0,0	6,5	5,1	-18,0	-0,4	11,2	7,0	1,8
88	Lavangen	-0,6	-3,7	7,1	-1,8	-15,2	7,2	-13,4	11,6	-7,6	18,8	1,7
101	Tromsø	0,5	1,4	3,7	3,9	0,6	-2,1	0,0	1,7	2,3	2,9	1,5
137	Kåfjord	-5,5	3,2	-1,7	4,9	1,6	-3,8	0,8	-0,6	2,2	4,1	1,1
161	Balsfjord	-3,9	3,6	2,6	1,5	1,2	-3,4	0,4	-0,3	2,8	2,3	0,9
186	Karlsøy	-7,4	0,5	4,9	0,8	-6,7	2,6	1,7	-6,6	-0,9	9,3	0,7
203	Ibestad	-5,0	-10,3	8,4	1,0	0,3	-12,7	10,5	0,3	-0,7	3,0	0,5
235	Skjervøy	-0,7	-6,6	-7,4	20,5	2,4	-5,1	-4,3	3,2	-4,2	2,6	0,2
236	Lyngen	-6,5	-1,2	0,9	2,8	4,0	1,3	0,0	2,2	-1,2	-2,9	0,2
238	Harstad	0,7	1,4	-0,7	2,9	1,8	-3,6	0,5	0,2	0,3	0,1	0,2
282	Lenvik	2,0	-0,4	-1,3	2,2	1,7	-0,7	-2,8	2,9	-0,5	-2,0	-0,2
286	Kvæfjord	3,4	-3,0	2,2	22,0	-7,9	-3,8	-2,2	-12,2	4,3	3,1	-0,2
317	Salangen	-7,0	1,0	14,7	-9,7	7,5	-3,2	-8,4	3,9	-2,0	-0,5	-0,6
323	Målselv	-1,9	0,1	2,4	1,3	2,4	1,7	-7,9	-1,2	-1,1	0,8	-0,6
341	Nordreisa	0,3	1,2	2,5	4,2	-2,8	-3,4	-4,7	3,7	-3,1	-0,6	-0,8
375	Skånland	-9,2	6,2	-1,4	1,3	-2,5	-3,6	6,2	-12,0	-0,6	1,2	-1,4
380	Sørreisa	-3,5	4,2	-11,7	17,6	-8,5	-12,0	-5,0	-3,8	1,5	4,3	-1,5
394	Dyrøy	4,2	7,1	-12,0	-3,8	-2,0	-6,0	-1,1	-4,3	5,1	-2,7	-1,8
398	Bardu	3,4	-0,7	5,1	5,5	-2,8	-4,6	-7,0	-0,8	-7,1	1,5	-1,9
403	Kvænangen	-9,5	-1,8	-1,5	-8,6	12,8	-13,9	-0,4	-7,7	6,0	-3,5	-2,1
425	Torsken	-4,4	-10,7	4,7	9,0	-8,6	9,8	-0,7	-13,2	-4,8	-9,5	-3,8

Tallene blir noe annerledes når vi bare ser på arbeidsplassutviklingen i næringslivet. Forskjellen på denne tabellen og tabellen på forrige side er utviklingen i offentlige arbeidsplasser. Kommuner som Berg, Gratangen, Storfjord, Tranøy og Lavangen blir nå høyere rangert. I disse kommunene har det derfor vært mest vekst i næringslivet. Tromsø blir lavere rangert. Det betyr at Tromsø hadde bedre vekst i antall offentlige enn private arbeidsplasser.

Torsken er fremdeles lavest rangert, som tredje dårligst av alle kommunene. Kvænangen, Bardu, Dyrøy og Sørreisa er også blant de 50 lavest rangerte kommunene i Norge.

2.3 NæringsNM- indikatorer

Indikatorene for nyetableringer, lønnsomhet og vekst er de samme som vi bruker i NHOs NæringsNM. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste 11 årene, og resultatene får ganske stor oppmerksomhet hvert år. NæringsNM er ment å måle næringslivets prestasjoner, og rangerer kommuner, regioner og fylker. Hensikten er å finne ut om næringslivet på et sted gjør det systematisk bedre eller svakere i forhold til andre steder. NæringsNM måler nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets relative størrelse. Vi vil bruke de indikatorene fra NæringsNM som er knyttet til nyetableringer, lønnsomhet og vekst.

Vi vil senere referere til disse indikatorene som «NæringsNM-indikatorer».

Det er til sammen ni indikatorer som er gruppert som vist i tabellen under.

Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none">1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none">4. Andel foretak med positivt resultat før skatt5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder.6. Andel foretak med positiv egenkapital
Vekst	<ol style="list-style-type: none">7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI)8. Andel foretak med realvekst justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder.9. Andel foretak med vekst i verdiskaping

Vi skal nå presentere resultatene for hver enkelt av disse indikatorene for kommunene i Troms. Senere vil vi slå resultatene for NæringsNM-indikatorene sammen til én indikator.

2.4 Nyetableringer - etableringsfrekvens

Etableringsaktiviteten i en kommune kan beskrives med flere indikatorer. Vi vil presentere tre. Den første er etableringsfrekvens. Det er antall nyregistrerte foretak som prosent av eksisterende foretak på begynnelsen av året.

Tabell 3: Etableringsfrekvens hvert år i kommunene i Troms, progressivt gjennomsnitt og sortert etter rangering blant de 428 kommunene i landet.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Prog. Snitt
25	Tromsø	9,8	9,4	10,0	8,4	7,8	8,3	7,1	7,1	7,7	7,9	7,9
65	Gratangen	5,4	12,3	6,0	9,0	9,8	5,6	4,6	5,1	8,6	8,4	7,3
90	Kåfjord	4,1	5,4	8,6	6,3	8,6	5,2	6,6	6,6	8,1	6,1	6,8
92	Lenvik	6,5	8,2	8,7	8,0	7,5	6,2	5,6	6,7	6,3	6,4	6,7
101	Harstad	8,7	9,1	9,0	7,0	6,6	4,9	5,9	5,8	7,0	6,8	6,6
103	Sørreisa	6,4	8,7	8,6	8,4	5,6	5,5	6,7	4,9	6,6	7,2	6,6
127	Tranøy	4,8	2,7	4,0	6,1	5,2	4,3	6,4	3,8	9,2	9,2	6,3
133	Berg	3,4	4,9	9,0	7,3	8,7	4,6	3,3	3,3	8,0	8,2	6,3
138	Storfjord	9,5	7,5	6,3	8,9	7,7	5,8	3,9	5,3	6,8	5,8	6,2
157	Salangen	3,6	5,1	8,7	6,1	7,0	3,0	5,3	4,8	7,5	7,1	6,0
172	Bardu	8,8	8,7	8,1	5,1	5,0	7,2	4,9	7,6	4,4	4,9	5,9
181	Skånland	6,3	6,7	5,1	5,1	7,5	5,6	4,8	4,3	6,1	7,0	5,8
197	Skjervøy	4,8	4,0	7,9	7,1	6,9	4,3	7,1	6,3	4,5	4,7	5,7
212	Lyngen	5,3	5,1	8,2	8,3	5,6	5,6	5,3	2,6	6,2	5,6	5,5
214	Målselv	5,3	6,6	6,8	6,9	6,3	3,8	5,6	6,1	4,3	5,6	5,5
242	Nordreisa	5,6	4,8	6,2	6,3	4,1	4,6	5,4	5,3	5,2	5,1	5,2
249	Balsfjord	5,4	4,9	5,3	5,5	5,3	3,9	5,4	5,3	5,6	4,9	5,1
257	Torsken	4,2	4,2	7,2	4,2	4,8	3,0	5,0	4,9	6,6	5,4	5,1
315	Kvænen	4,7	7,9	3,3	4,8	2,9	5,0	3,0	3,1	6,7	5,6	4,7
321	Dyrøy	6,3	3,2	4,4	6,1	2,2	2,1	5,3	4,9	5,8	5,2	4,6
335	Ibestad	5,2	3,5	6,2	3,5	9,3	3,8	1,7	3,8	5,1	4,5	4,5
355	Kvæfjord	5,6	6,9	5,1	6,8	5,5	4,0	4,0	4,0	3,5	3,4	4,4
365	Lavangen	7,9	6,8	3,3	5,8	6,3	1,8	2,5	5,0	6,7	1,8	4,2
413	Karlsøy	4,3	5,8	4,7	3,3	4,0	3,1	3,8	2,2	4,4	3,6	3,7

Tromsø har høyest etableringsfrekvens av kommunene i Troms over tid. Det er ikke overraskende. Det er generelt høyere etableringsfrekvens i de store byene. Kommuner som Gratangen, Kåfjord og Lenvik har også forholdsvis høye etableringsfrekvenser, men her er det mer ujevne resultat fra år til år.

Karlsøy har lavest etableringsfrekvens over tid, mens Lavangen hadde lavest etableringsfrekvens i 2013.

Våre analyser viser at steder med vekst i befolkning har generelt høy etableringsfrekvens. Det kan se ut som at vekst skaper høy etableringsaktivitet, men at det er mindre tendens til at etableringsaktiviteten skaper vekst på kort sikt. Nyetableringene utgjør en ganske liten andel av næringslivet. Over et lengre tidsrom vil antakelig etableringsfrekvensen bety mer for veksten.

2.5 Vekst i antall foretak

Indikatoren vekst i antall foretak er etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte selskap. I tillegg blir også foretak som flytter mellom kommuner med på denne indikatoren.

Tabell 4: Vekst i antall foretak i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Prog. Snitt
1	Bardu	8,3	4,3	5,4	1,6	1,4	5,0	-1,3	44,3	1,3	1,6	8,2
48	Gratangen	4,1	8,4	6,0	3,4	7,1	-1,0	1,5	1,5	2,9	8,1	3,9
104	Sørreisa	3,8	4,2	5,6	5,3	1,9	3,3	2,8	1,5	3,0	3,9	3,2
118	Tromsø	5,4	4,9	5,4	3,2	1,7	4,1	2,0	1,3	3,9	3,4	3,1
177	Storfjord	3,5	5,9	2,4	5,8	0,7	2,5	-0,4	3,9	5,8	0,3	2,7
238	Lenvik	2,8	4,8	4,0	3,4	3,6	3,1	0,8	1,3	2,5	0,9	2,2
254	Berg	-2,1	1,4	4,1	-1,3	2,7	0,0	-2,0	0,0	5,9	5,6	2,1
274	Lyngen	3,2	2,9	6,0	5,7	3,3	1,9	-0,2	-0,7	2,4	2,0	2,0
302	Harstad	3,1	5,3	3,0	1,4	1,5	0,6	1,3	0,6	2,4	2,2	1,8
313	Tranøy	-0,4	-0,4	1,3	1,8	0,4	1,3	-0,8	1,3	2,9	4,0	1,6
314	Nordreisa	2,2	2,7	2,2	3,3	3,5	0,6	2,9	-0,5	1,7	0,7	1,6
316	Målselv	0,4	5,3	3,3	2,0	5,5	1,2	1,5	2,2	0,6	-1,0	1,6
325	Salangen	0,8	3,5	6,1	1,8	4,9	0,7	-2,3	-0,3	3,7	0,7	1,5
337	Balsfjord	0,9	0,0	3,5	1,5	3,4	0,0	0,9	0,7	2,0	1,3	1,4
359	Skånland	2,7	2,6	0,3	3,1	3,0	0,8	-1,1	-0,5	1,1	2,6	1,2
369	Skjervøy	1,7	0,5	4,4	3,3	1,3	-1,5	0,2	2,3	1,9	-0,4	1,1
373	Kåfjord	1,7	1,7	5,6	2,5	6,4	0,6	0,0	0,6	-2,3	0,6	1,0
385	Dyrøy	5,1	-1,6	-1,1	2,8	2,2	-1,1	-1,1	1,6	1,1	2,1	0,9
389	Ibestad	-1,3	-0,4	2,7	-2,6	4,4	0,9	-1,3	-0,4	0,4	3,0	0,8
398	Karlsøy	-0,2	4,1	2,4	0,2	0,0	0,5	0,2	-0,4	2,4	-0,5	0,6
399	Lavangen	6,5	2,7	2,0	2,6	4,4	-2,4	-1,9	1,2	0,0	0,0	0,6
418	Kvænangen	2,7	3,0	-0,4	1,1	-4,7	2,3	-3,0	1,9	0,4	-0,4	-0,1
420	Kvæfjord	0,3	4,2	4,1	3,2	0,2	0,5	-0,7	-2,1	1,9	-3,8	-0,1
423	Torsken	0,0	0,6	0,6	-1,8	1,8	-4,8	1,9	0,6	-1,2	0,6	-0,2

Bardu har høyest vekst i antall foretak av alle kommunene i landet. Det kommer av en svært høy vekst i 2011 på hele 44,3 prosent. Denne verdien ser ganske mistenkelig ut, og må tas med en god klype salt. Uten den høye verdien i 2011 ville Bardu ikke kommet spesielt høyt på lista. Bardu hadde ikke spesielt høy etableringsfrekvens i årene før, så det kan være at et stort antall «tomme» foretak har flyttet adresse dit. Bardu hadde nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet i 2011.

Torsken har den laveste verdien, og er femte svakest av alle kommunene i landet. Det korresponderer ganske godt med arbeidsplassveksten i næringslivet.

2.6 Bransjejustert etableringsfrekvens

Etableringsfrekvensen varierer mye mellom de ulike bransjene. I noen bransjer, som restauranter og personlig tjenesteyting, etableres og nedlegges det mange bedrifter. I andre bransjer er omløpshastigheten lav, som i landbruk og industri. Det er interessant å korrigere etableringsfrekvensen for dette, for å få fram hvor høy etableringsfrekvensen er i forhold til forventet verdi, gitt den faktiske bransjestrukturen. Det vi gjør er å regne ut hvilken etableringsfrekvens det ville vært i hver enkelt kommune hvis de hadde etableringsfrekvens som landsgjennomsnittet i hver enkelt bransje, og så ta ut avviket fra den faktiske etableringsfrekvensen.

Tabell 5: Bransjejustert etableringsfrekvens.

Rang	Sted	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Prog. Snitt
4	Kåfjord	0,4	2,9	0,3	1,6	1,3	2,2	0,4	1,3
18	Gratangen	1,8	2,4	-0,4	-1,4	-1,2	2,1	2,4	0,8
23	Tranøy	-0,4	-1,2	-1,2	0,8	-2,1	3,3	3,2	0,7
40	Berg	1,4	3,0	-0,8	-2,1	-2,8	2,2	2,5	0,5
74	Storfjord	1,3	1,8	0,3	-1,6	-0,3	1,0	-0,4	0,2
95	Tromsø	-0,4	-0,2	1,2	-0,3	-0,5	0,0	0,4	0,0
100	Sørreisa	0,8	-1,3	-0,1	0,6	-1,4	0,3	1,0	0,0
119	Balsfjord	-0,6	0,0	-0,6	0,7	0,1	0,2	-0,7	-0,1
130	Salangen	-1,1	0,0	-2,6	-0,3	-1,2	1,6	0,9	-0,2
132	Skjervøy	0,7	1,0	-0,3	1,8	0,3	-1,7	-1,4	-0,2
159	Lyngen	1,6	-0,4	0,6	0,0	-3,1	0,4	-0,2	-0,3
175	Torsken	-1,2	-0,4	-1,5	0,1	-0,7	0,6	-0,2	-0,3
179	Lenvik	0,3	0,3	0,2	-0,8	-0,2	-0,8	-0,7	-0,4
232	Skånland	-2,4	0,4	-0,3	-1,2	-1,8	-0,4	0,5	-0,6
264	Bardu	-1,8	-1,7	1,5	-0,8	1,5	-2,3	-1,7	-0,8
309	Harstad	-1,3	-1,0	-1,7	-0,9	-1,4	-0,4	-0,5	-1,0
326	Kvænangen	-1,2	-3,2	0,2	-1,9	-2,8	0,8	-0,2	-1,0
328	Nordreisa	-0,9	-2,2	-0,7	-0,3	-0,8	-1,2	-1,3	-1,0
340	Målselv	-0,4	-0,6	-2,0	-0,4	-0,2	-2,4	-1,0	-1,1
360	Ibestad	-3,0	3,0	-1,0	-3,3	-1,6	-0,7	-1,2	-1,2
362	Dyrøy	-0,7	-3,9	-3,1	0,1	-0,8	-0,1	-1,0	-1,2
397	Kvæfjord	0,7	-0,4	-1,1	-1,0	-1,6	-2,3	-2,5	-1,5
419	Karlsøy	-2,4	-1,4	-1,3	-1,1	-3,4	-1,5	-2,2	-1,9
422	Lavangen	-1,1	0,0	-3,8	-3,0	-0,8	0,4	-4,4	-1,9

Kommuner som Kåfjord, Gratangen, Tranøy, Berg og Storfjord er kommuner som har en høyere etableringsfrekvens enn forventet ut fra bransjestrukturen. Tromsø har nå en etableringsfrekvens som er akkurat som forventet. Siden de fleste av kommunene har en etableringsfrekvens under forventet verdi, blir Tromsø likevel rangert som nummer 100 av de 428 kommunene i landet. De store byene, Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger, trekker opp landsgjennomsnittet så mye at de fleste kommunene får lavere etableringsfrekvens enn forventet.

Lavangen, Karlsøy og Kvæfjord kommer lavest av kommunene i Troms med denne indikatoren.

2.7 Lønnsomhet

Vi har også tre ulike indikatorer for lønnsomhet. Den første er andelen foretak med positivt resultat før skatt. Da må vi forholde oss til bedriftsregnskapene som er tilgjengelige i Brønnøysundregisteret. Da er lønnsomhet for enkeltmannsforetak ikke med, ettersom de ikke er regnskapspliktige.

Tabell 6: Andel foretak med positivt resultat før skatt.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	prog snitt
55	Balsfjord	67,1	70,9	72,0	67,0	72,6	62,9	67,0	71,0	69,1	76,3	70,1
92	Sørreisa	66,0	78,0	77,3	73,6	62,7	63,2	76,3	65,8	69,8	66,7	69,0
118	Harstad	65,3	64,6	67,2	69,2	63,7	66,7	67,1	70,6	69,7	70,5	68,3
131	Bardu	65,4	77,0	70,0	71,1	70,5	64,0	63,8	62,7	69,4	72,4	68,1
148	Målselv	76,2	69,6	68,3	74,3	63,8	67,0	67,0	67,0	69,8	64,9	67,7
153	Lenvik	72,0	71,0	66,2	67,9	60,5	66,5	67,0	68,9	72,4	66,0	67,6
218	Tromsø	68,7	69,8	69,0	67,5	59,1	63,1	64,5	67,9	67,6	67,8	66,2
245	Tranøy	60,0	73,9	65,7	69,2	73,5	70,4	59,3	58,1	64,9	66,7	65,5
262	Skånland	75,4	66,7	61,2	69,1	52,2	65,3	66,2	71,6	60,3	67,1	64,9
319	Kvæfjord	57,9	69,0	72,1	66,7	58,9	68,5	58,8	56,0	63,3	63,8	62,8
328	Berg	46,7	58,1	50,0	63,9	66,7	58,5	48,8	63,6	73,8	66,7	62,4
344	Gratangen	60,9	48,0	66,7	63,3	70,6	67,6	65,0	60,0	53,5	60,4	61,6
352	Salangen	74,3	60,5	70,8	66,0	44,8	68,5	64,8	58,9	57,9	61,0	61,2
354	Storfjord	50,0	57,4	57,1	58,5	62,3	54,5	54,7	66,7	72,6	57,8	61,0
357	Karlsøy	50,0	63,9	59,3	56,1	60,3	57,4	56,7	75,4	66,7	52,3	60,9
362	Nordreisa	68,9	63,5	70,2	65,1	55,6	57,1	57,2	58,4	62,1	62,2	60,7
378	Kåfjord	66,7	76,7	59,4	52,8	50,0	64,4	42,9	60,5	66,0	65,3	59,6
387	Lyngen	58,7	65,0	65,9	65,6	56,6	53,2	56,5	55,6	63,6	56,5	58,7
388	Skjervøy	53,9	65,2	64,1	63,1	51,3	58,3	59,6	60,0	55,4	59,5	58,7
395	Ibestad	62,5	65,8	61,0	66,7	42,6	47,8	53,1	54,0	66,7	65,0	58,1
413	Dyrøy	50,0	50,0	62,5	57,7	50,0	59,3	58,6	55,2	51,4	51,6	54,6
420	Kvænangen	53,8	55,6	66,7	64,3	56,7	59,4	36,7	37,9	62,5	55,3	53,4
424	Torsken	57,6	55,6	64,5	53,3	60,0	40,7	43,5	57,7	56,7	39,4	50,7
425	Lavangen	52,6	52,6	63,6	55,0	50,0	44,4	53,3	60,0	43,8	43,8	50,4

Balsfjord og Sørreisa har den beste lønnsomheten. Balsfjord topper fordi de hadde spesielt høy andel lønnsomme foretak i 2013. Tromsø kommer ut under gjennomsnittet av norske kommuner, som er ganske svakt til å være en stor by.

Lavangen, Torsken, Kvæfjord og Dyrøy er alle rangert på 400-tallet. Det betyr at de er blant de 28 kommunene i landet med svakest lønnsomhet i næringslivet.

2.8 Egenkapitalandel

Bedriftenes egenkapital er også en indikator vi bruker for å måle lønnsomheten. Egenkapitalen blir påvirket av lønnsomheten. Bedrifter som går med underskudd mister egenkapital dersom ikke eierne tilfører egenkapital. Bedrifter med overskudd bygger opp sin egenkapital over tid.

Vi måler her andelen av foretakene som har positiv egenkapital.

Tabell 7: Andel av foretak med positiv egenkapital. Første kolonne viser rangering i 2013 blant de 428 kommunene i Norge.

Rang	Sted	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
9	Sørreisa	91,7	88,0	92,1	91,3	89,7	92,9	93,5
12	Tranøy	84,6	76,5	81,5	88,9	89,7	89,5	92,9
19	Balsfjord	86,2	88,4	84,3	83,0	84,9	87,5	92,1
22	Bardu	90,8	88,5	89,5	86,3	88,5	88,5	92,0
30	Kvæfjord	80,4	76,8	77,8	82,4	89,6	90,2	91,4
39	Karlsøy	86,0	77,8	89,8	90,0	94,7	90,9	90,8
94	Målselv	94,1	91,4	90,3	88,6	87,7	89,4	88,1
98	Lenvik	87,8	84,2	88,4	88,0	90,3	88,3	88,0
116	Nordreisa	82,9	85,2	87,4	91,1	89,9	89,9	87,6
117	Lavangen	80,0	77,3	77,8	93,3	91,7	94,1	87,5
147	Kvænangen	85,7	83,3	80,6	80,0	80,0	82,4	86,8
214	Harstad	84,6	84,0	83,1	83,5	86,4	85,6	85,3
233	Skånland	83,8	87,0	83,3	87,3	83,1	81,1	84,9
258	Berg	83,3	82,1	82,9	73,2	82,5	88,9	84,4
260	Storfjord	79,2	83,0	85,5	84,9	87,5	81,3	84,4
272	Tromsø	84,8	82,3	82,5	81,7	84,4	84,1	84,1
280	Dyrøy	92,3	75,0	76,9	79,3	78,6	76,5	83,9
303	Ibestad	83,3	76,6	78,3	73,5	80,5	79,6	83,3
348	Skjervøy	86,5	84,1	81,5	86,5	88,3	83,8	81,8
357	Lyngen	88,9	84,8	85,2	79,1	82,2	85,0	81,5
387	Salangen	90,6	74,1	83,3	85,2	84,3	91,2	79,7
389	Kåfjord	86,1	80,0	82,2	82,9	85,0	83,7	79,6
407	Gratangen	86,7	85,3	91,9	87,5	86,8	80,4	77,1
421	Torsken	76,7	86,7	85,2	91,3	100,0	83,9	72,7

For denne indikatoren er det ikke naturlig å beregne gjennomsnitt. Det er egenkapitalen ved siste tidspunkt som er avgjørende.

Sørreisa, Tranøy og Balsfjord har svært høy andel foretak med positiv egenkapital. Vi så på forrige side at Balsfjord og Sørreisa også hadde hatt høy lønnsomhet de siste ti årene, så det henger sammen.

Torsken og Gratangen har en høy andel av foretakene med negativ egenkapital. Her har næringslivet vært ulønnsomt de siste årene. Tallene for Torsken er litt rare, ettersom de hadde 100 prosent av bedriftene med positiv egenkapital i 2011. Siden dette er en kommune med svak lønnsomhet i næringslivet, er nok tallene fra 2013 mer dekkende for situasjonen.

2.9 Justert andel lønnsomme foretak

Fra 2008 til 2012 har vi beregnet bransjejustert andel lønnsomme foretak. Metoden er den samme som vi brukte for bransjejustert etableringsfrekvens. I 2013 lagde vi en justering der vi også korrigerer for ulikheter mellom kommunene med hensyn til størrelse og alder av bedrifter. Meningen er å få fram et mål for om andel lønnsomme foretak i et område avviker fra andre områder etter at vi har korrigert for strukturelle forhold.

Tabell 8: Verdier for justert andel lønnsomme bedrifter, og rangeringsnummer blant alle de 428 kommunene i landet for hele perioden helt til venstre.

Rang	Kommune	Verdier						Rangering					
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013
29	Balsfjord	8,0	-0,5	3,4	2,8	0,9	0,11	29	211	61	91	136	16
112	Bardu	3,1	-2,1	1,2	-4,4	0,9	0,09	94	268	117	309	138	25
120	Lenvik	-2,9	3,2	1,1	1,4	3,9	-0,01	283	93	124	141	58	253
129	Harstad	-0,2	0,3	0,4	2,1	-0,5	0,02	197	189	154	120	194	143
137	Målselv	2,2	1,7	1,4	0,0	1,8	-0,01	118	146	112	185	110	269
179	Sørreisa	-3,9	-5,0	11,1	-1,0	0,4	0,01	307	327	6	222	151	175
190	Berg	18,1	-6,0	-10,3	-2,4	6,4	0,01	1	341	392	258	25	179
195	Tranøy	13,9	5,5	-8,5	-8,6	-3,1	0,04	7	45	368	372	277	75
216	Karlsøy	4,2	-2,2	-8,0	9,5	1,1	-0,07	65	270	361	15	128	391
245	Kåfjord	-12,5	0,2	-16,8	-2,9	0,7	0,04	407	192	418	276	143	95
251	Skånland	-12,1	-0,1	0,8	3,9	-8,8	0,00	406	201	143	67	383	244
261	Tromsø	-4,5	-2,7	-1,1	1,2	-1,7	-0,01	319	286	213	147	234	272
268	Storfjord	-2,0	-9,2	-7,6	2,2	5,4	-0,05	264	380	352	114	36	368
281	Gratangen	4,8	5,8	0,6	-6,2	-13,9	-0,04	55	41	147	333	412	335
317	Ibestad	-19,3	-19,1	-10,4	-7,5	1,0	0,04	424	422	394	361	133	68
341	Kvæfjord	-2,2	1,8	-6,7	-13,5	-5,5	0,01	270	139	339	410	336	204
364	Salangen	-14,5	2,5	-0,3	-7,2	-9,6	-0,05	416	113	176	357	389	357
387	Kvænangen	-0,4	-1,8	-22,8	-33,4	-4,1	-0,03	204	258	427	428	304	330
401	Lyngen	-1,5	-11,5	-8,2	-8,7	-3,9	-0,08	249	397	365	376	301	396
402	Nordreisa	-9,4	-8,1	-8,3	-8,9	-6,0	-0,02	386	365	366	378	348	309
403	Torsken	4,3	-17,4	-15,4	-6,5	-6,9	-0,18	64	418	415	337	362	425
410	Skjervøy	-10,1	-6,1	-5,9	-7,1	-12,5	-0,04	394	344	335	352	407	344
423	Lavangen	-10,7	-15,8	-7,1	-6,9	-21,6	-0,20	402	416	345	348	423	427
426	Dyrøy	-15,3	-8,3	-10,9	-11,2	-15,5	-0,09	422	373	396	398	417	405

Balsfjord har klart høyest nivå av justert lønnsomhet i næringslivet, og er rangert som nummer 29 de 428 kommunene i landet.

Hele seks av kommunene i Troms er rangert lavere enn 400. Dyrøy er rangert aller nederst i Troms og tredje sist av alle kommunene i landet.

2.10 Andel med omsetningsvekst

Vi har også flere indikatorer for vekst i næringslivet, som alle inngår i NæringsNM. Den første er andelen av foretakene med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

Tabell 9: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	prog snitt
6	Berg	50,0	67,9	67,9	66,7	69,7	47,1	66,7	67,6	62,2	46,2	60,3
44	Kåfjord	45,8	45,8	44,0	72,0	48,5	61,8	50,0	84,4	41,2	58,5	57,3
59	Dyrøy	62,5	63,6	60,9	62,5	46,2	46,2	64,0	64,3	57,1	51,7	56,8
73	Lyngen	70,8	58,8	44,0	67,9	51,2	53,4	59,0	59,0	50,0	59,6	56,4
99	Salangen	58,1	48,3	53,1	57,9	43,5	60,4	60,9	57,7	51,1	58,3	55,6
112	Nordreisa	57,0	56,4	49,6	62,6	53,9	54,7	58,0	53,8	53,3	55,7	55,3
113	Balsfjord	58,8	62,7	55,1	57,8	43,9	40,5	56,3	71,1	55,3	53,5	55,3
118	Tranøy	47,8	45,5	54,5	48,0	60,0	48,1	50,0	57,1	62,1	58,3	55,1
141	Tromsø	62,0	58,6	56,4	66,6	51,8	46,5	52,6	60,1	55,1	50,9	54,7
172	Lavangen	64,7	43,8	63,2	47,4	42,1	64,7	43,8	53,3	42,9	73,3	54,2
173	Karlsøy	67,9	55,2	55,9	67,4	42,6	32,7	75,9	60,7	51,9	47,4	54,2
183	Ibestad	59,5	63,9	30,6	65,8	42,5	41,5	66,7	63,8	62,8	43,1	54,1
189	Skånland	53,3	44,8	60,7	61,7	54,0	46,0	58,5	61,3	48,4	52,2	54,1
201	Harstad	57,0	55,1	53,6	66,8	54,0	51,8	50,4	55,7	56,6	48,2	53,9
205	Lenvik	56,9	56,4	55,9	64,3	54,6	47,4	54,0	57,3	58,4	45,1	53,9
267	Storfjord	47,5	47,7	63,6	46,9	55,3	45,8	58,8	42,6	62,0	53,6	53,1
268	Skjervøy	55,6	49,4	54,3	70,5	53,9	38,8	55,6	54,5	55,6	49,1	53,0
315	Kvænangen	57,7	54,5	72,0	72,7	53,6	46,4	57,1	48,3	48,0	44,4	52,4
366	Gratangen	60,0	61,9	62,5	61,5	52,0	51,6	41,7	48,6	35,1	64,1	51,4
389	Sørreisa	58,3	44,7	55,4	69,2	42,6	38,6	50,7	50,7	51,4	51,9	50,5
398	Bardu	67,4	46,9	61,0	59,7	55,4	44,3	44,3	57,9	48,6	40,8	49,9
408	Kvæfjord	73,5	47,2	55,0	65,9	42,9	55,3	46,3	34,8	52,4	47,8	49,0
414	Torsken	71,0	51,9	61,5	59,3	73,1	24,0	57,1	54,5	47,8	29,6	48,5
419	Målselv	50,8	42,4	62,8	65,1	51,0	35,5	39,2	56,7	49,7	37,7	47,4

Berg har høyest andel bedrifter med omsetningsvekst. Det korresponderer ganske bra med at Berg også hadde høyest arbeidsplassvekst. Her er det snakk om andeler av bedrifter som har levert regnskap, det betyr at alle foretak teller likt. For arbeidsplassveksten vil de største bedriftene ha dominerende betydning, men for andel foretak med omsetningsvekst teller de små like mye som store. Vi vil da se at en høy andel bedrifter med omsetningsvekst ikke alltid gir samlet sysselsetningsvekst.

Målselv, Torsken Kvæfjord er kommunene med lavest andel foretak med omsetningsvekst over tid.

2.11 Justert andel med omsetningsvekst

Også denne indikatoren kan justeres for bransjestruktur, størrelse og alder. Det har vi gjort i tabellen under. Fram til 2012 har vi bare justert for bransjestruktur, men i 2013 har vi justert både for bransjestruktur, størrelse og alder. Det gjør at de numeriske verdiene for 2012 og 2013 ikke kan sammenliknes. Derfor er det lettest å se på rangeringsnummerene.

Tabell 10: Bransjustert andel med omsetningsvekst.

Rang	Navn NY	Verdi						Rangering					
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2013	2013
8	Berg	11,5	11,5	14,2	10,9	8,1	0,0	31	31	17	20	27	308
15	Tranøy	6,0	6,0	-3,1	2,9	5,9	0,1	75	75	307	113	44	36
94	Skånland	1,1	1,1	8,9	5,7	-7,7	0,0	198	198	43	65	377	108
103	Storfjord	2,4	2,4	7,3	-13,2	5,6	0,0	159	159	57	421	51	163
136	Tromsø	-0,4	-0,4	2,6	3,0	-0,6	0,0	249	249	148	112	211	172
139	Lyngen	-1,8	-1,8	7,6	0,9	-6,0	0,1	296	296	54	162	353	23
140	Nordreisa	1,2	1,2	6,0	-3,5	-3,2	0,0	197	197	70	299	294	68
155	Dyrøy	-8,5	-8,5	11,5	5,5	3,8	0,0	398	398	28	69	81	279
168	Lenvik	1,9	1,9	2,9	0,1	2,5	0,0	173	173	139	195	112	343
174	Ibestad	-11,8	-11,8	13,6	6,5	7,7	0,0	416	416	19	57	30	348
191	Harstad	2,2	2,2	0,8	-1,5	0,6	0,0	165	165	196	250	175	253
195	Balsfjord	-9,3	-9,3	4,5	12,7	-2,1	0,0	400	400	99	16	250	188
209	Kåfjord	-2,3	-2,3	-2,2	27,8	-15,0	0,1	310	310	290	2	414	39
227	Salangen	-9,9	-9,9	10,1	-0,4	-5,3	0,1	405	405	34	217	341	30
239	Skjervøy	0,3	0,3	4,2	-4,9	0,0	0,0	222	222	106	334	199	227
310	Torsken	19,2	19,2	3,4	-6,9	-6,0	-0,2	9	9	128	375	352	425
316	Karlsøy	-13,3	-13,3	20,6	-1,7	-2,1	0,0	419	419	5	256	255	258
360	Bardu	2,6	2,6	-6,5	3,1	-7,8	-0,1	149	149	378	108	379	407
394	Sørreisa	-8,0	-8,0	0,4	-6,5	-5,0	0,0	393	393	208	368	336	177
403	Lavangen	-11,3	-11,3	-8,4	-7,6	-12,4	0,2	413	413	398	380	408	4
406	Gratangen	-4,4	-4,4	-10,9	-11,8	-22,3	0,1	358	358	413	418	426	13
408	Kvænangen	-2,2	-2,2	5,3	-11,0	-7,8	-0,1	305	305	84	408	378	361
411	Målselv	-0,1	-0,1	-11,0	-0,7	-6,6	-0,1	234	234	415	222	359	404
424	Kvæfjord	-9,6	-9,6	-4,3	-21,1	-3,9	0,0	403	403	346	425	314	317

Berg rangerer fortsatt på topp. Det betyr at den høye andelen bedrifter med omsetningsvekst skyldes andre forhold enn struktur. Berg en liten kommune med få arbeidsplasser i privat sektor (331 i 2013), og da blir det ofte store variasjoner fra år til år. Vi ser at Berg ble rangert høyt fra 2008 til 2012, men lavt i 2013.

Tranøy rangerer høyere på rangeringen for den justerte andelen med omsetningsvekst enn når vi ikke gjør en slik justering. Det betyr at andelen bedrifter med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen er «kunstig» lav i Tranøy, mens den er høy når vi justerer for bransjestrukturen.

Målselv og Kvæfjord har en lav andel bedrifter med omsetningsvekst. Disse kommunene kommer lavt ut også når vi justerer for bransje og størrelse.

2.12 Andel med vekst i verdiskaping

Den siste indikatoren for vekst er andelen foretak med vekst i verdiskapningen.

Tabell 11: Andel foretak med vekst i verdiskapningen.

Rang	Kommune	2008	2009	2010	2011	2012	2013	prog snitt
13	Kåfjord	53,6	59,5	37,5	72,4	41,2	56,1	53,3
38	Skånland	49,2	52,3	55,4	54,8	39,1	58,2	51,5
41	Storfjord	65,8	49,0	51,0	40,9	58,0	48,2	51,4
44	Berg	64,7	41,7	41,7	58,8	59,5	43,6	51,3
72	Lavangen	45,5	55,6	56,3	58,3	42,9	46,7	50,5
91	Salangen	54,2	69,8	47,8	42,6	38,3	54,2	50,0
117	Lyngen	60,0	48,9	47,0	40,4	52,0	51,5	49,5
124	Dyrøy	48,0	38,5	56,0	44,4	42,9	62,1	49,4
166	Lenvik	52,9	48,0	46,0	46,7	55,1	44,0	48,5
189	Torsken	63,3	29,6	66,7	40,0	47,8	44,4	47,9
220	Kvæfjord	50,0	51,9	43,9	36,4	42,9	58,7	47,4
225	Skjervøy	54,5	39,0	41,1	42,7	47,5	56,6	47,3
250	Sørreisa	43,5	54,9	45,2	38,9	48,6	49,4	46,8
265	Nordreisa	55,4	45,0	45,2	42,9	44,9	48,3	46,5
269	Tranøy	46,4	59,3	37,5	53,8	34,5	50,0	46,5
293	Kvænanngen	58,3	46,4	42,9	36,0	60,0	37,0	46,0
296	Harstad	55,1	46,3	44,6	44,8	45,1	43,6	45,9
307	Ibestad	40,0	40,9	42,2	47,4	60,5	39,2	45,7
340	Tromsø	49,8	42,3	43,9	45,3	42,4	44,9	44,5
379	Målselv	57,0	43,9	36,1	42,8	41,8	41,9	43,1
380	Bardu	51,9	46,6	37,1	46,5	44,4	36,8	43,1
391	Karlsøy	41,9	31,4	50,0	53,8	38,9	38,6	42,5
406	Balsfjord	63,6	29,3	38,8	43,6	37,6	42,4	41,7
419	Gratangen	39,3	48,5	36,1	41,2	27,0	46,2	39,4

I snitt har omlag fire av ti foretak i Balsfjord og Gratangen vekst i verdiskapningen. Dette er en lav andel sammenliknet med de fleste andre kommuner. Både Balsfjord og Gratangen er rangert langt nede i nasjonal sammenheng.

I de kommunene i Troms, der andelen bedrifter med vekst i verdiskapningen er høy, har mer enn annen hvert foretak vekst i verdiskapningen. Dette gjelder bl.a. Kåfjord, Skånland, Storfjord og Berg.

2.13 NæringsNM-indikatorene samlet

Vi har nå hentet ut ni indikatorer som brukes i NHOs NæringsNM. Det er tre indikatorer for nyetableringer, tre indikatorer for lønnsomhet og tre for vekst. Det er gjort for å få målingene mer finmasket og nøyaktige. Hver enkelt av disse har nok mindre betydning for omstillingsbehovet enn det arbeidsplassutviklingen har.

Det vil være hensiktsmessig å se disse ni indikatorene i sammenheng når vi skal lage den endelige indeksen for næringsmessig omstillingsbehov.

Tabell 12: Samlet rangering for NæringsNM-indikatorene

Rang	Navn	Etablerings- frekvens	Vekst foretak	Justert frekvens	Andel lønnsomme	Justert andelen lønnsomme	Egenkapital	Andel med omsetningsvekst	Justert andelen	Andel med vekst verdiskaping	Indeks NM
41	Tranøy	127	313	23	245	195	12	118	15	15	1063
68	Berg	133	254	40	328	190	258	6	8	8	1225
82	Balsfjord	249	337	119	55	29	19	113	195	195	1311
97	Tromsø	25	118	95	218	261	272	141	136	136	1402
101	Lenvik	92	238	179	153	120	98	205	168	168	1421
169	Storfjord	138	177	74	354	268	260	267	103	103	1744
176	Harstad	101	302	309	118	129	214	201	191	191	1756
178	Sørreisa	103	104	100	92	179	9	389	394	394	1764
190	Bardu	172	1	264	131	112	22	398	360	360	1820
215	Skånland	181	359	232	262	251	233	189	94	94	1895
229	Kåfjord	90	373	4	378	245	389	44	209	209	1941
266	Lyngen	212	274	159	387	401	357	73	139	139	2141
270	Nordreisa	242	314	328	362	402	116	112	140	140	2156
291	Salangen	157	325	130	352	364	387	99	227	227	2268
306	Gratangen	65	48	18	344	281	407	366	406	406	2341
341	Målselv	214	316	340	148	137	94	419	411	411	2490
349	Dyrøy	321	385	362	413	426	280	59	155	155	2556
356	Skjervøy	197	369	132	388	410	348	268	239	239	2590
360	Ibestad	335	389	360	395	317	303	183	174	174	2630
363	Karlsøy	413	398	419	357	216	39	173	316	316	2647
409	Kvæfjord	355	420	397	319	341	30	408	424	424	3118
411	Lavangen	365	399	422	425	423	117	172	403	403	3129
412	Torsken	257	423	175	424	403	421	414	310	310	3137
413	Kvænangen	315	418	326	420	387	147	315	408	408	3144

Kvæfjord, Lavangen, Torsken og Kvænangen kommer alle meget dårlig ut på årets NæringsNM. De er blant de 20 kommunene i Norge med lavest plassering. Alle disse kommunene er små, og ofte gjør store kommuner det bedre i NæringsNM enn små kommuner. Men på den annen side er Tranøy kommunen i Troms som har gjort det best i årets NæringsNM, og Tranøy er også en liten kommune. Berg, som er rangert som nummer to blant kommunene i Troms, er også en liten kommune.

2.14 Samlet næringsmessig omstillingsbehov

Vi har nå vist en rekke indikatorer for næringsutvikling, og hvordan disse slår ut for kommunene i Troms. Indikatorerne måler ulike aspekter for næringsutvikling, og det er dermed et behov for å sammenstille dem slik at vi får en samlet vurdering av næringsmessig omstillingsbehov.

For samfunnet er det helt klart den samlede arbeidsplassutviklingen som er viktigst. Det er ikke så lett å se at det er forskjell på offentlige og private arbeidsplasser når det gjelder de samfunnsmessige konsekvensene av arbeidsplassnedgang. Det offentlige består av stat, fylke og kommuner. En nedgang i antall arbeidsplasser i statlig eller fylkeskommunal sektor vil som oftest være et resultat av politiske beslutninger. I kommunal sektor er det sjelden snakk om brå endringer i antall arbeidsplasser. Over tid vil antall arbeidsplasser i kommunal sektor følge behovet for tjenester, som igjen er avhengig av folketall og hvordan befolkningen er fordelt på ulike aldersgrupper. Det er faktorer som endrer seg langsomt, og derfor vil også antall arbeidsplasser i kommunal sektor endres langsomt.

Dermed vil brå nedgang i antall offentlige arbeidsplasser som regel være forbundet med at det er besluttet å legge ned en videregående skole, sykehus eller en annen institusjon i fylkeskommunal eller statlig sektor. Det er prosesser som det offentlige har kontroll over, og som sjelden kommer brått. Som regel er det politiske prosesser i god tid, og utviklingen skjer planmessig og kontrollert.

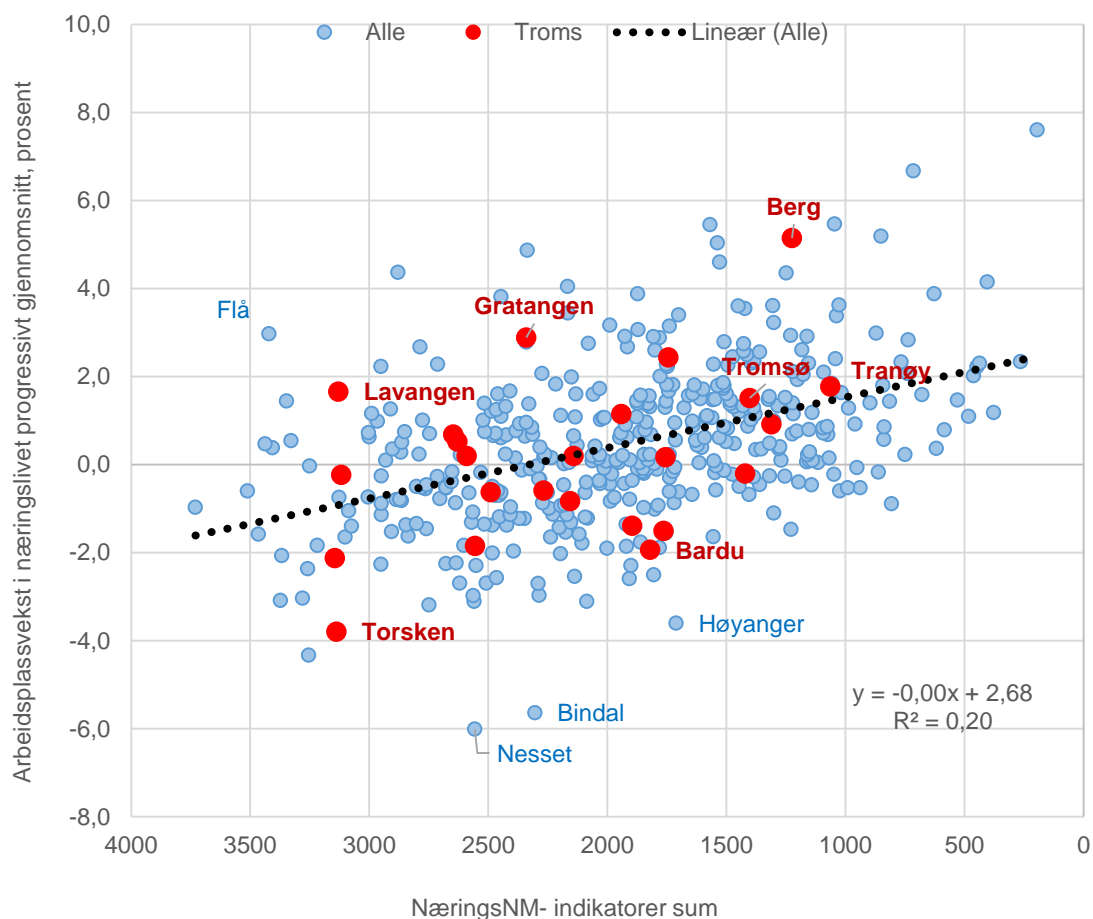
Brå nedgang i næringslivet skjer som oftest gjennom konkurser eller nedleggelse i hjørnesteinsbedrifter, eller at næringslivet er konsentrert til bransjer som har sterk nedgang. I slike tilfeller skjer endringene oftere brått og uforutsigelig. Kanskje kan en argumentere for at brå nedgang i næringslivet er mer dramatisk enn når det offentlige avviker? Dette kan vi ta hensyn til når vi utformer indikatorer for næringsmessig omstillingsbehov, gjennom å vekte nedgang i samlet antall arbeidsplasser likt med nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet. På den måten vil nedgangen i næringslivet bli talt med to ganger, mens nedgang i antall ansatte i det offentlige bare blir talt med en gang.

De ni «NæringsNM»-indikatorerne vi har vist for nyetableringer, vekst og lønnsomhet vil hver for seg ha mindre betydning enn arbeidsplassutviklingen. Samlet sett gir disse ni indikatorerne et uttrykk for næringslivets vitalitet. Normalt vil det være en sammenheng mellom NæringsNM-indikatorerne og arbeidsplassutviklingen, men sammenhengen er ikke alltid entydig.

Hvis arbeidsplassnedgangen skyldes en nedleggelse eller konkurs i en bedrift, kan det hende at de andre bedriftene i kommunene både er lønnsomme og vekstkraftige. Kommunene kan også ha mange nyetablerere, kanskje som resultat av omstillingsarbeid. Da vil vi kunne se en kombinasjon av arbeidsplassnedgang og gode NæringsNM-tall.

Noen kommuner kan komme langt ned på rangeringen for NæringsNM-indikatorerne, men likevel ha vekst i antall arbeidsplasser. Det kan være kommuner hvor næringslivet gjør det generelt svakt, men hvor det kommer én stor nyetablering.

Vi skal se nærmere på sammenhengen mellom arbeidsplassvekst i næringslivet og skår for NæringsNM-indikatorerne på neste side.

Figur 2: Kommuner i Norge etter sum av rangeringene av NæringsNM-indikatorene og arbeidsplassvekst i næringslivet. Rangeringen til de ni NæringsNM-indikatorene (fra 1=beste kommune til 428=dårligste kommune) er summert slik at høyeste tall er dårligst og laveste tall er best.

I figuren over ser vi at det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst i næringslivet og skår på NæringsNM-indikatorene. Sammenhengen er imidlertid langt fra entydig, og det er derfor kommuner som ligger ganske langt fra forventningslinjen. Vi har sett på noen av disse uteliggerne.

Høyanger og Bindal er to kommuner som har svært sterk nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet, men som ikke skårer spesielt svakt på NæringsNM-indikatorene. Dette er to kommuner der nedgangen i næringslivet skyldes nedgang i den største hjørnesteinsbedriften, henholdsvis Fundo og Bindalsbruket. Resten av næringslivet i disse to kommunene ser ut til å klare seg ganske bra. Nesset kommune har sterkest arbeidsplassnedgang av alle kommunene, men det skyldes flytting av en bedrift med mange registrerte arbeidstakere som var landbruksavløserne i fylket. Denne flyttingen har egentlig liten betydning, ettersom arbeidsavløserne fortsatte sitt arbeid uforstyrret av flyttingen av selve kontoret. Flå er en liten kommune i Buskerud, som har gjort det svært dårlig når det gjelder NæringsNM-indikatorene. Det som har skjedd i Flå er at Olav Thon har investert ganske mye i kjøpesenter og Bjørnepark, og det har skapt mange nye arbeidsplasser. Veksten i antall arbeidsplasser ble dermed ikke skapt av det eksisterende næringslivet, men av nye investeringer som kom utenfra.

Av kommunene i Troms kan vi se at Torsken og Lavangen er rangert ganske likt i NæringsNM, men at arbeidsplassutviklingen likevel er svært forskjellig. Torsken er en av kommunene i landet med størst nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet, mens Lavangen har hatt en god vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet. Gratangen er en kommune som gjør det under middels i NæringsNM, men som likevel har nest høyest vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet av Tromskommunene. Bardu har motsatt utvikling, de gjør det over middels i NæringsNM, men har likevel arbeidsplassnedgang. Tranøy har de beste resultatene i NæringsNM av kommunene i Troms, og har en arbeidsplassvekst som forventet ut fra det. Tromsø har også forholdsvis gode

resultat i NæringsNM og tilsvarende arbeidsplassvekst. Berg har aller høyest arbeidsplassvekst av kommunene i Troms, og er også nest best av kommunene i Troms når det gjelder NæringsNM.

Samlet næringsmessig omstillingsbehov som er sammensatt av tre indikatorer: Samlet arbeidsplassutvikling, arbeidsplassutvikling i næringslivet og samlet rangering for NæringsNM-indikatorene. Tanken bak er at en kommune med nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet står svakere dersom det også står dårlig til med de gjenlevende bedriftene og nyetableringer. Kommuner med nedgang som følge av en konkurs, vil stå sterkere hvis resten av næringslivet er vitalt og vekstkraftig.

Vi vil bruke rangeringsnummeret for kommunene for å sette sammen de tre indikatorerne til et samlet mål for omstillingsbehov.

Tabell 13: Samlet indeks for næringsmessig omstillingsbehov.

Rang	Navn NY	Arbeidsplassutvikling	Arbeidsplasser i næringslivet	NM-indikatorer	SUM
19	Berg	56	6	68	130
64	Tromsø	85	101	97	283
89	Tranøy	206	82	41	329
107	Storfjord	150	49	169	368
110	Balsfjord	132	161	82	375
160	Gratangen	171	35	306	512
179	Lenvik	170	282	101	553
209	Harstad	227	238	176	641
235	Kåfjord	329	137	229	695
244	Karlsøy	183	186	363	732
259	Lavangen	259	88	411	758
270	Lyngen	272	236	266	774
277	Bardu	192	398	190	780
281	Salangen	176	317	291	784
299	Ibestad	270	203	360	833
309	Sørreisa	303	380	178	861
326	Nordreisa	310	341	270	921
327	Skjervøy	334	235	356	925
328	Målselv	266	323	341	930
349	Skånland	395	375	215	985
381	Kvæfjord	370	286	409	1065
390	Dyrøy	357	394	349	1100
419	Kvænanen	390	403	413	1206
427	Torsken	426	425	412	1263

Torsken har klart sterkest næringsmessig omstillingsbehov, og er rangert som nummer 427 av 428 kommuner i landet. Det er dermed bare én kommune i landet med sterkere næringsmessig omstillingsbehov, det er Nesset kommune, som vi har omtalt før. I Nesset gir arbeidsplassstallene et overdrevent bilde av nedgangen. Dermed er egentlig Torsken den kommunen i landet med aller høyest næringsmessig omstillingsbehov.

Kvænanen er også rangert ganske lavt, som nummer 419. Dyrøy, Kvæfjord og Skånland er også blant de 100 kommunene i landet med høyest næringsmessig omstillingsbehov. Målselv, Skjervøy og Nordreisa havner akkurat utenfor de 100 kommunene i Norge med størst næringsmessig omstillingsbehov.

3. Demografisk omstillingsbehov

Det demografiske omstillingsbehovet er ment å fange opp utfordringer knyttet til befolkningsutviklingen. Det er fire indikatorer som til sammen skal fange opp slike utfordringer.

Befolkningsutviklingen er naturligvis den mest direkte indikatoren. Her vil vi se på den relative befolkningsveksten, det vil si befolkningsveksten i kommunen fratrukket landets befolkningsvekst. Her vil vi også bruke progressivt gjennomsnitt, slik at befolkningsutviklingen de siste årene teller mest.

Relativ flytting er den andre indikatoren. Befolkningsendringer i en kommune er summen av nettoflytting (inkluder innvandring) og fødselsbalansen. Fødselsbalansen avspeiler aldersfordelingen i kommunen, mens nettoflyttingen sier mer om kommunens tiltrekningskraft. Hvis nettoflyttingen er positiv, vil også befolkningen forynges og fødselsbalansen forbedres. Derfor tillegges vi nettoflyttingen større vekt. Her vil vi også bruke relativ flytting, som er kommunens nettoflytting fratrukket landets nettoflytting. Landets nettoflytting vil være det samme som netto innvandring. Også her bruker vi progressivt gjennomsnitt for de ti siste årene.

Vi vil også se på avviket mellom faktisk nettoflytting og den forventede nettoflyttingen ut fra arbeidsplassveksten. Dette avviket er en sum av strukturelle forhold som har med beliggenhet å gjøre og «ekte» bostedsattraktivitet som er nettoflytting som ikke kan forklares av arbeidsplassvekst og beliggenhet. Vi lar både strukturelle flyttefaktorer og ekte bostedsattraktivitet inngå i indeksen for demografisk omstillingsbehov.

3.1 Befolkningsutvikling

Tabellen under viser den årlige befolkningsutviklingen i kommunene i Troms fratrukket befolkningsveksten på landsbasis. De kommunene som har en positiv verdi har hatt en befolkningsvekst som er høyere enn befolkningsveksten på landbasis i det gjeldende året, mens de med negativ verdi har lavere befolkningsvekst enn resten av landet.

Tabell 14: Årlig relativ befolkningsutvikling i kommunene i Troms. Siste kolonne viser progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Første kolonne viser rangering mht. progressivt gjennomsnitt blant de 428 kommunene i Norge.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Prog snitt
58	Tromsø	0,4	0,9	0,5	0,0	0,6	0,0	0,1	0,0	0,5	0,6	0,3
181	Lenvik	-1,3	-0,6	-1,1	0,0	-0,9	-0,9	-0,8	-0,9	-0,3	-0,3	-0,6
188	Sørreisa	-0,5	-1,0	-1,1	-1,3	0,1	-1,0	-1,1	-1,0	-0,5	0,1	-0,7
203	Harstad	-0,8	-0,2	-0,8	-1,9	-1,3	-0,8	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5	-0,7
218	Nordreisa	0,1	-0,1	-2,4	-1,9	-0,7	0,1	-0,3	-1,3	-0,4	-1,1	-0,8
224	Bardu	-0,1	-2,7	2,3	0,7	-1,6	-2,0	-1,5	-3,0	0,2	0,2	-0,9
227	Kvæfjord	-0,6	-0,9	-1,5	-1,6	-1,4	-0,7	-1,2	-2,2	0,6	-0,3	-0,9
228	Storfjord	0,5	-0,8	-2,0	-2,1	-2,6	-0,2	-1,0	-0,5	0,4	-1,2	-0,9
244	Skånland	-2,3	-2,0	-2,1	-1,9	-2,0	-0,7	0,2	1,3	-2,4	-0,8	-1,0
261	Balsfjord	-1,5	-0,6	-0,9	-1,9	-1,9	-0,9	-1,2	-1,6	-0,2	-0,6	-1,0
270	Målselv	-1,8	-1,9	-0,7	-1,0	-3,0	-0,9	-0,5	-0,8	-0,8	-1,1	-1,1
279	Salangen	-1,6	0,1	-2,3	-4,0	0,3	-0,9	-2,7	0,3	-1,0	-1,0	-1,2
314	Lavangen	-3,8	-0,2	-3,2	-1,3	0,0	-2,3	-2,2	0,0	-1,7	-0,9	-1,3
318	Kåfjord	-2,5	-1,9	-2,7	0,1	-1,8	-2,5	-2,3	-0,2	-1,4	-0,6	-1,3
334	Karlsøy	-2,0	-0,9	-1,9	1,4	-2,2	-1,7	-1,9	-1,4	-2,9	-0,4	-1,5
339	Skjervøy	-0,6	-1,8	-1,1	-2,3	-2,6	-1,8	-1,1	-1,5	-0,4	-2,0	-1,5
385	Berg	-3,4	-2,5	-4,3	-3,8	-0,8	-2,9	-3,3	-3,5	2,9	-1,8	-1,9
390	Tranøy	-2,4	-2,8	-2,6	-0,6	-4,0	-0,3	-2,2	-2,2	-2,0	-1,4	-1,9
395	Gratangen	-1,7	-2,5	-2,4	-5,9	-2,8	-1,3	-4,3	0,6	-2,8	0,3	-2,0
401	Lyngen	-0,9	-0,6	0,3	-0,9	-2,6	-1,7	-3,4	-3,2	-1,8	-1,8	-2,0
404	Ibestad	-3,4	-1,9	-4,3	-5,2	-6,0	-3,5	-0,5	-2,0	-0,5	-0,1	-2,1
411	Dyrøy	-1,8	-0,2	-3,2	-3,8	-2,6	0,2	-3,5	-2,7	-1,1	-2,7	-2,2
424	Kvænangen	-0,1	-1,7	-3,5	-1,4	-2,6	-2,3	-3,0	-2,1	-4,3	-2,0	-2,6
425	Torsken	-5,6	-3,4	-3,6	-5,4	-3,6	-3,1	0,1	-3,4	-2,7	-1,4	-2,6

De siste ti årene har Tromsøs befolkning i snitt vokst 0,3 prosentpoeng mer enn Norges befolkning per år. Tromsøs befolkning har altså økt mer enn landets befolkning. I de øvrige kommunene i Troms har befolkningsutviklingen vært svakere enn landets befolkningsutvikling.

Kvænangen og Torsken er blant kommunene i Norge med sterkest befolkningsnedgang. Åtte av kommunene i Troms er blant de 50 kommunene i Norge med sterkest befolkningsnedgang.

Bare fire av kommunene i Troms er rangert over medianverdien, dvs. at de er plassert i den bedre halvdel blant norske kommuner mht. befolkningsutvikling.

3.2 Relativ flytting

Som tidligere nevnt, er vi ofte mer opptatt av flyttebalansen enn av selve befolkningsveksten. Det er fordi nettoflyttingen reflekterer tiltrekningskraft, ved at stedet klarer å enten beholde på sine egne innbyggere eller trekke til seg innflyttere fra andre kommuner. Norge har hatt en høy nettoinnvandring de siste årene. Spesielt etter 2007 har nettoinnvandringen vært høy som følge av økt arbeidsinnvandring fra hovedsakelig Øst-Europa. Siden Norge har opplevd høy nettoinnvandring, kan alle steder i Norge forvente positiv nettoflytting. Når vi trekker fra nettoinnvandringen på landsbasis, får vi fram hvilke kommuner som har klart å tiltrekke seg innflyttere – *utover* det den generelle innvandringen på landsbasis skal tilsi.

Tabell 15: Årlig relativ flytting til kommunene i Troms, dvs. nettoflyttingen fratrukket nettoflyttingen på landsbasis. Siste kolonne viser det progressive gjennomsnittet for de siste ti årene. Første kolonne viser rangering mht. progressivt gjennomsnitt for de 428 kommunene i Norge.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Prog snitt
138	Tromsø	0,0	0,4	-0,1	-0,4	0,0	-0,4	-0,4	-0,5	0,1	0,3	-0,1
200	Balsfjord	-1,0	-0,1	-0,5	-1,2	-1,3	-0,5	-0,4	-1,0	0,4	0,5	-0,3
201	Skånland	-1,3	-1,5	-1,6	-1,6	-1,3	-0,1	0,6	1,9	-1,3	-0,5	-0,3
211	Sørreisa	-0,3	-1,0	-1,0	-0,8	0,2	-0,5	-0,8	-0,4	-0,5	0,4	-0,4
225	Nordreisa	0,1	0,1	-1,7	-1,8	-0,4	0,6	-0,1	-1,2	-0,1	-0,2	-0,4
231	Storfjord	1,1	-0,8	-1,8	-1,7	-2,1	0,5	-0,8	-0,2	0,9	-0,6	-0,5
245	Lenvik	-1,2	-0,6	-1,1	-0,1	-0,9	-0,6	-0,6	-0,7	-0,4	0,0	-0,5
246	Ibestad	-1,6	-0,4	-2,8	-3,4	-3,8	-1,0	1,2	-0,4	0,8	1,0	-0,5
250	Salangen	-0,8	0,6	-2,0	-3,2	0,7	0,1	-2,0	0,3	0,2	-0,4	-0,5
253	Lavangen	-3,0	0,3	-2,9	-0,7	0,5	-1,2	-1,5	0,9	-0,6	-0,2	-0,5
255	Kvæfjord	-0,6	-0,2	-0,7	-0,8	-0,8	-0,5	-0,9	-1,5	0,3	0,0	-0,5
282	Harstad	-0,7	-0,2	-0,6	-1,7	-0,9	-0,7	-0,5	-0,3	-0,4	-0,6	-0,6
319	Kåfjord	-1,7	-1,4	-2,3	0,2	-1,2	-1,2	-2,4	1,1	-1,0	-0,2	-0,8
350	Berg	-2,6	-1,8	-2,6	-2,0	0,4	-2,0	-3,4	-2,7	3,6	-0,4	-0,9
352	Karlsøy	-1,2	-0,5	-1,4	-0,1	-1,4	-1,1	-1,2	-0,8	-2,1	0,4	-0,9
353	Målselv	-1,7	-1,9	-0,5	-1,2	-2,7	-0,7	-0,4	-0,3	-0,6	-1,0	-0,9
355	Gratangen	-1,9	-1,1	-0,7	-5,0	-2,2	0,2	-2,6	1,3	-2,4	1,5	-0,9
373	Bardu	-0,3	-2,6	1,8	0,1	-1,7	-2,5	-1,4	-3,4	0,2	0,1	-1,0
375	Dyrøy	-0,3	0,5	-1,8	-2,6	-1,3	0,3	-1,8	-1,4	-0,1	-1,3	-1,0
388	Skjervøy	-0,3	-1,5	-0,9	-1,6	-1,9	-1,0	-1,2	-0,9	-0,3	-1,6	-1,1
393	Tranøy	-1,8	-1,6	-1,8	0,1	-3,3	0,6	-1,6	-1,2	-0,9	-1,1	-1,1
415	Lyngen	-0,3	-0,3	0,6	-0,3	-2,4	-0,9	-2,6	-2,5	-1,4	-1,1	-1,4
416	Kvænangen	0,8	-1,1	-3,0	-0,6	-1,5	-1,6	-1,4	-0,8	-3,0	-1,0	-1,5
417	Torsken	-4,2	-1,8	-1,4	-3,9	-2,3	-1,9	0,9	-2,4	-1,6	-0,7	-1,5

Ingen kommuner i Troms har hatt positiv relativ flytting de siste ti årene. Tromsø, som har høyest rangering, har i snitt tapt innflyttere tilsvarende 0,1 prosent av folketallet årlig som følge av «manglende» nettoflytting eller innvandring.

Lyngen, Kvænangen og Torsken har en nettoflytting som er mye lavere enn nettoinnvandringen nasjonalt. Nettoflyttingen til disse kommunene har i snitt vært mellom 1,4 og 1,5 prosentpoeng lavere enn nettoinnvandringen på landsbasis per år.

De fleste kommunene i Troms rangerer under medianverdien. Bare Tromsø, Balsfjord, Skånland og Sørreisa har hatt en bedre relativ flytting enn mediankommunen.

3.3 Strukturelle flyttefaktorer

Det er ikke bare arbeidsplassvekst på et sted som fører til at folk ønsker å bo der eller flytte derfra. Det er også andre forhold, både strukturelle forhold og forhold vi ikke umiddelbart kan finne noen målbar forklaring til. Det er tre strukturelle forhold for flytting som har en positiv og statistisk signifikant på nettoflyttingen til et sted etter at effekten av arbeidsplassutviklingen er justert for. Det ene er arbeidsmarkedsintegrasjonen, som måler graden av pendling på stedet. Det andre er stedets egen befolkningsstørrelse. Store steder trekker systematisk til seg innflytter. Det motsatte gjelder for små steder. I tillegg har arbeidsplassvekst i en nabokommune en signifikant effekt på nettoflyttingen til et sted. Det er fordelaktig for et sted å ha gode strukturelle forhold for flytting, siden man da nesten automatisk kan vente positiv nettoflytting. Kommuner som har dårlige strukturelle forhold for flytting vil ofte tape innflyttere, og de må jobbe ekstra hardt for å beholde sine innbyggere eller tiltrekke seg innflyttere fra andre kommuner.

Tabell 16: Strukturelle flyttebetingelser. Samlet rangering helt til venstre.

Rang	Sted	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Prog snitt
155	Tromsø	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
189	Harstad	0,0	0,0	0,0	-0,1	0,0	-0,1	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
204	Sørreisa	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,3	-0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1
205	Kvæfjord	0,0	0,1	0,0	-0,2	-0,3	-0,2	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1
206	Lenvik	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0	-0,1
221	Tranøy	-0,2	-0,1	-0,2	-0,2	-0,4	-0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1
235	Balsfjord	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
242	Målselv	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
248	Skånland	-0,1	-0,1	-0,2	-0,3	-0,3	-0,2	-0,2	-0,2	0,0	0,0	-0,1	-0,2
327	Nordreisa	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
328	Lyngen	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,2	-0,3
329	Storfjord	-0,2	-0,2	-0,2	-0,3	-0,4	-0,4	-0,3	-0,2	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
330	Karlsøy	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,2	-0,3
334	Bardu	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
338	Salangen	-0,3	-0,2	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3
355	Kåfjord	-0,2	-0,2	-0,2	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,3	-0,4
360	Skjervøy	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
363	Lavangen	-0,4	-0,4	-0,6	-0,4	-0,5	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,3	-0,2	-0,4
364	Gratangen	-0,4	-0,3	-0,4	-0,5	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
382	Dyrøy	-0,4	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5	-0,4	-0,5	-0,5	-0,4	-0,4	-0,2	-0,4
395	Kvænangen	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-0,5	-0,5	-0,4	-0,5	-0,4	-0,5
411	Ibestad	-0,4	-0,4	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
414	Torsken	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,5	-0,6
416	Berg	-0,5	-0,4	-0,5	-0,6	-0,7	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-0,6	-0,6

Tromsø er den eneste kommunen i Troms som kan forvente positiv nettoflytting som følge av gode strukturelle forhold. Det er befolkningsstørrelsen i Tromsø som bidrar til at folk flytter dit.

Også Harstad og Lenvik har over middels gode strukturelle forhold for flytting. For begge kommunene er det en høy befolkningsstørrelse som virker positivt på nettoflyttingen. En lav arbeidsmarkedsintegrasjon spiller imidlertid en negativ rolle for nettoflyttingen til disse kommunene. Det gjelder også Tromsø.

De fleste kommuner i Troms er i den «dårligere halvdel» når det gjelder strukturelle flyttefaktorer. Mange kommuner har fragmenterte arbeidsmarkeder, slik at det forekommer lite pendling på tvers av kommunegrensene. I tillegg har mange av kommunene en lav befolkningsstørrelse, og dette har, som tidligere nevnt, en negativ effekt på nettoflyttingen.

Ibestad, Torsken og Berg har minst gunstige strukturelle forholdene for flytting i Troms, og de rangerer også meget lavt i nasjonal sammenheng. Kvænangen er også plassert blant de 50 kommunene med dårligst strukturelle forhold for flytting.

De strukturelle forholdene er det vanskelig å gjøre noe med selv på kort og mellomlang sikt. Dette er forhold vi regner som eksogene, dvs. at de ligger utenfor et lokalt handlingsrom.

Når vi skal vise ulike scenarier for vekst senere i rapporten, vil de strukturelle flyttebetingelsene være en av faktorene som påvirker framtidig befolkningsutvikling. Det er rimelig å anta at de strukturelle flyttebetingelsene knyttet til størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon også skal ha en liknende effekt i framtiden som i den nære fortid.

3.4 Bostedsattraktivitet

På forrige side så vi at de strukturelle flyttefaktorene betyr mye for nettoflyttingen til et sted etter at arbeidsplassutviklingen er justert for. De strukturelle forholdene forklarer imidlertid ikke alt. Noen kommuner har hatt en høyere flyttebalanse enn arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene skulle tilsi, mens andre kommuner har hatt en svakere flyttebalanse enn forholdene skulle tilsi. Vi sier at de som har hatt en unormal høy nettoflytting, dvs. høyere nettoflytting enn arbeidsplassutviklingen og de strukturelle forholdene tilsier, har hatt positiv *bostedsattraktivitet*. Hva den uforklarte veksten skyldes, kan diskuteres, men vi antar at det skyldes interne forhold. Vi ser den ekte bostedsattraktiviteten for kommunene i Troms i tabellen under.

Tabell 17: Bostedsattraktivitet i kommunene i Troms. Enheten er standardavvik av bostedsattraktivitet mellom kommuner i Norge.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Prog snitt
40	Skånland	-0,4	-0,6	-0,4	-0,7	-0,2	0,0	0,5	2,0	1,4	1,0	0,7
82	Lavangen	-0,2	-1,0	-0,5	0,3	1,0	0,9	0,5	-0,2	0,8	0,2	0,3
84	Nordreisa	0,2	0,4	0,1	-0,3	-0,1	0,6	1,2	0,5	0,3	0,0	0,3
105	Ibestad	1,7	2,0	0,6	-0,4	-1,9	-0,8	-0,4	0,7	0,7	1,3	0,3
132	Sørreisa	0,3	0,3	0,5	0,1	0,4	0,5	1,0	0,2	-0,2	-0,4	0,2
169	Storfjord	1,1	1,0	0,3	-0,3	-1,2	-1,1	-0,7	0,3	1,1	0,6	0,1
177	Salangen	0,3	1,4	0,0	-0,4	-0,6	0,2	0,2	-0,2	0,0	0,4	0,0
196	Kvæfjord	-0,8	0,0	1,0	0,4	0,6	0,2	0,1	-0,8	-0,5	0,2	0,0
210	Tromsø	0,2	0,6	0,6	0,5	0,5	0,2	-0,1	-0,5	-0,3	-0,3	0,0
227	Torsken	-1,8	-1,1	0,0	-0,3	-0,7	-1,9	-0,1	0,1	1,0	0,7	-0,1
247	Balsfjord	0,0	-0,2	0,4	0,4	0,2	-0,2	-0,3	-0,4	-0,3	0,0	-0,1
253	Kåfjord	0,8	-0,3	-1,3	-0,7	-0,7	-0,4	-1,3	0,0	0,4	1,1	-0,1
267	Dyrøy	0,3	0,0	1,0	0,8	0,4	0,2	0,0	-0,5	-0,9	-0,7	-0,2
293	Harstad	-0,4	-0,1	0,4	0,3	-0,1	-0,7	-0,6	-0,4	-0,2	0,0	-0,2
295	Skjervøy	0,5	0,6	1,2	-0,1	-0,6	-1,3	-0,3	-0,5	0,1	-0,2	-0,2
305	Lenvik	-0,6	-0,2	-0,3	0,5	0,0	-0,4	-0,6	-0,6	-0,2	-0,1	-0,3
343	Kvænangen	-0,3	0,5	0,1	0,2	-0,6	0,0	-1,0	-0,2	-0,5	-0,7	-0,4
346	Karlsøy	0,3	-0,2	0,3	0,6	1,2	0,5	-0,8	-1,3	-1,2	-0,8	-0,4
357	Målselv	-1,4	-1,4	-0,4	0,0	-0,7	-1,1	-1,1	-0,2	0,2	-0,2	-0,5
388	Gratangen	-0,3	0,4	0,1	-1,2	-2,0	-1,4	-0,6	0,0	-1,0	0,2	-0,6
390	Tranøy	-0,4	-1,3	-0,9	0,6	-0,4	-0,5	-1,0	0,2	-0,4	-1,6	-0,6
407	Bardu	0,3	0,4	0,9	0,6	0,4	-1,0	-1,4	-2,4	-1,0	-0,7	-0,8
412	Lyngen	0,5	0,5	1,8	1,3	0,4	-1,0	-2,3	-2,4	-1,9	-0,6	-0,9
416	Berg	0,8	0,5	-1,8	-1,4	-1,9	-0,9	0,0	-2,5	-0,7	-0,3	-1,0

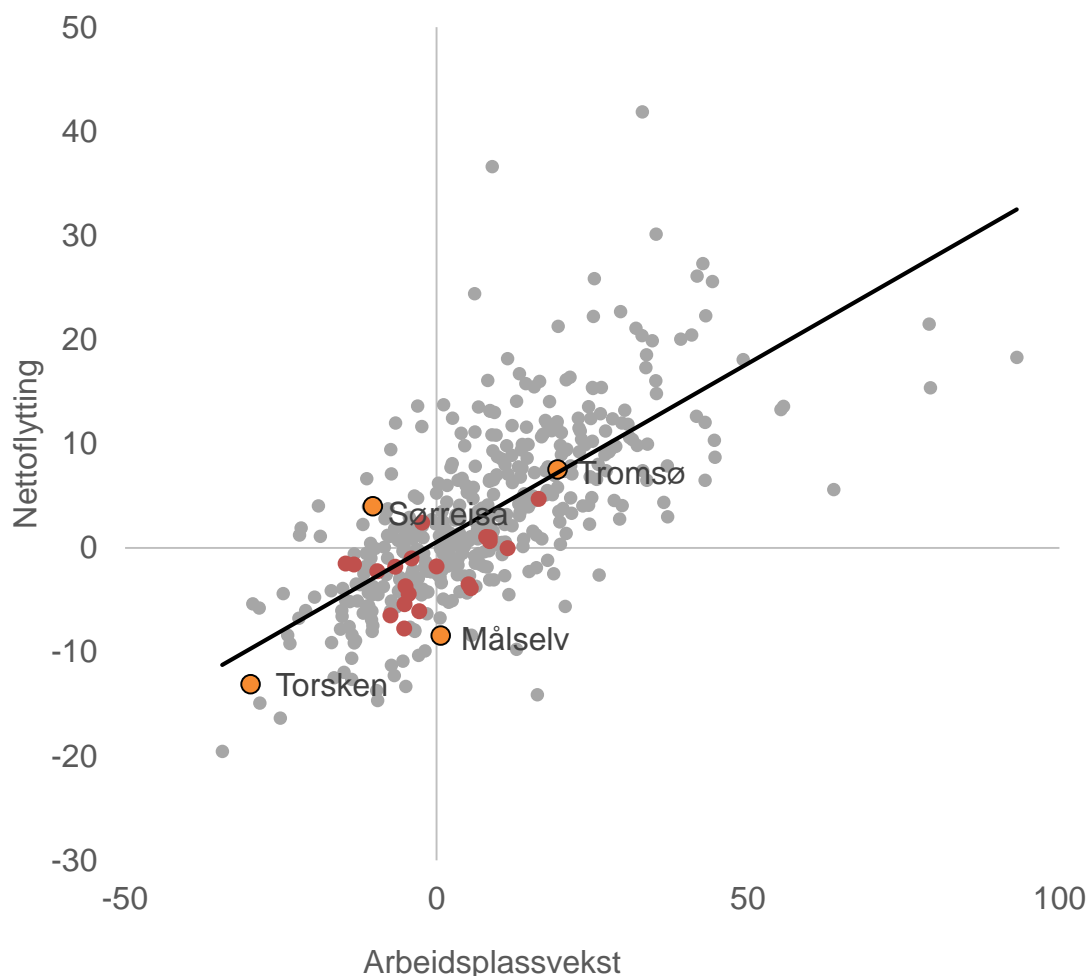
Bardu, Lyngen og Berg har ikke bare et dårlig utgangspunkt når det gjelder å få positiv nettoflytting grunnet dårlige strukturelle forhold. Den faktiske nettoflyttingen har vært dårligere enn arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene skulle tilsi. De er rangert nederst i Troms og også lavt i nasjonal sammenheng.

Noen kommuner har hatt en mye bedre nettoflytting enn forutsetningene skulle tilsi. Det gjelder ikke minst Skånland. Skånland har riktig nok hatt en negativ relativ flytting, men flyttetallet skulle normalt sett vært mye dårligere. Også Lavangen og Nordreisa har en bedre flyttebalanse enn forutsetningene skulle tilsi. Disse kommunene har positiv bostedsattraktivitet.

3.4.1 Om bostedsattraktivitet og strukturelle flyttefaktorer

Begrepene strukturelle flyttefaktorer og bostedsattraktivitet stammer fra Telemarksforskings Attraktivitetsmodell, som ligger til grunn for mange ulike analyser av regional vekst. Vi skal utdype hva som menes med disse begrepene.

I grafen under har vi vist hvordan arbeidsplassvekst i nettoflytting henger sammen for kommunene i Norge.

Figur 3: Arbeidsplassvekst og nettoflytting i kommunene i perioden 2000-2013. Prikkene viser verdier for hver enkelt av de 428 kommunene i landet. De røde og gule prikkene er kommunene i Troms.

Når vi velger en så lang tidsperiode som 2000 til 2013, vil det være en ganske klart positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting. Den svarte streken viser hvordan den statistiske sammenhengen er. Kommunene i Troms er de røde prikkene. Noen av kommunene er navngitt. Tromsø har både hatt best arbeidsplassvekst og best nettoflytting i denne perioden. Tromsø har en nettoflytting som er som forventet, ettersom kommunen ligger på forventningslinjen. Sørreisa har svak arbeidsplassutvikling, men mye bedre nettoflytting enn forventet, mens Målselv har gjennomsnittlig arbeidsplassvekst, men likevel sterk netto utflytting. Torsken har både lavest arbeidsplassvekst og nettoflytting. Vi kan se at de fleste kommunene i Troms ligger under streken. Det betyr at disse kommunene har fått lavere nettoflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsa. Det er interessant å finne ut hvorfor noen kommuner har bedre eller svakere nettoflytting enn arbeidsplassveksten tilsier. Hvilke drivkrefter er det som skaper dette avviket?

I Attraktivitetsmodellen skiller vi mellom strukturelle flyttefaktorer som «ytre» drivkraft, som skyldes forhold som kommunen ikke har kontroll over, og bostedsattraktiviteten, som representerer den «indre» drivkraften. De strukturelle forholdene skyldes hovedsakelig forhold knyttet til kommunens lokalisering og størrelse. Store Omstillingsbehov i kommunene i Troms

(folkerike) kommuner har systematisk bedre nettoflytting enn små, og kommuner som ligger innenfor større arbeidsmarkeder har bedre nettoflytting enn kommuner som ikke ligger innenfor større arbeidsmarkeder. Arbeidsmarkedsintegrasjonen er et mål for i hvilken grad kommunen ligger innenfor et større arbeidsmarked. I den grad at kommunen har utpendling, vil også arbeidsplassvekst i kommunene det pendles til ha positiv betydning for flyttetallene.

I figuren til høyre ser vi hvordan vi kan dekomponere drivkreftene bak kommunenes nettoflytting.

Vi ser at det er bare Storfjord og Tromsø som har hatt arbeidsplassvekst som vesentlig drivkraft. De fleste av kommunene i Troms har svakere arbeidsplassvekst enn middels. Torsken har klart lavest arbeidsplassvekst i denne perioden.

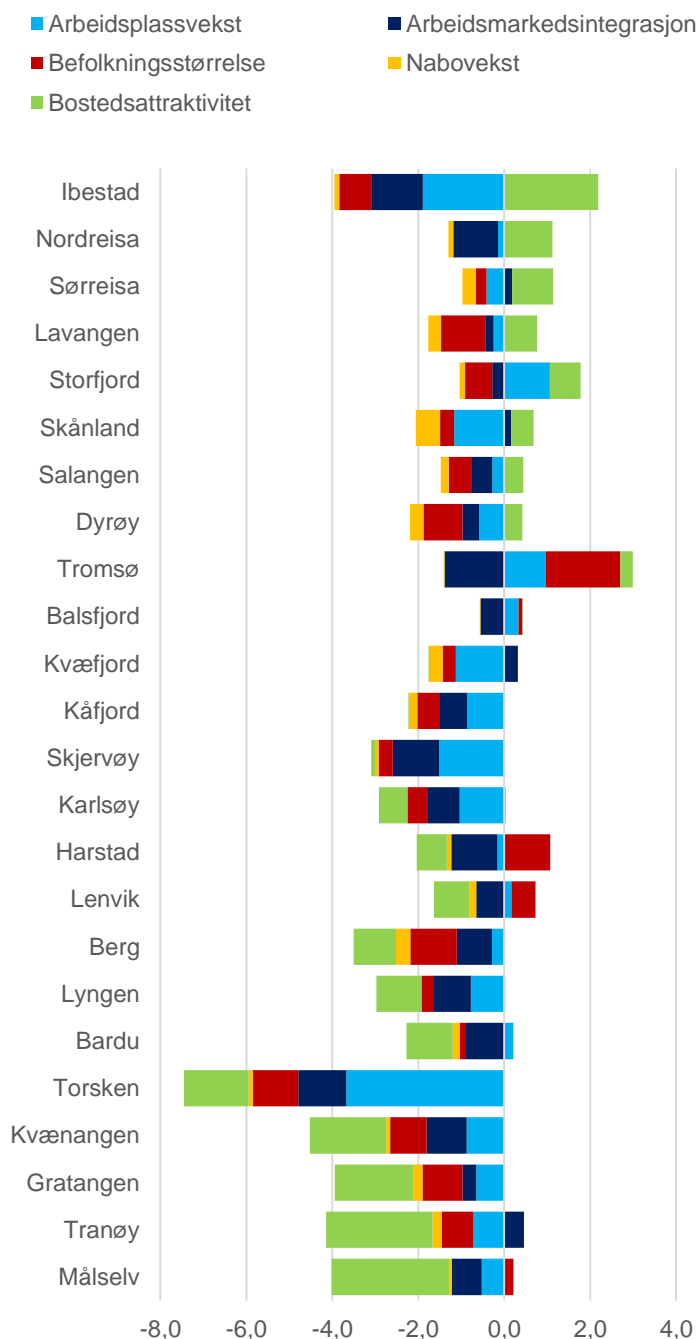
Tromsø, Harstad og Lenvik er relativt store kommuner, og drar fordel av det når det gjelder å tiltrekke seg innbyggere.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen virker negativt inn på de fleste kommunene. Arbeidsmarkedet i Troms henger ikke godt sammen, og det er negativt for innflyttingen. Det er bare Tranøy, Kvæfjord og Sørreisa som har vesentlige positive bidrag fra å ha et godt integrert arbeidsmarked med nabokommuner.

Siden arbeidsmarkedsintegrasjonen er svak, blir effekten av vekst i nabokommuner forholdsvis lav. Lav vekst i Troms generelt gjør at naboveksten har negativ effekt på nettoflyttingen til de fleste kommunene.

De strukturelle flytteforholdene er summen av effekten som befolkningsstørrelsen, arbeidsmarkedsintegrasjonen og naboveksten har for flyttetallene. Vi ser at de strukturelle forholdene er negative for de fleste kommunene. Det forklarer hvorfor de hadde lavere nettoflytting enn forventet ut fra arbeidsplassveksten, som vi så på forrige side.

Bostedsattraktiviteten beregnes som en restfaktor. Det er den delen av nettoflyttingen som vi ikke kan forklare, verken fra arbeidsplassutviklingen eller de strukturelle flyttefaktorene. Vi kan se at Ibestad har den høyeste bostedsattraktiviteten. Ibestad har både svak arbeidsplassutvikling og ugunstige strukturelle forhold. Den høye bostedsattraktiviteten har da bidratt til at utflyttingen har blitt lavere enn forventet. Målselv har den svakeste bostedsattraktiviteten. Her er netto utflytting ikke forventet å bli særlig lav, men har blitt mye høyere enn forventet.

Figur 4: Nettoflyttingen til kommunene i Troms i perioden 2001-2013, dekomponert i ulike drivkrefter.

3.5 Demografisk omstillingsbehov

Vi har nå sett på hvordan kommunene kommer ut på de fire indikatorene for demografisk omstilling. Hver kommune er rangert blant landets 428 kommuner på hver indikator. Til slutt har vi lagt sammen resultatene fra hver indikator. Den kommunen som kommer ut med høyest sum vil ha det største demografiske omstillingsbehovet.

Tabell 18: Kommunenes demografiske omstillingsbehov

Rang	Sted	Relativ Befolkningsvekst	Relativ Flytting	Strukturelle flyttefaktorer	Bostedsattraktivitet	SUM
107	Tromsø	58	138	155	210	561
180	Skånland	244	201	248	40	733
182	Sørreisa	188	211	204	132	735
213	Nordreisa	218	225	327	84	854
218	Kvæfjord	227	255	205	196	883
240	Lenvik	181	245	206	305	937
242	Balsfjord	261	200	235	247	943
248	Storfjord	228	231	329	169	957
251	Harstad	203	282	189	293	967
269	Lavangen	314	253	363	82	1012
280	Salangen	279	250	338	177	1044
318	Ibestad	404	246	411	105	1166
337	Målselv	270	353	242	357	1222
342	Kåfjord	318	319	355	253	1245
364	Bardu	224	373	334	407	1338
377	Karlsøy	334	352	330	346	1362
378	Skjervøy	339	388	360	295	1382
384	Tranøy	390	393	221	390	1394
394	Dyrøy	411	375	382	267	1435
405	Torsken	425	417	414	227	1483
408	Gratangen	395	355	364	388	1502
413	Lyngen	401	415	328	412	1556
416	Berg	385	350	416	416	1567
418	Kvænangen	424	416	395	343	1578

Syv av kommunene i Troms er plassert blant de 50 kommunene i Norge med høyest demografisk omstillingsbehov. Karlsøy og Skjervøy er helt på grensen til å være med blant de 50.

Kvænangen, Berg og Lyngen har det største omstillingsbehovet blant kommunene i Troms.

De fleste kommunene i Troms har en under middels plassering på den samlede indikatoren.

De fleste kommunene som kommer ut lavest på denne indikatoren har lav bostedsattraktivitet i tillegg til dårlige strukturelle forhold.

Fire av kommunene i Troms har en over middels rangering, og kan derfor ikke regnes for å ha et demografisk omstillingsbehov. Ikke overraskende har Tromsø den høyeste rangeringen.

4. Samlet omstillingsbehov

Vi har nå laget to indekser: En indeks for næringsmessig omstillingsbehov, og en indeks for demografisk omstillingsbehov. Da kan vi sammenstille disse to indeksene for å få et mål for samlet omstillingsbehov. Vi bruker da ganske enkelt rangeringsnummeret til hver enkelt kommune og summerer disse for å få et samlet omstillingsbehov. Kommunen som kommer ut med høyest sum, vil ha det høyeste omstillingsbehovet.

Tabell 19: Samlet omstillingsbehov.

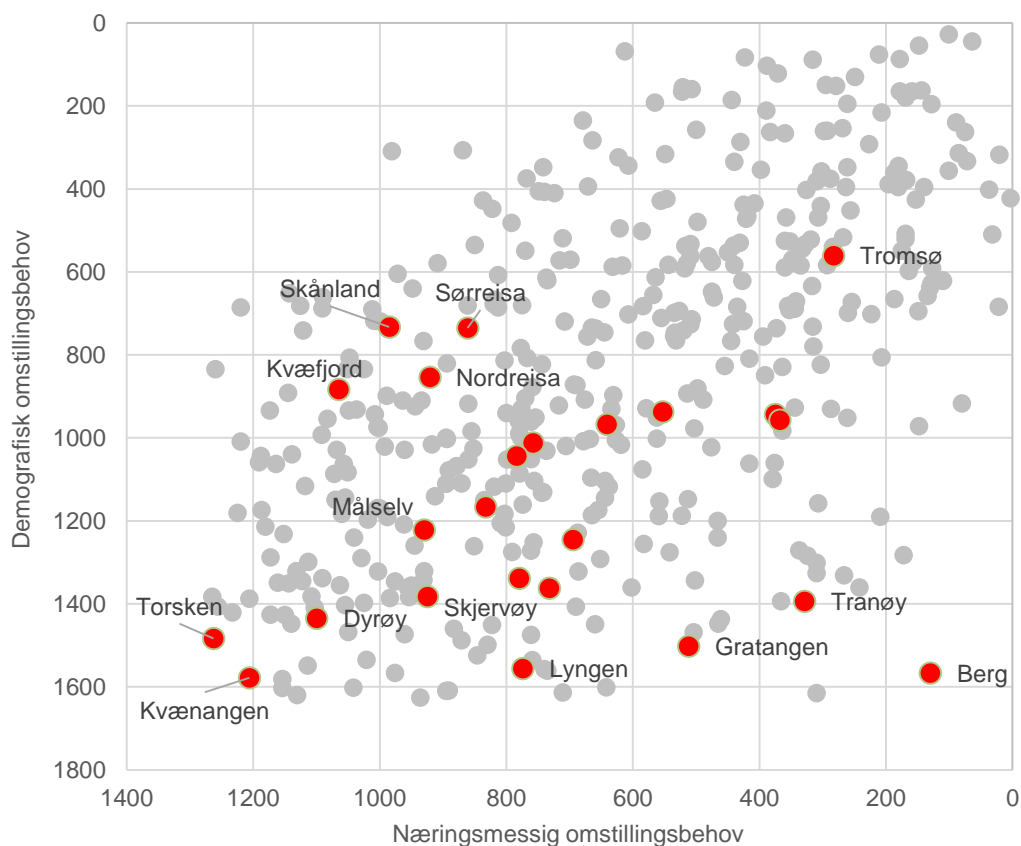
Rang samlet omstillingsbehov	Sted	Næringsmessig	Demografisk
71	Tromsø	64	107
166	Balsfjord	110	242
168	Storfjord	107	248
199	Lenvik	179	240
210	Berg	19	416
225	Harstad	209	251
233	Tranøy	89	384
242	Sørreisa	309	182
265	Lavangen	259	269
268	Skånland	349	180
279	Nordreisa	326	213
289	Salangen	281	280
295	Gratangen	160	408
304	Kåfjord	235	342
316	Kvæfjord	381	218
331	Ibestad	299	318
333	Karlsøy	244	377
345	Bardu	277	364
353	Målselv	328	337
365	Lyngen	270	413
378	Skjervøy	327	378
414	Dyrøy	390	394
427	Torsken	427	405
428	Kvænangen	419	418

Kvænangen og Torsken er de kommunene i Troms med størst samlet omstillingsbehov. Disse to kommunene har også størst omstillingsbehov av samtlige kommuner i hele landet. Dyrøy kommer også høyt opp når det gjelder omstillingsbehov, som vi ser av rangeringsnummeret 414. Skjervøy, Lyngen, Målselv, Bardu, Karlsøy og Ibestad er også med blant de 100 kommunene i landet med høyest samlet omstillingsbehov.

Karlsøy og Lyngen hadde ikke spesielt stort næringsmessig omstillingsbehov, men har demografiske utfordringer. Kvæfjord hadde stort næringsmessig omstillingsbehov, men skårer middels på demografi blant norske kommuner.

4.1 Sammenhengen mellom næringsmessig og demografisk omstillingsbehov

Vi kan illustrere sammenhengen mellom næringsmessig og demografisk omstillingsbehov ved å plote inn verdiene som ligger til grunn for rangeringene. Det er gjort i figuren under. Kommuner nært det nedre, venstre hjørnet har da størst omstillingsbehov, mens kommuner i det øvre høyre hjørne har god vekst både i næringsliv og befolkning.

Figur 5: Næringsmessig og demografisk omstillingsbehov, alle norske kommuner. De røde er kommunene i Troms.

Ikke overraskende kommer Tromsø best ut blant kommunene i Troms, som vi kan se ved at kommunen ligger nærmest det beste hjørnet. Torsken og Kvænangen ligger nærmest det dårlige hjørnet, og nærmere enn noen annen kommune.

Berg, Tranøy og Gratangen er kommuner som går godt næringsmessig, men som likevel har et stort demografisk omstillingsbehov. Berg har spesielt lav bostedsattraktivitet, og får derfor ikke innflytting selv om arbeidsplassveksten har vært god.

Kvæfjord, Skånland, Sørreisa og Nordreisa er kommuner hvor det er motsatt. Det er ganske sterkt næringsmessig omstillingsbehov, men kommunene greier seg ganske godt demografisk likevel.

5. Næringsmessig sårbarhet

Næringsmessig sårbarhet har en helt annen betydning enn det vi har kalt næringsmessig omstillingsbehov. Indeksen for næringsmessig omstillingsbehov er ment å fange opp kommuner hvor næringslivet har gått dårlig. Vi kan si at i kommuner med stort næringsmessig omstillingsbehov er næringslivet *såret*. Å være sårbar er ikke det samme som å være såret. Begrepet næringsmessig sårbarhet er et uttrykk for *risikoen* for å bli såret. Steder med næringsmessig sårbarhet kan ha en god næringsutvikling, selv om de er sårbare. Steder med stort næringsmessig omstillingsbehov vil imidlertid i regelen være sårbare kommuner.

Vi skal nå redegjøre for hvordan vi beregner næringsmessig sårbarhet, og vise hvordan sårbarheten er i kommunene i Troms. Til slutt i dette kapitlet skal vi komme tilbake til problemsstillingen vi innledet dette kapitlet med, og vise hvordan sammenhengen mellom næringsmessig omstillingsbehov og næringsmessig sårbarhet har vært i norske kommuner.

Næringsmessig sårbarhet er altså ment å være et mål for om en kommune har en høy risiko for brå fall i sysselsettingen. Vi tenker da ikke på fall som skyldes en nasjonal nedgangskonjunktur som rammet hele landet, men brå fall i en kommune i forhold til resten av landet.

Risikoen for brå fall kan knyttes til følgende forhold:

En stor og dominerende hjørnesteinsbedrift. Dersom en svært stor andel av arbeidsplassene i næringslivet er konsentrert til én bedrift, vil det vært en høyere risiko for brå fall knyttet til nedleggelse eller konkurs i hjørnesteinsbedriften. Kommuner som har et næringsliv bestående av mange små bedrifter vil ha tilsvarende liten risiko.

Sterk bransjespesialisering. Ulike bransjer har forskjellig utvikling i ulike perioder. En kommune som har samme bransjestruktur som Norge, vil ikke ha noen risiko for at bransjestrukturen skal ha effekt på arbeidsplassutviklingen. Dess større avvik mellom bransjestrukturen i en kommune og bransjestrukturen i Norge, dess høyere risiko er det for at kommunen skal få en avvikende arbeidsplassutvikling.

Uheldig bransjestruktur. Bransjestrukturen i kommunene forklarer ganske mye av forskjellene i arbeidsplassutvikling. Kommuner med en høy andel av arbeidsplassene i bransjer med nedgang har en høyere sannsynlighet for arbeidsplassnedgang enn kommuner hvor en stor andel av arbeidsplassene er i bransjer med vekst. Om bransjestrukturen er gunstig eller ugunstig kan i prinsippet bare måles i ettertid. Det er imidlertid mer sannsynlig at de strukturelle trekkene i arbeidsplassutviklingen fortsetter enn at de snus. Derfor vil en bransjestruktur som var uheldig de siste ti årene sannsynligvis være uheldig de neste ti årene.

Arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon har mange sysselsatte som pendler ut, og samtidig er det mange av arbeidsplassene i kommunen som det pendles inn til. I slike kommuner vil konsekvensene av et fall i antall arbeidsplasser i eget næringsliv bli fordelt mellom egen kommune og de kommunene pendlerne kommer fra. Samtidig vil de som minster jobben kunne få seg nye jobber i andre kommuner. I kommuner med lav arbeidsmarkedsintegrasjon vil nedgang i antall arbeidsplasser få mer direkte konsekvenser, samtidig som innbyggerne ikke har alternativer.

5.1 Hjørnesteinsfaktoren

Det å ha en stor og dominerende hjørnesteinsbedrift er et forhold som øker risikoen for brå arbeidsplassnedgang. Her kan vi lage en indikator som måler antall arbeidsplasser i det største foretaket i kommunen som andel av samlet sysselsetting i kommunen. Datagrunnlaget for antall ansatte i hjørnesteinsbedriften er hentet fra bedrifts- og foretaksregisteret til SSB (BoF), mens antall sysselsatte i kommunene er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk i SSB.

Tabell 20: Hjørnesteinsfaktoren, antall ansatte i den største bedriften i kommunen i promille av samlet sysselsetting.

Rang	Navn NY	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
15	Kåfjord	20,9	22,8	25,9	23,5	25,5	25,5	13,6	11,7	10,7	11,6
41	Nordreisa	20,4	20,6	21,9	21,3	18,0	17,9	17,6	17,9	17,6	17,8
44	Sørreisa	21,3	27,0	18,0	21,8	21,0	17,3	18,2	18,9	18,6	18,8
53	Tromsø	27,2	27,4	10,6	13,9	11,0	17,2	19,1	19,0	19,6	19,7
71	Balsfjord	16,8	16,4	18,8	18,8	19,7	20,1	19,8	19,3	19,9	22,2
82	Kvæfjord	18,3	17,6	15,9	15,4	24,7	33,4	27,5	23,3	22,2	23,7
91	Lenvik	29,2	28,6	28,5	20,7	25,2	25,9	27,2	25,9	24,3	24,1
93	Harstad	15,2	15,3	16,8	16,5	17,9	15,9	17,9	18,1	22,2	24,4
188	Bardu	35,8	36,8	34,6	29,2	35,7	31,8	30,2	29,8	31,2	40,2
192	Skånland	22,1	21,4	19,7	19,0	17,7	21,4	22,9	38,7	45,6	40,9
195	Ibestad	45,3	47,0	45,0	41,2	34,5	26,2	35,1	45,5	36,5	41,2
199	Storfjord	47,2	41,4	37,7	33,1	32,7	32,6	36,0	27,5	40,1	41,8
223	Karlsøy	78,7	69,8	60,0	66,9	26,2	40,8	45,8	48,2	52,7	46,4
232	Gratangen	45,9	34,9	36,4	58,2	60,4	55,4	45,0	46,3	44,0	49,7
238	Salangen	30,5	33,2	31,1	34,6	26,8	26,6	29,5	30,9	45,7	50,8
253	Lavangen	36,1	36,8	38,5	39,2	40,6	30,0	61,0	40,4	43,2	54,4
283	Målselv	55,4	52,9	59,2	41,9	38,1	45,7	52,0	52,8	57,3	62,1
290	Lyngen	30,4	30,9	17,6	24,1	22,0	22,9	37,0	43,2	54,8	63,8
327	Kvænangen	32,5	34,5	33,5	34,5	38,6	46,8	44,9	58,5	60,5	80,1
332	Dyrøy	63,1	81,2	63,7	54,7	53,1	62,1	64,9	54,9	75,2	81,6
335	Torsken	142,3	121,5	144,4	135,2	139,0	149,7	159,8	105,8	108,2	82,5
363	Skjervøy	66,8	47,6	61,6	63,6	80,7	88,6	83,7	82,3	75,2	102,7
382	Tranøy	62,5	58,6	53,9	56,7	56,0	65,5	70,1	79,1	87,4	117,8
391	Berg	80,9	73,2	78,2	82,8	72,7	80,2	71,1	83,9	135,0	128,0

I kommuner som Kåfjord, Nordreisa, Sørreisa og Tromsø utgjør antall ansatte i den største bedriften mindre enn to prosent av sysselsettingen. Dermed vil en nedleggelse av den største bedriften ikke medføre veldig dramatisk fall i sysselsettingen i kommunene.

Den høyeste hjørnesteinsfaktorene hadde Torsken i 2010, da hadde den største bedriften nesten 16 prosent av alle sysselsatte i kommunen. Deretter har hjørnesteinsfaktorene blitt nesten halvert.

Den høyeste hjørnesteinsfaktoren i 2013 hadde Berg. Den største bedriften i Berg hadde da 12,8 prosent av samlet sysselsetting i kommunen. Bergs vekst har økt sårbarheten i kommunen.

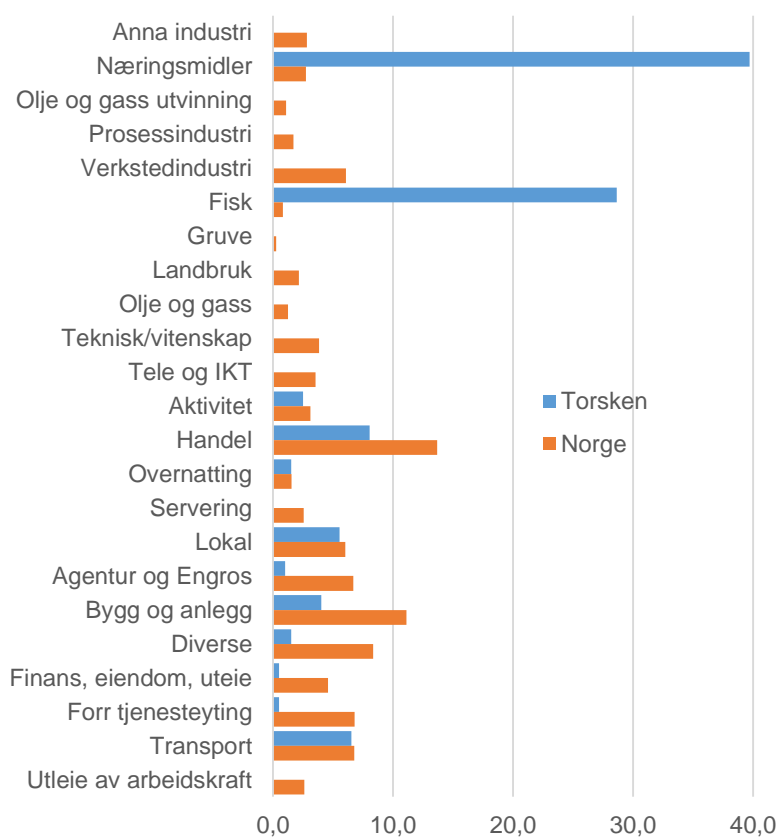
Torsken, som har hatt sterk nedgang i sitt næringsliv, har hatt en reduksjon av sin hjørnesteinsfaktor. Torsken har blitt mindre sårbar, fordi de allerede har blitt såret.

5.2 Bransjespesialisering

Steder hvor næringslivet er sterkt konsentrert til noen få bransjer vil ha høyere risiko for fall i antall arbeidsplasser. Dersom konjunktorene er uheldige for de bransjene som stedet har mye av, vil det være en stor sannsynlighet for å få nedgang. Vi kan måle bransjespesialisering gjennom først å måle hvor stor andel av

arbeidsplassene som hver enkelt bransje utgjør av samlet antall arbeidsplasser i næringslivet. Dernest kan vi sammenlikne denne andelen med tilsvarende andel for næringslivet i hele Norge.

Vi har vist dette for Torsken kommune i diagrammet under.

Figur 6: Bransjenes prosentvise andel av samlet antall arbeidsplasser i næringslivet.

Her kan vi se at Torsken har svært høye andeler av arbeidsplassene i næringslivet i fisk og næringsmiddelproduksjon. I transportnæringen er andelen ganske lik andelen for Norge. For alle de andre bransjene er andelen i Torsken under andelen for Norge.

Et mål for bransjespesialiseringen kan være å summere kvadratet av avviket i hver enkel bransje. Et sted med nøyaktig samme fordeling som landet vil da komme ut i null. Dess større sum, dess større bransjespesialisering. Vi skal se hvordan kommunene i Troms kommer ut på neste side.

Tallet som måler bransjespesialisering er lite intuitivt og sier ikke så mye. Vi viser derfor rangeringsnummeret i stedet.

Tabell 21: Rangering for bransjespesialisering.

Sted	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tromsø	13	14	12	11	9	9	9	9	8	8	8	8	8	8
Harstad	10	10	8	9	11	8	13	13	11	14	17	12	16	15
Lenvik	37	37	44	50	59	66	60	64	60	68	61	60	50	64
Sørreisa	88	94	109	108	100	131	110	150	138	107	94	165	148	110
Målselv	75	79	78	68	72	78	83	84	103	80	99	100	109	112
Nordreisa	107	102	100	106	112	127	163	152	159	157	160	141	153	145
Skånland	63	58	68	79	63	67	82	109	124	126	176	171	176	154
Lyngen	207	208	235	183	186	156	133	129	147	140	142	118	156	187
Salangen	172	148	129	176	211	216	171	158	207	182	239	207	194	189
Bardu	192	205	224	175	174	158	149	210	230	225	236	241	209	211
Balsfjord	229	233	232	221	192	201	191	207	188	205	221	221	218	231
Kåfjord	291	310	297	300	259	273	290	297	296	288	286	271	228	248
Gratangen	248	238	225	182	274	276	241	218	235	202	238	218	219	251
Storfjord	257	286	317	295	313	297	263	279	271	274	233	275	267	280
Dyrøy	247	282	196	173	176	227	180	171	161	259	254	205	221	292
Kvæfjord	245	184	206	216	185	202	233	253	269	307	326	342	325	295
Skjervøy	306	297	299	286	257	271	284	356	370	370	364	366	285	328
Lavangen	276	298	330	265	263	245	251	271	250	249	300	346	331	333
Ibestad	327	276	298	241	261	279	274	266	283	291	298	315	311	335
Kvænangen	356	379	394	347	346	359	350	326	343	379	339	387	321	341
Karlsøy	406	408	408	389	405	410	399	396	393	382	373	385	376	380
Berg	413	410	411	415	413	414	414	415	399	420	388	424	417	407
Tranøy	328	334	347	359	356	355	365	387	390	400	383	390	387	414
Torsken	426	427	423	427	427	426	427	427	427	427	427	427	426	427

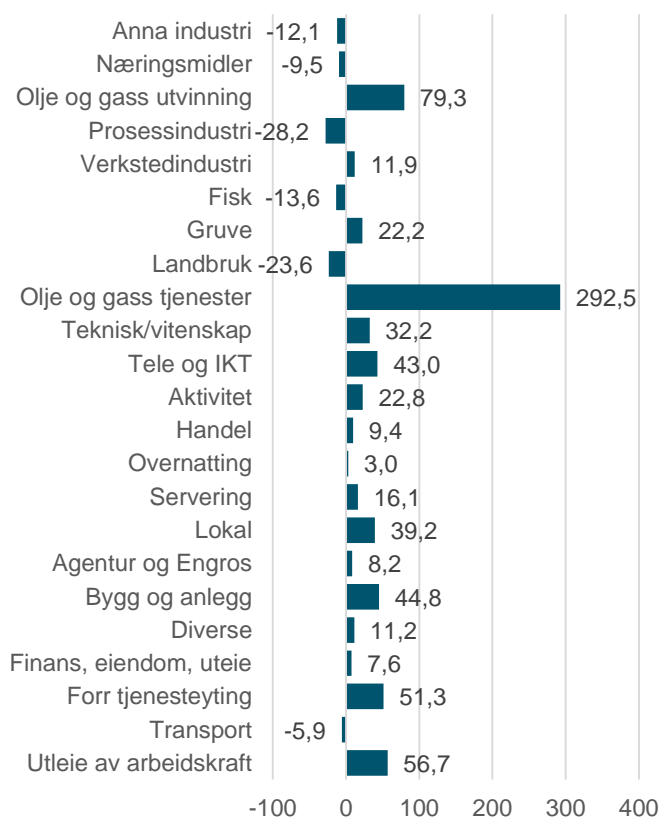
Tromsø har lavest bransjespesialisering av kommunene i Troms. Det er bare syv kommuner i landet der bransjestrukturen er mer lik landets bransjestruktur. Harstad har også liten bransjespesialisering. Det er typisk at de store bykommunene har en bransjestruktur som er lik landets. Bergen er den kommunen i landet hvor bransjestrukturen er mest lik Norges.

Torsken, Tranøy og Berg er de kommunene i Troms med høyest bransjespesialisering. Vi så tidligere at Berg hadde sterkest vekst i næringslivet av kommunene i Troms, mens Torsken hadde sterkest nedgang. Høy bransjespesialisering trenger dermed ikke å være negativt, men det er et forhold som øker sannsynligheten for at veksten skal avvike sterk fra resten av landet.

5.3 Bransjestrukturens betydning for vekst

Bransjestrukturen kan være heldig eller uheldig. Steder med en konsentrasjon i bransjer med vekst vil sannsynligvis få vekst, mens steder hvor mye av næringsliv er i bransjer med nedgang vil ha en stor sannsynlighet for å få nedgang. Vi kan måle bransjestrukturens betydning for veksten i de ti siste årene. Dette måler vi gjennom å se hvilken vekst det ville blitt, dersom veksten i hver enkelt bransje hadde vært lik veksten i den samme bransjen på landsbasis. Det vil være et mål for «normal» vekst med denne bransjestrukturen. Dernest måler vi avviket mellom denne veksten og veksten på landsbasis. Dette avviket kaller vi *bransjeeffekten*.

Steder som har liten bransjespesialisering vil ikke få særlig stor bransjeeffekt, fordi bransjestrukturen er lik bransjestrukturen på landsbasis. Da spiller det liten rolle hvilke bransjer som vokser og krymper, utviklingen blir sannsynligvis ganske lik utviklingen på landsbasis. Steder med sterk bransjespesialisering vil kunne være heldige, dersom de har mye av bransjer med vekst. De vil være tilsvarende uheldige dersom de har mye av bransjer med nedgang.

Figur 7: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i Norge de ti siste årene i ulike bransjer.

Som vi ser av figuren over, er det olje og gassutvinning og tjenester til olje og gass som har hatt klart sterkest vekst. Bransjer som prosessindustri, landbruk, fisk, anna industri og næringsmiddelindustri har hatt sterk nedgang. Vi så bransjestrukturen i Torsken tidligere, som hadde svært stor andel av næringslivet innen fisk og næringsmidler. Det har utvilsomt vært en ugunstig bransjestruktur de ti siste årene.

På neste side skal vi se hvordan kommunene i Troms kommer ut når det gjelder bransjeeffekt de siste ti årene.

Tabell 22: Bransjeeffekt. Bransjestrukturen betydning for veksten i næringslivet.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	SUM
38	Tromsø	0,3	0,0	-0,3	0,3	-0,5	0,3	0,3	0,1	-0,4	-0,1	0,1
40	Harstad	0,3	0,0	-0,4	0,1	-0,2	0,2	0,1	0,0	-0,3	0,0	0,0
61	Bardu	0,2	0,7	-0,6	-0,2	0,7	1,3	0,1	-1,1	-0,8	-0,9	-0,6
90	Sørreisa	0,2	-0,1	0,0	-0,6	0,6	0,2	-0,4	-0,5	-0,7	-0,4	-1,7
123	Salangen	-0,1	0,4	-0,3	-1,2	0,1	0,7	-0,7	-0,6	-1,1	-0,5	-3,2
134	Målselv	-0,3	-0,2	-1,0	-0,8	-0,6	0,5	0,0	-0,3	-0,6	-0,4	-3,6
139	Lavangen	0,1	0,7	-0,6	-0,9	-0,3	0,1	-0,4	-0,6	-1,4	-0,5	-3,8
166	Skånland	-0,1	-0,1	-0,4	-0,7	-0,8	0,5	-1,2	-0,9	-0,7	-0,2	-4,6
170	Nordreisa	-0,2	0,2	-0,9	-0,6	-1,6	0,4	-0,1	-0,7	-0,9	-0,5	-4,9
177	Dyrøy	-0,8	0,1	-0,2	-1,2	0,8	0,5	-2,8	-0,7	-0,5	-0,1	-5,1
199	Balsfjord	-1,1	0,2	-0,1	-0,9	0,1	-1,5	-1,1	-0,2	-0,4	-0,9	-5,9
201	Lenvik	-0,4	-0,6	-1,3	-0,8	-1,1	0,0	-0,1	-0,3	-1,1	-0,4	-5,9
244	Skjervøy	-1,3	-1,2	-1,6	-1,6	0,3	-0,3	-0,7	0,9	-1,6	-0,2	-7,3
257	Storfjord	-1,0	-0,3	-0,8	-2,4	0,2	0,7	-0,8	-1,3	-0,7	-1,2	-7,7
258	Gratangen	-1,1	-0,4	-1,1	-1,5	-0,2	0,6	-1,2	-0,6	-1,2	-0,9	-7,7
275	Kåfjord	-1,4	0,4	-0,2	-2,0	-0,1	-0,1	-1,4	-0,9	-1,1	-1,5	-8,2
278	Kvæfjord	-1,7	0,6	-0,8	-2,1	-1,7	1,2	-0,7	-1,2	-1,4	-0,6	-8,4
358	Lyngen	-2,0	-1,1	-2,0	-2,3	-1,3	0,0	-1,1	-0,6	-1,3	-1,0	-12,6
376	Ibestad	-2,0	-0,5	-1,5	-2,5	-2,1	0,5	-1,8	-0,8	-2,1	-1,1	-14,0
377	Kvænangen	-1,9	-0,9	-2,2	-3,0	-1,8	0,9	-1,2	-0,4	-2,7	-1,0	-14,0
396	Berg	-2,4	-2,6	-3,6	-3,7	-2,7	1,1	-0,6	0,5	-1,1	-0,8	-15,9
404	Tranøy	-1,6	-0,9	-1,8	-3,0	-2,1	-0,6	-1,9	-0,5	-2,7	-1,4	-16,5
419	Karlsøy	-2,8	-2,4	-3,4	-4,3	-1,4	-0,9	-1,1	-0,2	-1,5	-1,0	-19,0
422	Torsken	-3,2	-3,3	-4,2	-4,7	-1,4	0,5	-1,1	0,4	-2,8	-0,8	-20,7

I tabellen kan vi se at Tromsø og Harstad har bransjeeffekt nær null. Vi så tidligere at dette var kommuner med svært liten bransjespesialisering, og dermed er det også naturlig at bransjeeffekten er nær null. Alle de andre kommunene i Troms har hatt en bransjestruktur som er mindre gunstig enn Norges bransjestruktur. Vi kan også se at Bardu er rangert som nummer 61 for bransjeeffekten, selv om bransjeeffekten har vært negativ. Det kommer av at noen få store byer, spesielt Stavanger, har hatt en svært heldig bransjestruktur. Dermed har det store flertallet av kommunene fått en bransjestruktur som har vært mindre gunstig.

Torsken, Karlsøy og Tranøy er de kommunene som har hatt den mest ugunstige bransjestrukturen. Berg har også hatt en uheldig bransjestruktur. Berg og Tranøy har likevel hatt god vekst i sitt næringsliv. Det er altså mulig å oppnå vekst, selv for kommuner med ugunstig bransjestruktur. Det vil alltid være bedrifter som går mot strømmen og greier å vokse selv om de er i en bransje som har nedgang. Det å ha en ugunstig bransjestruktur i en kommune vil gi en høyere *sannsynlighet* for å få nedgang, men i noen tilfeller kan kommunen likevel få vekst i næringslivet.

5.4 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er et mål for hvor godt arbeidsmarkedet i en kommune henger sammen med arbeidsmarkedet utenfor kommunen. Vi måler arbeidsmarkedsintegrasjon ved å legge sammen andelen av de sysselsatte som pendler ut og andelen av arbeidsplassene som det pendles inn til.

Tabell 23: Arbeidsmarkedsintegrasjon.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
70	Tranøy	82,4	84,9	80,8	86,6	89,8	89,0	92,1	93,9	97,6	99,2
93	Kvæfjord	71,7	73,0	73,9	77,3	78,8	82,2	80,0	82,5	88,3	92,5
120	Sørreisa	80,1	85,7	83,5	81,3	84,1	84,9	84,7	82,2	82,6	85,0
147	Skånland	72,4	75,1	74,1	74,4	77,7	75,0	75,5	75,0	76,5	76,9
151	Lavangen	63,8	59,5	61,5	68,8	73,4	67,9	79,8	82,5	78,9	76,2
187	Dyrøy	52,2	56,1	62,9	54,7	55,3	59,0	56,2	60,4	63,7	68,3
198	Storfjord	60,0	58,3	58,3	60,3	63,5	62,9	65,3	67,0	67,0	65,8
235	Målselv	55,8	56,1	57,2	56,5	55,3	56,3	60,6	61,8	58,4	59,1
238	Bardu	60,2	57,7	59,4	55,8	55,9	56,6	58,8	62,4	55,0	58,7
243	Balsfjord	56,8	54,5	56,6	58,3	57,7	56,7	57,6	56,1	58,1	58,3
250	Salangen	53,5	55,1	55,5	56,6	56,2	58,3	56,0	58,4	56,8	57,0
267	Kåfjord	52,2	54,2	56,8	54,6	57,5	55,8	59,4	55,5	59,1	54,8
272	Gratangen	68,5	67,0	66,1	59,6	67,2	66,9	70,3	70,1	64,6	54,5
315	Lyngen	40,5	41,0	43,1	46,5	44,2	43,8	47,8	51,2	49,0	47,0
317	Lenvik	49,2	47,8	45,1	44,8	45,3	44,3	45,0	45,1	44,9	46,7
318	Karlsøy	43,2	40,3	47,1	51,1	57,0	56,0	51,2	52,7	50,2	46,4
322	Kvænangen	42,2	43,8	39,3	47,0	43,3	47,4	46,8	47,0	50,9	45,9
327	Torsken	30,6	29,8	41,6	43,1	45,1	42,9	40,9	35,1	36,1	45,1
358	Nordreisa	41,1	39,4	41,6	43,5	42,5	41,9	40,9	39,3	38,5	39,6
360	Ibestad	31,4	36,0	31,8	32,1	29,8	31,8	31,2	31,7	39,5	39,3
366	Skjervøy	39,0	36,5	45,4	39,1	38,6	38,3	37,5	36,9	39,1	38,0
367	Berg	46,3	43,2	42,5	44,4	47,4	43,5	52,7	37,1	39,3	37,6
379	Harstad	33,0	33,2	34,8	34,5	33,9	35,0	34,5	35,8	35,7	35,8
419	Tromsø	25,8	26,4	27,5	26,5	26,6	25,5	25,3	25,7	25,8	24,7

Tromsø og Harstad har lavest arbeidsmarkedsintegrasjon av kommunene i Troms. Det er fordi disse kommunene er svært store i forhold til nabokommunene. Antall arbeidsplasser i nabokommunene som det kan pendles til er lite i forhold til sysselsettingen i kommunene. Utenom disse bykommunene er det Berg, Skjervøy og Ibestad som har lavest arbeidsmarkedsintegrasjon.

Tranøy, Kvæfjord og Sørreisa er kommuner med forholdsvis høy arbeidsmarkedsintegrasjon.

5.5 Utdanningsnivå i næringslivet

Vi har også sett på utdanningsnivået i næringslivet, målt ved andelen av de ansatte med minst tre års høgscoleutdanning. Datagrunnlaget er fra SSB.

Et høyt utdanningsnivå er ansett for å være positivt, og også et element som kan påvirke næringslivets evne til omstilling. I Telemarksforskning har vi forsøkt å avdekke om utdanningsnivået har en signifikant påvirkning på næringslivets vekst og utvikling. Vi har så langt ikke avdekket noen klare sammenhenger, når vi samtidig har tatt med andre forhold, som størrelse, bransjestruktur etc.

Tabell 24: Andel av ansatte i næringslivet med minst tre års høgscoleutdanning.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
19	Tromsø	21,0	21,5	22,0	21,7	22,3	23,4	23,5	23,8	25,5	26,0
37	Kvæfjord	10,9	13,9	12,9	11,9	12,9	15,6	15,5	16,6	18,1	22,5
49	Harstad	15,8	16,5	16,6	16,8	17,1	17,5	16,9	18,0	20,1	21,4
59	Skånland	14,6	15,5	16,3	17,5	19,0	18,2	20,5	16,5	20,2	21,0
66	Gratangen	13,8	11,3	12,9	11,0	11,5	15,2	15,0	11,3	17,5	20,3
105	Bardu	10,1	9,5	15,2	14,7	14,3	15,4	17,1	16,5	18,1	18,0
160	Salangen	13,3	14,4	13,0	14,4	15,0	15,1	16,2	13,8	15,1	16,5
195	Målselv	12,8	12,4	13,0	12,1	13,1	13,4	13,6	14,5	15,8	15,4
213	Lenvik	10,0	10,3	11,0	11,2	11,8	12,7	12,7	12,8	13,8	15,0
215	Nordreisa	11,1	10,7	10,6	10,5	12,1	12,9	12,5	12,6	13,7	14,9
222	Storfjord	9,2	11,8	11,8	12,1	12,6	15,2	13,6	14,8	15,5	14,7
255	Tranøy	8,5	10,7	11,3	11,3	13,8	10,7	11,5	10,4	12,8	14,1
304	Berg	8,2	6,5	7,8	9,3	9,6	9,9	10,7	9,6	12,0	12,7
321	Kvænangen	9,5	9,3	8,6	9,9	8,8	7,2	9,8	7,8	9,1	12,2
326	Lavangen	9,9	10,3	12,0	9,1	13,7	12,1	10,9	9,0	12,8	12,0
327	Sørreisa	8,6	9,5	10,6	10,3	10,6	9,8	10,1	8,6	10,8	12,0
338	Skjervøy	5,4	6,7	6,7	7,4	7,0	7,8	8,1	8,2	10,5	11,8
354	Ibestad	7,8	9,4	8,4	8,9	9,2	12,0	11,2	9,8	11,6	11,5
379	Lyngen	8,0	8,3	7,5	7,4	8,7	10,2	9,9	8,6	10,4	10,6
393	Dyrøy	11,1	12,4	9,9	10,8	11,5	11,2	11,8	12,9	13,4	9,9
394	Karlsøy	2,8	3,8	4,8	4,8	6,9	6,3	6,2	6,1	9,1	9,8
400	Kåfjord	7,2	9,0	8,0	6,5	7,0	7,2	6,1	8,3	9,8	9,7
416	Balsfjord	5,1	5,0	5,5	5,7	6,7	7,0	7,4	6,9	8,1	8,6
428	Torsken	1,9	0,4	0,8	0,7	1,6	0,4	0,8	1,7	4,5	4,5

Universitetsbyen Tromsø har høyest utdanningsnivå av kommunene i Troms, og er nummer 19 av de 428 kommunene i landet når det gjelder utdanningsnivå i næringslivet. Kvæfjord har, kanskje noe overraskende, et høyere utdanningsnivå enn Harstad. Skånland og Gratangen har også et næringsliv med et høyt utdanningsnivå.

Torsken har lavest utdanningsnivå i næringslivet av samtlige kommuner i landet. Balsfjord og Kåfjord har også svært lavt utdanningsnivå.

5.6 Samlet næringsmessig sårbarhet

Nå er tiden inne for å sette sammen ulike indikatorer for sårbarhet til en samlet sårbarhetsindeks. Det er ingen enkel og naturlig måte å sette sammen disse ganske ulike indikatorene til én indeks. Vi har valgt å dimensjonere indikatorene for hjørnesteinsfaktor, bransjespesialisering, bransjeeffekt og utdanning slik at beste verdi = 0 og mest ugunstige verdi = 100. Derneft tar vi gjennomsnittet av disse indikatorene. Arbeidsmarkedsintegrasjonen er en faktor som vil redusere sårbarheten. Vi har latt arbeidsmarkedsintegrasjonen redusere sårbarheten med faktoren $(200 - \text{arbeidsmarkedsintegrasjon})/200$. Det betyr at dersom arbeidsmarkedsintegrasjonen er null vil det ikke skje noen reduksjon. Arbeidsmarkedsintegrasjon lik null betyr at det ikke er pendling inn eller ut av kommunen. Dersom arbeidsmarkedsintegrasjonen er lik 200 vil sårbarheten reduseres til null. Det tilsvarer at alle som er sysselsatt pendler ut og det pendles inn til alle arbeidsplassene på stedet. Det er naturligvis ingen kommuner som har så høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Lørenskog har høyest arbeidsintegrasjon med 149,4.

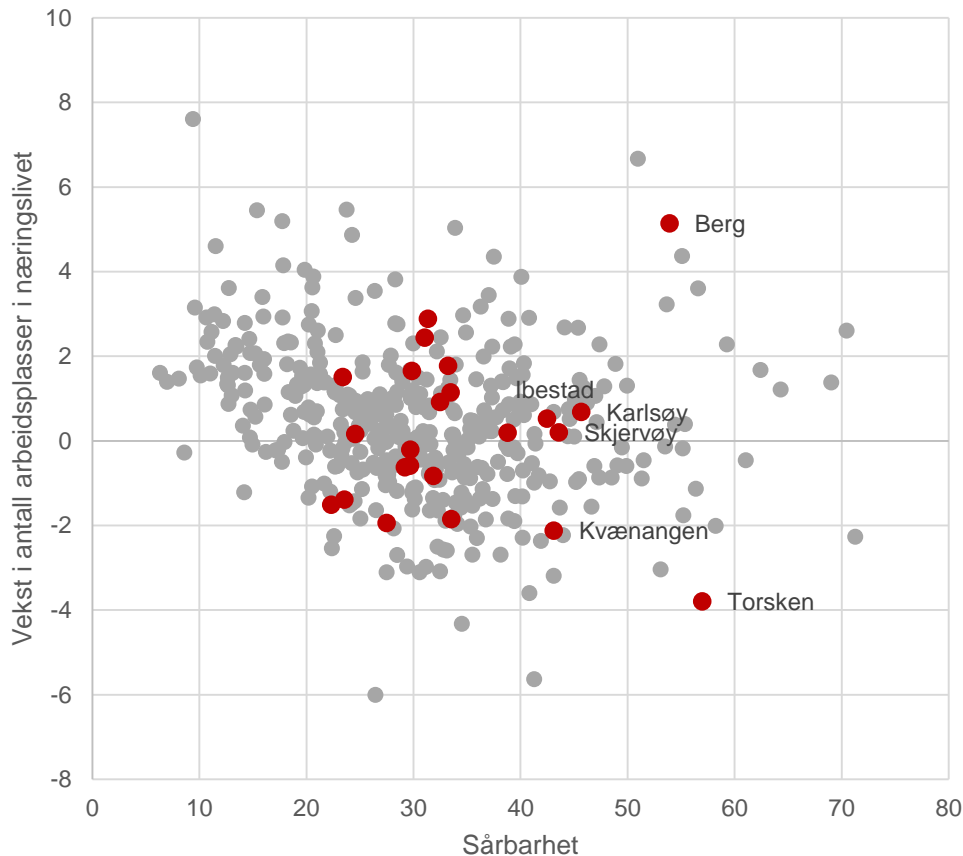
Tabell 25: Sårbarhetsindeksen for kommunene i Troms

Rang	Sted	Hjørnestein	Spesialisering	Bransjeeffekt	Utdanning	Gjennomsnitt	Integrasjon	Sårbarhet	Rang 2003
98	Kvæfjord	5,6	37,2	62,0	60,5	41,3	92,5	22,2	84
100	Sørreisa	4,0	19,7	47,9	83,5	38,8	85,0	22,3	94
114	Tromsø	4,3	5,4	44,1	52,9	26,7	24,7	23,4	121
115	Skånland	11,0	23,9	54,1	63,9	38,2	76,9	23,5	87
128	Harstad	5,8	6,6	44,1	63,0	29,9	35,8	24,5	113
171	Bardu	10,8	28,9	45,5	70,4	38,9	58,7	27,5	160
200	Målselv	17,7	20,1	51,8	76,1	41,4	59,1	29,2	118
206	Salangen	14,2	27,1	51,0	73,7	41,5	57,0	29,7	131
207	Lenvik	5,7	15,4	56,8	77,0	38,7	46,7	29,7	185
210	Lavangen	15,3	41,6	52,4	83,5	48,2	76,2	29,8	105
231	Storfjord	11,3	35,6	60,6	77,6	46,3	65,8	31,0	164
237	Gratangen	13,8	32,6	60,7	65,2	43,1	54,5	31,3	177
246	Nordreisa	3,7	23,2	54,8	77,2	39,7	39,6	31,9	142
256	Balsfjord	5,1	30,4	56,8	91,0	45,8	58,3	32,5	207
267	Tranøy	35,4	70,2	79,4	78,9	66,0	99,2	33,2	269
271	Kåfjord	1,8	32,1	61,8	88,7	46,1	54,8	33,5	235
272	Dyrøy	23,9	36,5	55,0	88,2	50,9	68,3	33,5	173
339	Lyngen	18,3	26,9	71,0	86,6	50,7	47,0	38,8	267
372	Ibestad	11,1	41,8	73,9	84,6	52,9	39,3	42,5	350
376	Kvænangen	23,5	43,1	74,0	83,2	55,9	45,9	43,1	343
377	Skjervøy	30,6	40,8	59,7	84,0	53,8	38,0	43,6	361
390	Karlsøy	12,8	52,1	84,6	88,4	59,5	46,4	45,7	377
412	Berg	38,6	66,8	78,1	82,0	66,4	37,6	53,9	394
420	Torsken	24,2	81,8	88,3	100,0	73,6	45,1	57,0	424

Torsken, Berg og Karlsøy har høyest sårbarhet. Torsken hadde enda høyere sårbarhet i 2003, og har således redusert sin sårbarhet litt. Berg har økt sin sårbarhet siden 2003. Det er typisk at kommuner med høy vekst øker sårbarheten.

5.7 Næringsmessig sårbarhet og vekst

Det kan være interessant å se på hvordan næringsmessig sårbarhet og vekst i næringslivet henger sammen. Det har vi vist i diagrammet under:

Figur 8: Kommunene i Norge plottet etter sårbarhet og vekst i antall ansatte i næringslivet (progressivt gjennomsnitt).

I figuren ser vi at de kommunene som har lavest sårbarhet, under 20 på sårbarhetsindeksen, har nesten alle vekst i næringslivet. Blant de med middels sårbarhet er det blandet, men kommuner med både nedgang og vekst.

De kommunene med aller høyest sårbarhet har stor spredning når det gjelder næringslivsveksten. Torsken er en av kommunene i landet med høyest sårbarhet, og har hatt svært sterk nedgang i næringslivet. Berg kommune har nesten like høy sårbarhet som Torsken, men er av kommunene med høyest næringslivsvekst. Kvænangen er en kommune med høy sårbarhet og sterk nedgang. Ibestad, Skjervøy og Karlsøy er kommuner med høy sårbarhet, men hvor det har vært litt, om enn svak, næringslivsvekst. Figuren illustrerer poenget med at høy sårbarhet ikke nødvendigvis gir nedgang, men at det er høy risiko.

5.8 Demografisk sårbarhet

Fødselsbalansen er den eneste indikatoren for demografisk sårbarhet. Befolkningsendringer er summen av fødselsbalansen og flyttebalansen. Flytting er knyttet til arbeidsplassutvikling, strukturelle flytteforhold og bostedsattraktivitet, som er tatt med tidligere.

Fødselsbalansen i kommunene i Troms i de ti siste årene er vist i tabellen under.

Tabell 26: Fødselsbalansen i prosent av folketallet, progressivt gjennomsnitt og rangering (helt til venstre) blant alle de 428 kommunene i landet.

Rang	Sted	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Prog. Snitt
14	Tromsø	0,8	0,8	1,0	0,9	1,0	0,8	1,0	0,8	0,7	0,7	0,8
49	Bardu	0,5	0,5	0,9	0,9	0,5	0,9	0,2	0,8	0,4	0,5	0,6
116	Harstad	0,2	0,3	0,1	0,2	0,1	0,4	0,3	0,2	0,2	0,5	0,3
117	Lenvik	0,2	0,3	0,3	0,4	0,5	0,2	0,1	0,2	0,4	0,1	0,3
136	Målselv	0,3	0,3	0,1	0,6	0,1	0,2	0,4	-0,1	0,1	0,3	0,2
174	Sørreisa	0,2	0,4	0,2	-0,1	0,3	-0,1	0,1	-0,2	0,3	0,1	0,1
203	Kvæfjord	0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,3	0,2	0,1	-0,2	0,6	0,0	0,0
219	Skjervøy	0,0	0,0	0,2	-0,2	-0,2	-0,4	0,5	-0,2	0,2	-0,1	0,0
221	Nordreisa	0,3	0,1	-0,3	0,3	-0,1	0,0	0,3	0,2	0,0	-0,5	0,0
239	Storfjord	0,0	0,2	0,2	-0,1	-0,1	-0,3	0,1	0,1	-0,2	-0,3	-0,1
281	Kåfjord	-0,5	-0,2	-0,1	0,1	-0,3	-0,9	0,5	-0,8	0,0	0,0	-0,2
295	Skånland	-0,7	-0,1	-0,1	0,0	-0,3	-0,2	-0,1	-0,2	-0,7	0,0	-0,2
304	Lyngen	-0,3	0,0	0,1	-0,2	0,2	-0,4	-0,3	-0,3	0,0	-0,6	-0,2
318	Salangen	-0,4	-0,1	0,1	-0,5	0,0	-0,5	-0,3	0,4	-0,9	-0,3	-0,3
333	Balsfjord	-0,1	-0,2	-0,1	-0,4	-0,2	0,0	-0,4	-0,3	-0,3	-0,7	-0,3
334	Karlsøy	-0,5	0,0	-0,2	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,5	-0,4	-0,3
344	Lavangen	-0,5	-0,1	0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,3	-0,6	-0,8	-0,4	-0,4
367	Tranøy	-0,2	-0,9	-0,5	-0,4	-0,3	-0,5	-0,2	-0,7	-0,7	-0,2	-0,5
382	Berg	-0,5	-0,4	-1,3	-0,9	-0,5	-0,5	0,4	-0,4	-0,3	-1,1	-0,5
409	Gratangen	0,5	-1,1	-1,4	-0,6	-0,1	-1,0	-1,3	-0,4	-0,2	-1,1	-0,7
413	Torsken	-1,1	-1,4	-1,8	-1,0	-0,9	-0,8	-0,4	-0,7	-0,7	-0,3	-0,7
417	Kvænangen	-0,6	-0,9	-0,2	-0,5	-0,7	-0,6	-1,1	-0,9	-1,0	-0,7	-0,8
421	Dyrøy	-1,2	-0,4	-1,0	-0,9	-0,9	0,2	-1,3	-1,0	-0,7	-1,1	-0,8
428	Ibestad	-1,4	-1,2	-1,1	-1,5	-1,8	-2,0	-1,3	-1,2	-0,9	-0,7	-1,2

Tromsø og Bardu er kommuner med høy positiv fødselsbalanse, og er rangert som nummer 14 og 49 av kommunene i Norge. De fleste av kommunene i Troms har hatt fødselsunderskudd de siste årene, og en del har svært høye fødselsunderskudd.

Ibestad har det høyeste fødselsunderskuddet av alle kommunene i landet, som vi ser av rangeringen. Kommuner som Dyrøy, Kvænangen, Torsken og Gratangen er kommuner som er rangert under 400, og er med det blant de 28 kommunene i landet med størst fødselsunderskudd. Dette er kommuner som taper mellom 0,7 og 1,2 prosent av folketallet hvert år på grunn av fødselsunderskudd alene.

Fødselsbalansen blir sterkt påvirket av aldersfordelingen i kommunen. Hvis det er mange eldre i forhold til antall kvinner i fødedyktig alder blir det gjerne fødselsunderskudd. Aldersfordelingen endrer seg langsomt, og dermed vil også fødselsunderskuddet endre seg langsomt. Kommuner med høyt fødselsunderskudd vil dermed beholde fødselsunderskuddet i mange år framover.

5.9 Oppsummering av omstillingsbehov og sårbarhet

Så langt i denne rapporten har vi vist hvordan vi kommer fram til en indeks over næringsmessig og demografisk omstillingsbehov, og næringsmessig og demografisk sårbarhet. Da kan vi oppsummere resultatene i tabellen under.

Tabell 27: Rangeringen til kommunene i Troms med hensyn til næringsmessig og demografisk omstillingsbehov og næringsmessig og demografisk sårbarhet. De siste to kolonnene viser samlet rangering for omstillingsbehov og sårbarhet. Kommunene er sortert etter rang for samlet omstillingsbehov.

Kommune	Næringsmessig omstillingsbehov	Demografisk omstillingsbehov	Næringsmessig sårbarhet	Demografisk sårbarhet	Rang omstilling	Rang sårbarhet
Tromsø	64	107	114	14	71	53
Balsfjord	110	242	256	333	166	305
Storfjord	107	248	231	239	168	235
Lenvik	179	240	207	117	199	154
Berg	19	416	412	382	210	415
Harstad	209	251	128	116	225	101
Tranøy	89	384	267	367	233	332
Sørreisa	309	182	100	174	242	118
Lavangen	259	269	210	344	265	285
Skånland	349	180	115	295	268	198
Nordreisa	326	213	246	221	279	230
Salangen	281	280	206	318	289	266
Gratangen	160	408	237	409	295	343
Kåfjord	235	342	271	281	304	283
Kvæfjord	381	218	98	203	316	135
Ibestad	299	318	372	428	331	419
Karlsøy	244	377	390	334	333	392
Bardu	277	364	171	49	345	90
Målselv	328	337	200	136	353	160
Lyngen	270	413	339	304	365	339
Skjervøy	327	378	377	219	378	311
Dyrøy	390	394	272	421	414	368
Torsken	427	405	420	413	427	428
Kvænangen	419	418	376	417	428	413

Tromsø er, ikke overraskende, den kommunen i Troms som både har lavest omstillingsbehov og lavest sårbarhet. Torsken og Kvænangen, som hadde høyest omstillingsbehov av alle kommunene i Norge, har samtidig også høy sårbarhet. Det er en sammenheng mellom omstillingsbehov og sårbarhet, men som vi har diskutert tidligere, kan en kommune med høy sårbarhet klare seg ganske godt. Vi kan se at kommuner som Berg og Balsfjord er kommuner med høy sårbarhet, men som likevel har klart seg ganske godt, spesielt når det gjelder næringsutvikling. Det er også kommuner i Troms med et forholdvis høyt omstillingsbehov, men som likevel har lav sårbarhet. Vi kan se at Bardu, Kvæfjord og Målselv er slike kommuner. De rangerer ikke høyt når det gjelder sårbarhet, men har likevel et ganske høyt omstillingsbehov.

Vi skal vise litt mer av denne sammenhengen på neste side.

Figur 9: Kommunene i Norge rangert etter samlet omstillingsbehov og samlet sårbarhet. Kommunene i Troms er de røde prikkene.

Vi kan se at det er en positiv sammenheng mellom omstillingsbehov og sårbarhet ved at det er en sammenklumping av kommuner i øvre høyre hjørne og i det nedre venstre hjørnet. I det øvre høyre hjørnet er kommunene som har lavest omstillingsbehov og lavest sårbarhet. Tromsø er plassert i dette hjørnet. I det nedre venstre hjørnet har vi kommunene som har både stort omstillingsbehov og høy sårbarhet. Torsken og Kvæfjord er blant kommunene i Norge som har aller høyest omstillingsbehov og sårbarhet, men kommuner som Dyrøy, Ibestad, Karlsøy, Lyngen og Skjervøy er også kommuner med en kombinasjon av høy sårbarhet og stort omstillingsbehov.

Rangeringen av omstillingsbehov er den horisontale aksene, og hvis vi leser av kommunene i Troms fra venstre til høyre, ser vi at kommunen Målselv og Bardu har et stort omstillingsbehov, men liten sårbarhet. Karlsøy og Ibestad har lavere omstillingsbehov enn Målselv og Bardu, men mye høyere sårbarhet. Karlsøy og Ibestad er det dermed en langt høyere risiko for det skal bli en sterk nedgang i framtiden, i hvert fall når det gjelder næringslivet. Det kan være et moment som kan tas hensyn til når en skal vurdere hvilke kommuner som skal prioriteres ved søknad om omstillingsstatus.

6. Framskrivinger og scenarier - befolkningsutvikling

I dette kapitlet skal vi se på ulike framskrivinger og scenarier av folketallsutviklingen. Vi vil vise SSBs framskriving av befolkningsutvikling, og vi vil vise ulike alternative scenarier som er basert på Attraktivitetsmodellen.

SSBs framskrivinger er velkjente og brukes utstrakt som grunnlag for planlegging både i kommuner og fylkeskommuner. SSB opererer med ulike alternativer for fruktbarhet, dødelighet, flytting og innvandring, men har et alternativ, kalt middelframskriving (MMMM), som regnes som den mest sannsynlige utviklingen.

Telemarksforskning har utviklet en scenariomodell som har som formål å vise hvor mye en kommune kan påvirke egen utvikling, med ulike alternativer av attraktivitet for næringsliv og befolkning. Scenariomodellen bygger på at den nasjonale utviklingen skal bli som i SSBs middelframskriving, men har en ulik tilnærming til flyttebalansen til den enkelte kommunen.

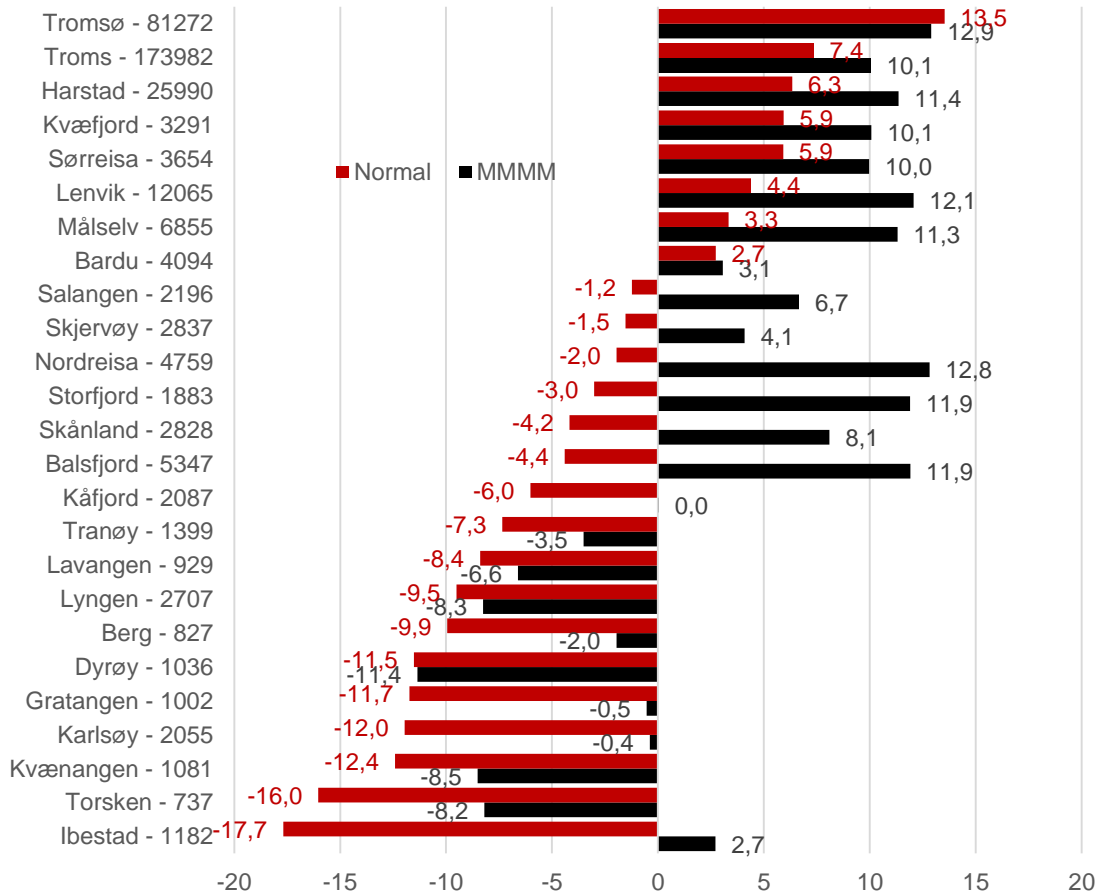
Nettoflyttingen til den enkelte kommune vil i Telemarksforskings *normalscenario* bli et resultat av kommunens arbeidsplassutvikling og stedets strukturelle forutsetninger for flytting. Arbeidsplassutviklingen er beregnet ut fra bransjestrukturen, og viser hvordan utviklingen blir dersom den strukturelle utviklingen mellom bransjer og sektorer blir som i de siste ti årene. De strukturelle flyttefaktorene er knyttet til stedets beliggenhet og størrelse. Steder med mange innbyggere får litt bedre nettoflytting enn små steder. Steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon vil også få bedre nettoflytting enn steder som har et isolert arbeidsmarked.

Telemarksforskning har også et scenario for utviklingen hvor vi tar med de historiske verdiene til kommunene når det gjelder attraktivitet for næringsliv og befolkning. Vi kaller dette for historisk scenario. I scenariene med historisk attraktivitet viser vi hvordan det vil gå dersom kommunen fortsetter å være like attraktiv, eller like lite attraktiv, som kommunen har vært i de siste ti årene.

Til slutt har vi et høyvekstscenario. I dette scenariet viser vi hvordan det vil gå dersom kommunen er blant de mest attraktive kommunene i landet for næringsliv eller som bosted. Vi har målt variasjonen mellom kommunenes attraktivitet siden 2000, og vi kan dermed legge inn verdier som er realistiske i den forstand at det er kommuner som har oppnådd tilsvarende attraktivitet tidligere.

6.1 Normalscenario og SSBs middelframskrivning

I tabellen under ser vi befolkningsveksten fram til 2030 i kommunene i Troms, både hva SSB framskriver i sitt middelscenario og hva vårt eget normalscenario viser i samme periode.

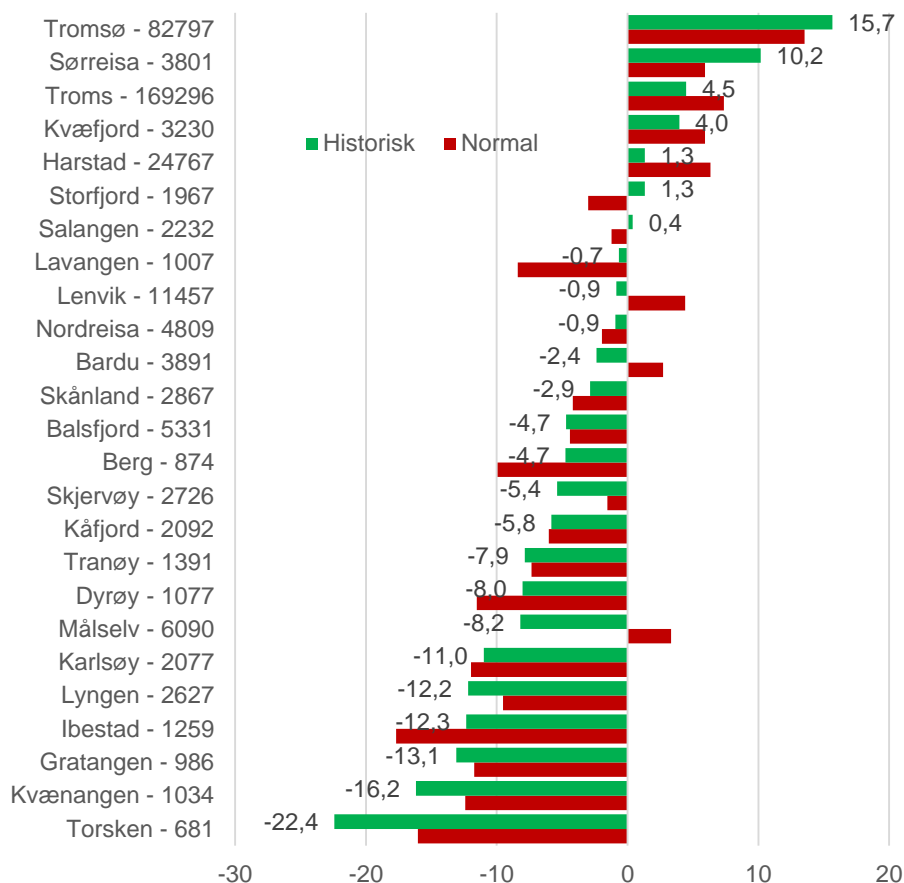
Figur 10: To scenarier for befolkningsvekst i prosent fra 2014 til 2030 i kommunene i Troms: SSBs middelframskrivning og Telemarksforskings «normalscenario. Antall innbyggere under normalscenarioet i 2030 er angitt ved siden av kommunenavnet.

Tromsø er forventet å få den høyeste veksten, både av SSB og Telemarksforskning. Det er ikke så overraskende. SSBs framskrivninger er imidlertid kanskje noe overraskende for kommuner som Lenvik, Målselv, Storfjord og Balsfjord. SSBs framskrivninger viser at disse kommunene skal få nesten like sterk befolkningsutvikling som Tromsø. Telemarksforskings normalscenario har helt andre utviklingsbaner for disse kommunene, med mye lavere vekst.

Ifølge normalscenarioet skal Ibestad, Torsken og Kvænangen få sterkest befolkningsnedgang. I SSBs framskrivninger er det Dyrøy, Kvænangen og Lyngen skal få sterkest befolkningsnedgang. SSB og Telemarksforskning har svært ulike scenarier for Ibestad, hvor SSB framskriver en vekst, mens Telemarksforskning forventer en sterk befolkningsnedgang.

6.2 Scenario med historisk attraktivitet

I scenariet med historisk attraktivitet har vi lagt inn at kommunen skal beholde sine verdier for nærings- og bostedsattraktivitet i framtiden. Det gir noe andre scenarier for befolkningsveksten framover.

Figur 11: Befolkningsvekst i prosent fram til 2030.

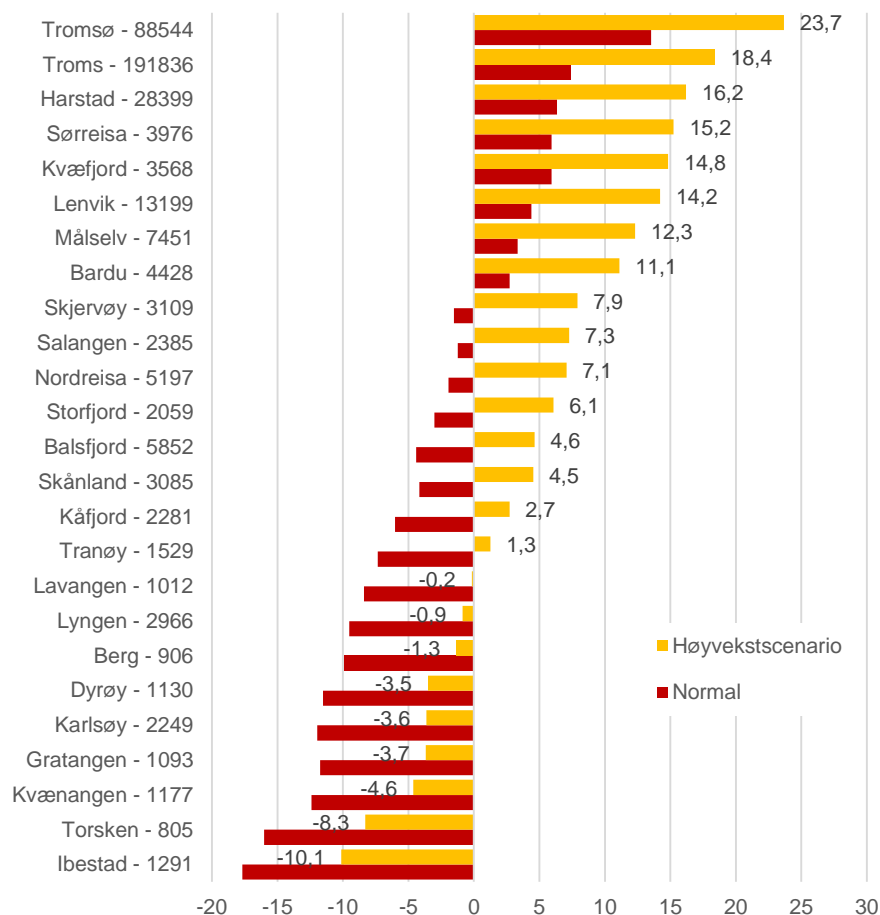
Tromsø og Sørreisa har sterkest vekst i scenariet med historisk attraktivitet. Begge disse kommunene har høyere befolkningsvekst i det historiske scenariet enn i normalscenariet. Det viser at disse kommunene har vært attraktive de siste ti årene. Antall innbyggere i 2030 under det historiske scenariet er angitt ved siden av kommunenavnet.

Torsken og Kvænangen har mye sterkere nedgang i det historiske scenariet. Det er fordi disse kommunene har hatt lav attraktivitet de siste ti årene.

Ibestad har en del mindre nedgang i scenariet med historisk attraktivitet, ettersom det har vært en attraktiv kommune de ti siste årene, men er likevel forventet å få en nedgang.

6.3 Høyvekstscenarier

Høyvekstscenariene er basert på at kommunen er attraktiv både for næringsliv og for befolkning. Attraktivitet for næringsliv er igjen basert på attraktivitet for basisnæringer, for regionale næringer og for besøksnæringer.

Figur 12: Befolkningsvekst i prosent fra 2014 til 2030 i normalscenariet og i høyvekstscenariet. Antall innbyggere under høyvekstscenariet i 2030 er angitt ved siden av kommunenavnet.

Tromsø og Harstad har det største potensialet for befolkningsvekst. Tromsø har potensial for å øke befolkningen med hele 23,7 prosent fram til 2030.

Det er en del kommuner i Troms som ligger an til å få befolkningsnedgang, selv med høy attraktivitet. Ibestad, Torsken og Kvænanngen vil få sterkest befolkningsnedgang i dette scenariet.

Det er ikke sannsynlig at alle kommunene i Troms får en utvikling som i høyvekstscenariet. Det vil bare være noen få kommuner som vil realisere høyvekstscenariet fram til 2030. Det er de kommunene som har en uforklart god utvikling både når det gjelder næringsutvikling og flytting i forhold til andre kommuner. Noen av kommunene i Troms vil imidlertid kunne få en vekst som i dette scenariet.

7. Torsken

7.1 Arbeidsplassutvikling

Arbeidsplassutviklingen er vist til høyre, der antall arbeidsplasser er indeksert slik at antallet i 2000=100.

Antall arbeidsplasser i næringslivet i Torsken har falt med 33 prosent siden 2000. Det betyr at hver tredje arbeidsplass i næringslivet har forsvunnet siden 2000. Nedgangen skjedde spesielt i to perioder, fra 2000 til 2005, og fra 2010 til 2013. Mellom 2005 og 2010 var det en viss vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet. Nedgangen har vært spesielt sterk de siste tre årene.

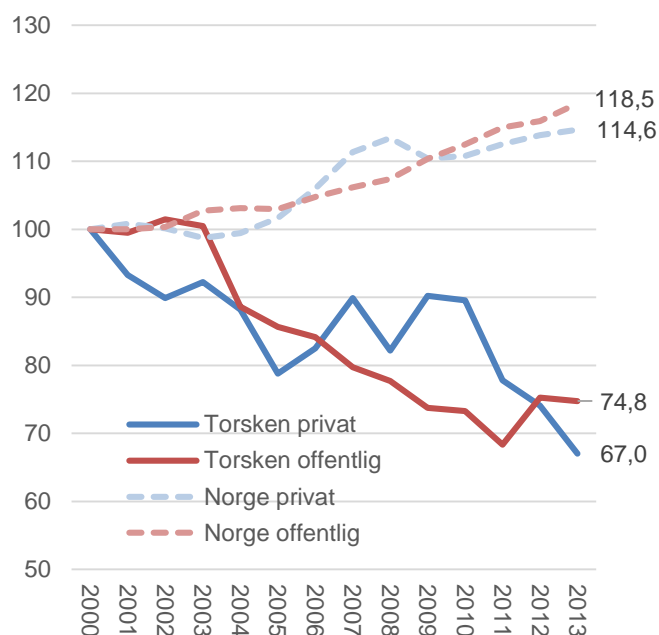
Torsken har også hatt en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i det offentlige. Mer enn hver fjerde arbeidsplass i offentlig sektor har forsvunnet etter 2000. Dette har naturligvis forsterket problemene med den svake næringsutviklingen. Det fleste offentlige arbeidsplassene i Torsken er i kommunen som, mot normalt for norske kommuner, har hatt nedgang i antall arbeidsplasser. Det henger sammen med at folketallet har sunket. Da blir det både mindre budsjett og færre oppgaver.

7.2 Overordnet næringsstruktur

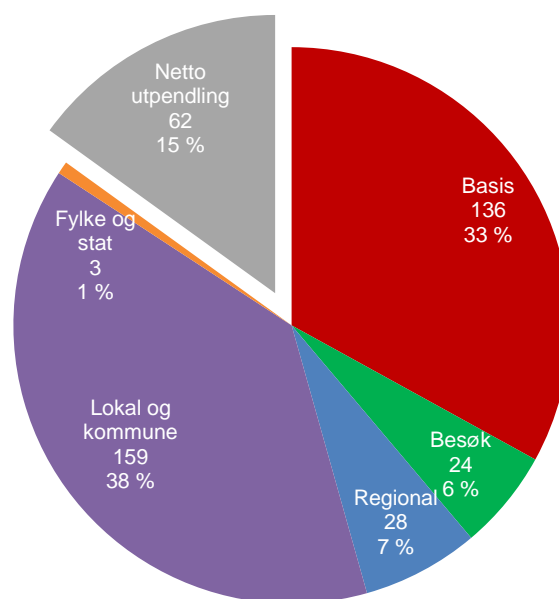
I kakediagrammet til høyre ser vi hvordan sysselsettingen er fordelt på sektorer og næringstyper.

Det er en netto utpendling fra Torsken på 15 prosent. I 2000 var det bare fem prosent netto utpendling. En del av de som har mistet arbeidet har dermed begynt å pendle. En ganske stor andel av sysselsettingen i Torsken er i kommunen. Antall ansatte kommunen tilsvarer 38 prosent av samlet sysselsetting, og det er en høy andel i forhold til de fleste steder.

To tredeler av næringslivet er i basisnæringene, som tilsvarer 33 prosent av samlet sysselsetting. Besøksnæringene og de regionale næringene utgjør en ganske liten andel. De regionale næringene utgjør til sammenlikning over 30 prosent av sysselsettingen i Norge.

Figur 13: Indeksert arbeidsplassvekst i Torsken. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

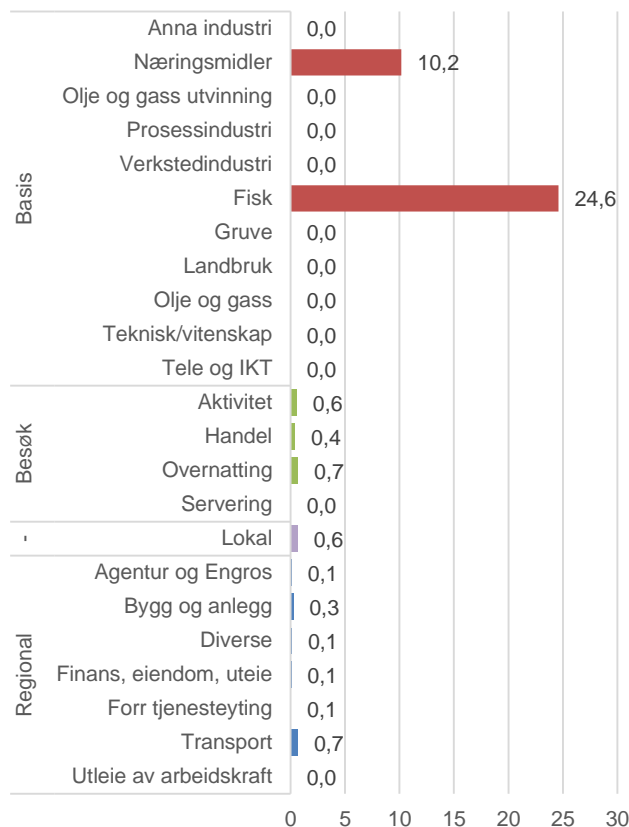

Figur 14: Sysselsettingens fordeling på sektorer og næringstyper, Torsken, 2013. Talene viser både absolutte tall for antall sysselsatte og prosentvis andel av sysselsettingen.

7.3 Bransjer

Til høyre ser vi konsentrasjonen av de enkelte bransjene målt med lokaliseringkvotienter. Dette måles med å se på bransjens andel av samlet sysselsetting i kommunen, og dele på bransjens andel av samlet sysselsetting i Norge. Der tallet er høyere enn 1,0, er bransjens andel relativt liten. Er andelen 2, er andelen dobbelt så stor som i Norge. Samtidig kan vi se hvilke bransjer som inngår i de næringstypene vi viste på forrige side.

Bransjestrukturen i Torsken er spesiell. Det er to bransjer som er helt dominerende: Fisk og næringsmiddelindustri. Alle andre bransjer er det relativt lite av. Torsken har et mildt sagt ensidig næringsliv. Vi så tidligere i denne rapporten at Torsken hadde det nest mest spesialiserte næringslivet av alle norske kommuner. Spesialisert og ensidig betyr omtrent det samme. Det skaper sårbarhet, og det gjør det vanskeligere å bygge opp alternativt næringsliv, siden det er lite å bygge på.

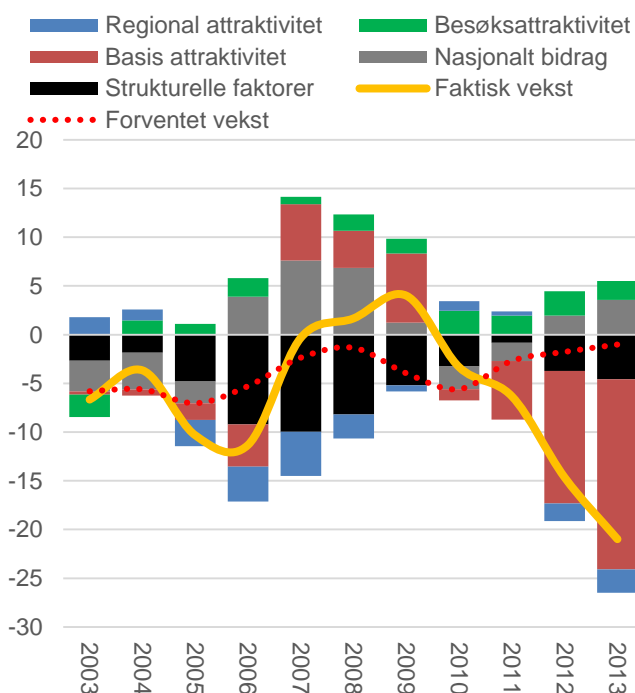

Figur 15: Lokaliseringkvotienter, Torsken, 2013

7.4 Drivkrefter bak næringsutviklingen

I diagrammet til høyre har vi dekomponert årsakene til arbeidsplassveksten i næringslivet. Arbeidsplassveksten er målt som tre års glidende gjennomsnitt. Det nasjonale bidraget er veksten i næringslivet i Norge, og reflekterer de generelle konjunkturane. Vi kan se at perioden 2006-2008 var høykonjunktur i Norge med sterk vekst, før finanskrisen kom og førte til nedgang. I de siste to periodene har det blitt vekst igjen. De strukturelle faktorene viser hvilken betydning bransjestrukturen og befolkningsutviklingen har betydd for veksten i næringslivet. Vi kan se at de strukturelle forholdene har vært negative, dog i varierende grad. Den delen av arbeidsplassveksten som ikke kan forklares av nasjonale konjunkturer og strukturelle forhold er et mål for næringsattraktiviteten. Vi har målt næringsattraktiviteten i de tre næringstypene; basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer.

Det som har skapt den sterke nedgangen i næringslivet de siste årene er basisnæringene. De har utviklet seg mye svakere enn tilsvarende bransjer ellers i landet. De regionale næringene har også utviklet seg svakt. Besøksnæringene har imidlertid en god utvikling.

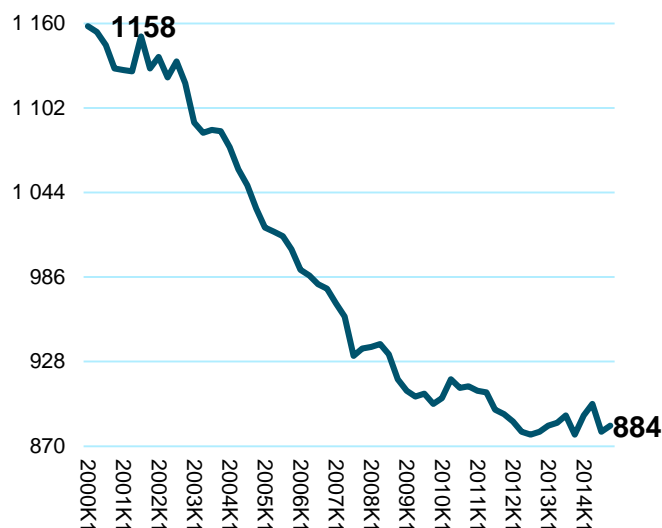

Figur 16: Årsaker til arbeidsplassveksten i Torsken.

7.5 Befolkningsutvikling

Utviklingen i antall innbyggere er vist til høyre.

Torsken hadde sterk nedgang fram til 2012. De siste to årene har nedgangen stoppet opp. Vi har tall for befolkningen fram til 1. januar 2015, mens for arbeidsplasser har vi bare tall fram til slutten av 2013. Vi vet derfor ikke hvordan det har gått med arbeidsplassveksten i 2014, og derfor heller ikke om nedgangen i befolkningen har stoppet opp på grunn av bedre arbeidsplassvekst.

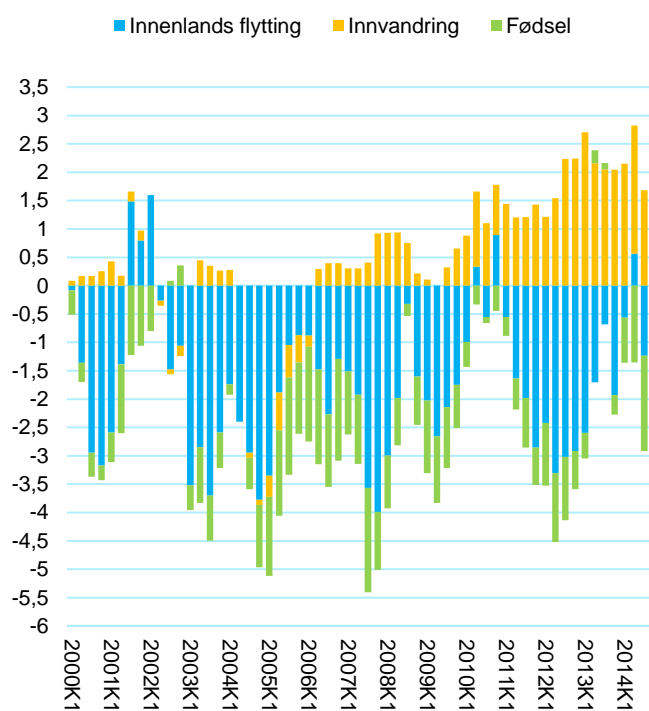
Figur 17: Befolkningsutvikling i Torsken.

7.6 Befolkningsutvikling dekomponert

Til høyre ser vi hvordan endringene i befolkningen er sammensatt av fødselsbalanse, netto innvandring og innenlands nettoutflytting.

Torsken har et ganske høyt fødselsunderskudd. Det betyr at befolkningen vil synke dersom det ikke er netto innflytting. I de siste årene har det vært et stort positivt bidrag til befolkningsveksten fra innvandring. Netto innvandring har i perioder oversteget to prosent av befolkningen per år. Det har i stor grad bidratt til at befolkningsnedgangen har stoppet opp.

Nettoutflyttingen mellom Torsken og andre norske kommuner har variert ganske sterkt. I noen få perioder har det vært netto innflytting, men i de fleste periodene har det vært netto utflytting. I perioder har netto utflytting tilsvart mer enn tre prosent av befolkningen pr år. I de siste 12 månedene, dvs i 2014, har det faktisk blitt netto innflytting fra andre norske kommuner. Når denne rapporten skrives, har vi ennå ikke tilgang til data over arbeidsplassutviklingen i 2014. Forbedringen i flyttetallene kan kanskje skyldes arbeidsplassvekst i Torsken i 2014.

Figur 18: Befolkningsutvikling i Torsken, målt hvert kvartal, dekomponert.

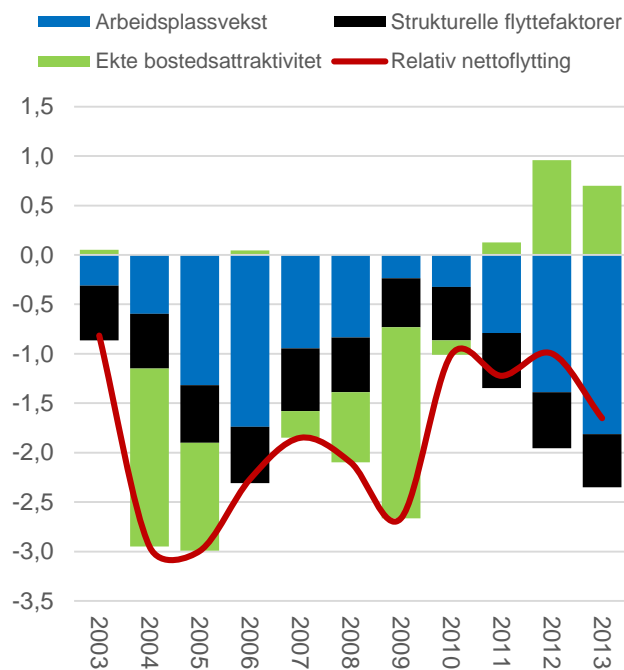
7.7 Drivkrefter bak flytting

I grafen til høyre har vi vist nettoflyttingen, i tre års glidende gjennomsnitt, og så har vi dekomponert drivkreftene bak på samme måte som vi gjorde for næringslivsveksten.

Torsken har i alle periodene hatt netto utflytting. Svak arbeidsplassvekst har bidratt negativt i alle periodene, og særlig mye i den siste perioden.

Det strukturelle flyttefaktorene er ugunstige for Torsken. Det henger sammen med at Torsken er en liten kommune, som ligger langt fra store arbeidsmarkeder. Det er et forhold som gjelder nesten alle distriktskommuner, og som fører til utflytting.

Fram til 2010 var nettoflyttingen (inkludert innvandring) mye svakere enn forventet, ut fra arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene. De siste periodene har dette snudd. Nå er nettoflyttingen blitt bedre enn forventet. Det er altså lavere utflytting enn de skulle vært ut fra nedgangen i antall arbeidsplasser og de strukturelle flyttefaktorene. Det kan dermed se ut til at Torsken har blitt et mye mer attraktivt sted å bo. Vi har ikke gjennomført noen kvalitative undersøkelser av Torsken, så vi har ikke noen forklaringer på om det har skjedd noen faktiske endringer i Torsken som kan forklare dette.

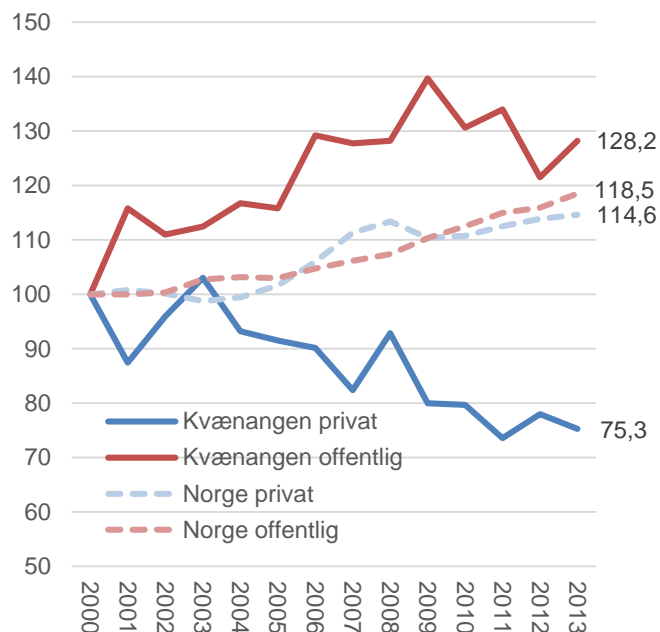
Figur 19: Drivkrefter bak flyttingen i Torsken. Enheten er standardavvik blant de 428 kommunene i Norge.

8. Kvæningen

8.1 Arbeidsplassutvikling

Kvæningen har mistet nesten hver fjerde arbeidsplass i næringslivet siden 2000. Nedgangen har blitt avbrutt av noen år med vekst, men trenden synes ganske jevn likevel.

Antall arbeidsplasser i det offentlig har vokst ganske mye. Det er 28,2 prosent flere arbeidsplasser i offentlig sektor i 2013 i forhold til 2000. Det er en vekst som er nesten ti prosentpoeng høyere enn veksten i offentlig sektor på landsbasis.

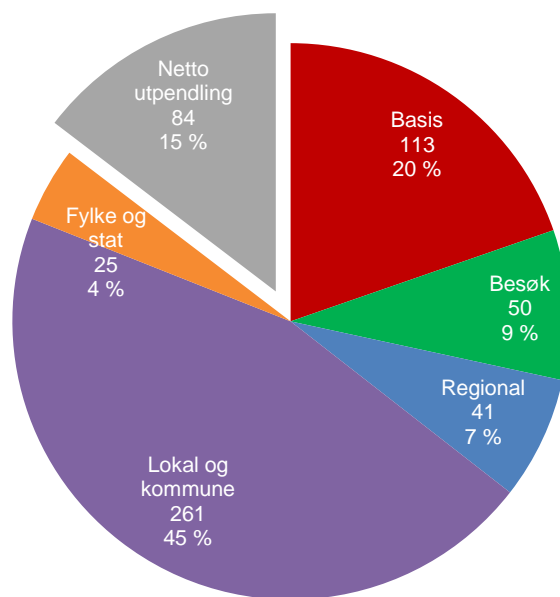
Figur 20: Indeksert arbeidsplassvekst i Kvæningen. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

8.2 Overordnet næringsstruktur

Det er en netto utpendling fra Kvæningen på 15 prosent. I 2000 var det 19 prosent netto utpendling. I motsetning til Torsken har altså netto utpendling avtatt.

En svært stor andel av sysselsettingen i Kvæningen er i kommunen. Antall ansatte kommunen tilsvarer 45 prosent av samlet sysselsetting, og der er en svært høy andel i forhold til de fleste steder.

Mesteparten av næringslivet er i basisnæringene, som er relativt store i Kvæningen, og tilsvarer 20 prosent av samlet sysselsetting. Besøksnæringene og de regionale næringene utgjør en ganske liten andel. De regionale næringene utgjør til sammenlikning over 30 prosent av sysselsettingen i Norge.

Figur 21: Sysselsettingens fordeling på sektorer og næringstyper, Kvæningen, 2013. Talene viser både absolutte tall for antall sysselsatte og prosentvis andel av sysselsettingen.

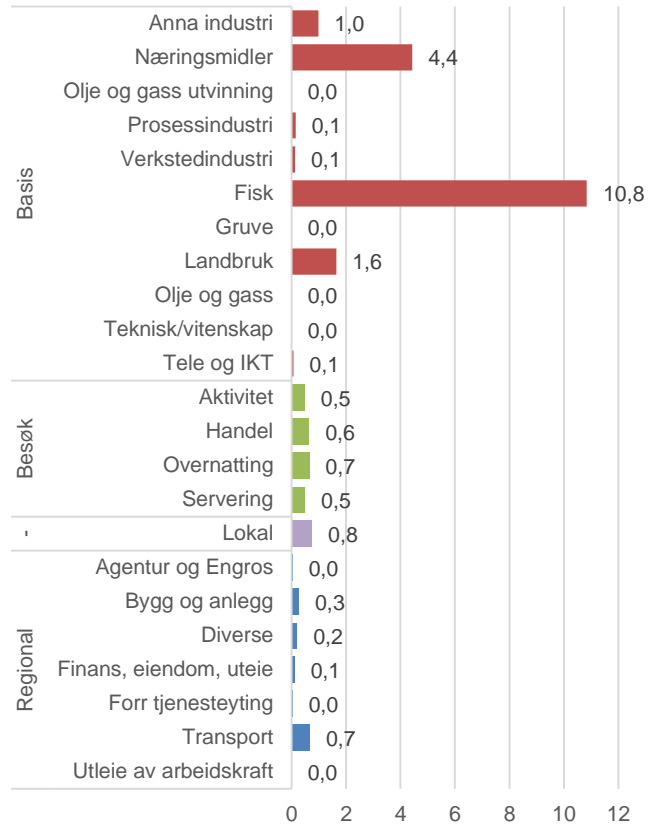
8.3 Bransjer

Fisk og havbruk er bransjer som det er relativt høyest konsentrasjon av i Kvæningen. Andelen er mer enn ti ganger så stor som i Norge. Næringsmiddelindustri har også en høy lokaliseringkvotient på 4,4.

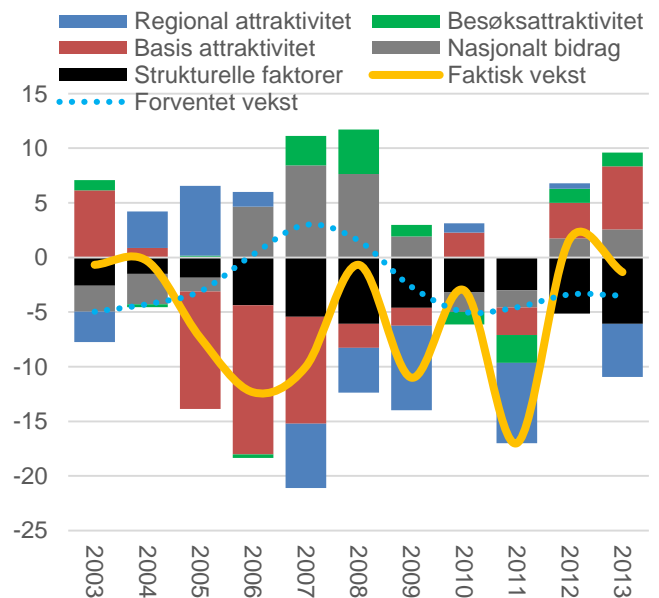
Kvæningen har også høyere andel av sysselsettingen i landbruket enn gjennomsnittskommunen, og samme andel som gjennomsnittet av anna industri.

8.4 Drivkrefter bak næringsutviklingen

Kvæningen hadde tidligere mange år med svært dårlig utvikling i basisnæringene, men i de siste periodene har basisnæringene utviklet seg bedre enn normalt. De regionale næringene har hatt svak utvikling. Besøksnæringene har gått litt opp og ned.

Figur 22: Lokaliseringkvotienter, Kvæningen, 2013

Figur 23: Årsaker til arbeidsplassveksten i Kvæningen.

8.5 Befolkningsutvikling

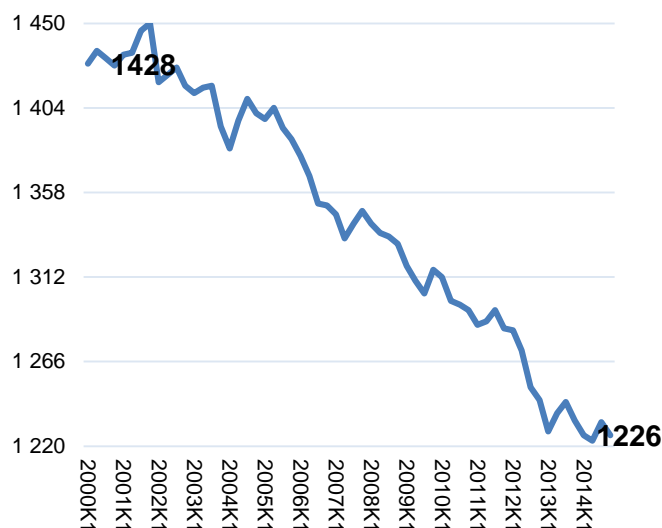
Antall innbyggere har sunket ganske jevnt og trutt. I motsetning til mange andre kommuner, har ikke nedgangen blitt bremsert eller stoppet opp etter 2007, da det ble mye mer innvandring til Norge.

8.6 Befolkningsutvikling dekomponert

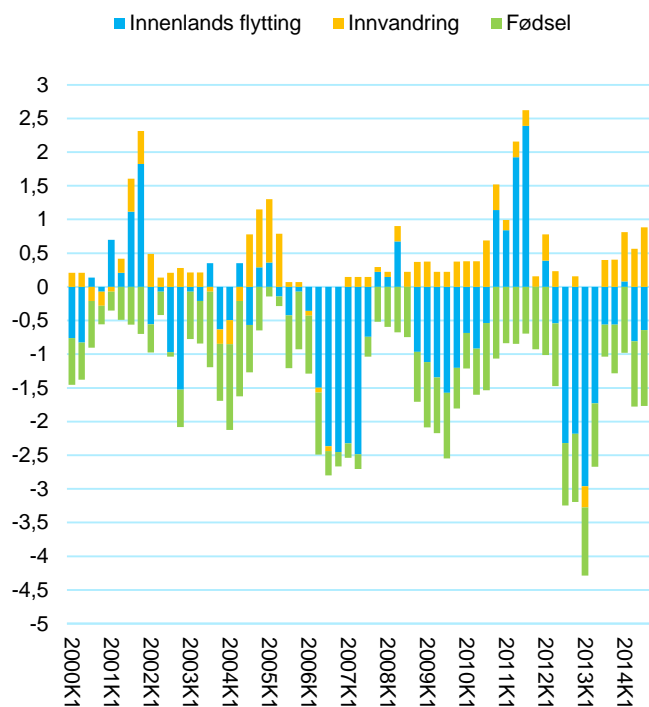
Kvæningen har fødselsunderskudd som reduserer folketallet hvert år.

Det har vært en positiv innvandring i de fleste periodene, som har dempet befolkningsnedgangen, men innvandringen til Kvæningen har vært relativt liten.

I noen perioder har det vært netto innflytting fra andre norske kommuner, men i de aller fleste periodene har det vært utflytting. I noen perioder har utflyttingen vært større enn to prosent av folketallet.

Figur 24: Befolkningsutvikling i Kvæningen.

Figur 25: Befolkningsutviklingen i Kvæningen dekomponert.

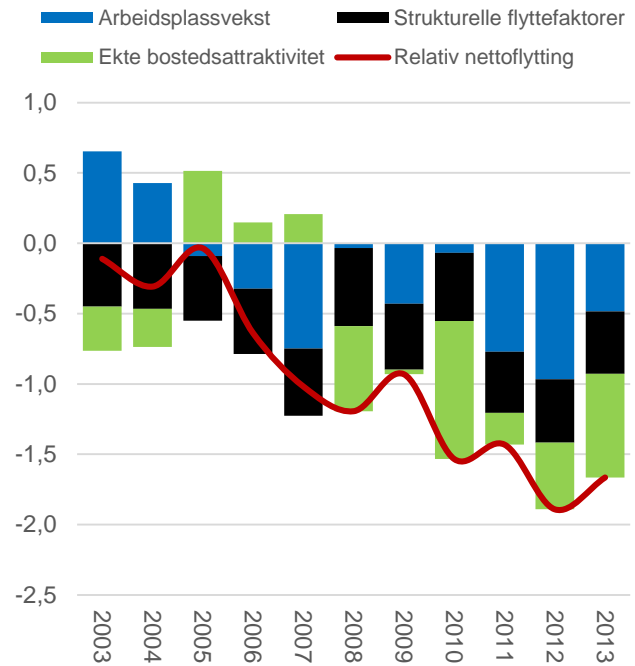
8.7 Drivkrefter bak flytting

Kvæningen har hatt en svak arbeidsplassutvikling i alle periodene etter 2003, som forklarer en ganske stor del av de svake flyttetallene.

De strukturelle flyttefaktorene er også ugunstige. Det er de i omtrent alle små distriktskommuner.

Nettoflyttingen til Kvæningen har imidlertid vært klart dårligere enn normalt etter 2008. Denne ekstra utflyttingen, som indikerer svak bostedsattraktivitet, har bidratt ganske mye til utflyttingen.

Det betyr at Kvæningen både må gjøre noe med næringsutviklingen for å unngå ytterligere arbeidsplassnedgang og samtidig vurdere tiltak som gjør at bostedsattraktiviteten kan bedres.

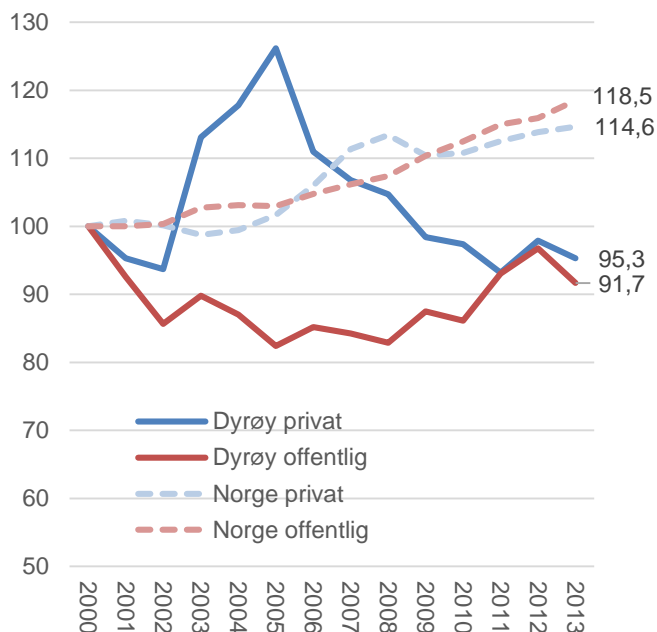
Figur 26: Drivkrefter bak flyttingen i Kvæningen. Enheten er standardavvik blant de 428 kommunene i Norge.

9. Dyrøy

9.1 Arbeidsplassutvikling

Dyrøy hadde sterk vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet fra 2002 til 2005. Etter 2005 har den sterke veksten blitt avløst av sterk nedgang. Nedgangen i antall arbeidsplasser i Dyrøy har «bare» vært på 4,7 prosent siden 2000. Nedgangen fra 2005 til 2013 har imidlertid vært ganske dramatisk.

Det er en del færre arbeidsplasser i det offentlige i 2013 enn i 2000. Nedgangen skjedde fra 2000 til 2007. Etter det har det blitt flere arbeidsplasser i det offentlige, men det var ganske mye nedgang i 2013.

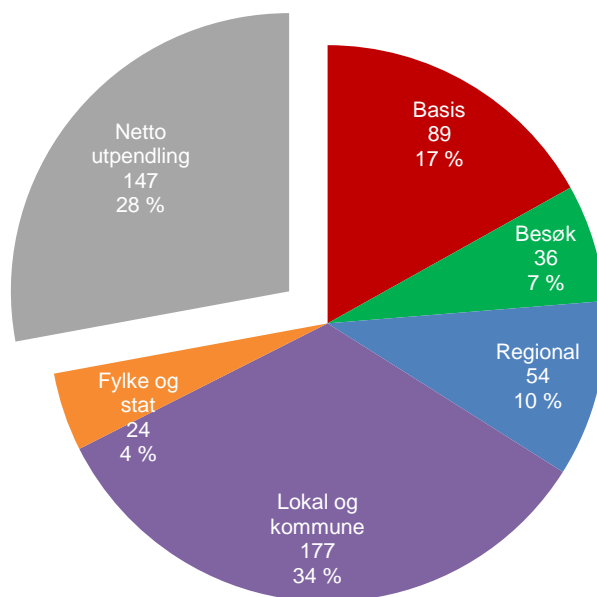
Figur 27: Indeksert arbeidsplassvekst i Dyrøy. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

9.2 Overordnet næringsstruktur

Dyrøy har stor netto utpendling. Netto utpendling tilsvarer 28 prosent av samlet sysselsetting. Dyrøy har mange pendlere til Sørreisa, Tromsø, Lenvik og Salangen.

Også i Dyrøy er det relativt mye basisnæringer og forholdsvis lite av besøksnæringer og regionale næringer.

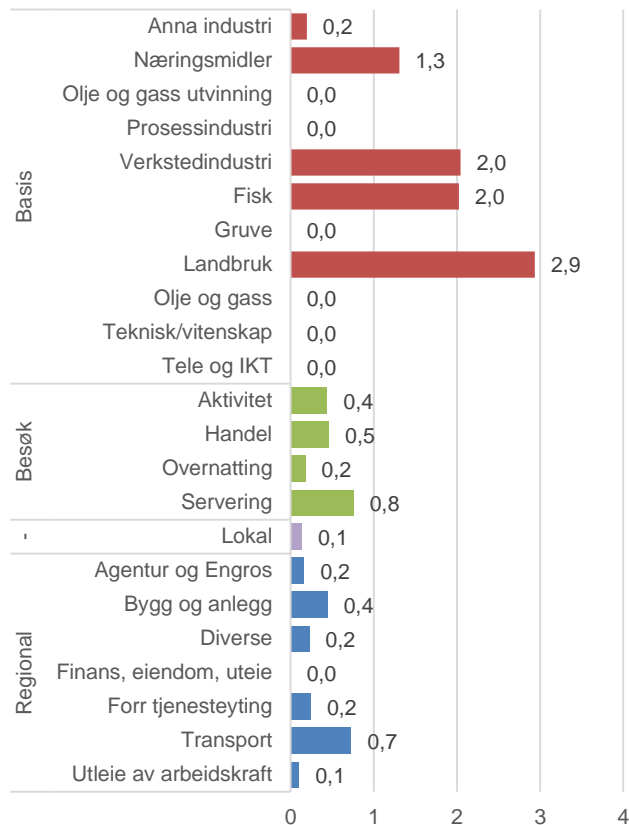
Det er også en forholdsvis høy andel av de sysselsatte som jobber i kommunen, men ikke så høy andel som i Torsken og Kvæangen.

Figur 28: Sysselsettingens fordeling på sektorer og næringstyper, Dyrøy, 2013. Talene viser både absolutte tall for antall sysselsatte og prosentvis andel av sysselsettingen.

9.3 Bransjer

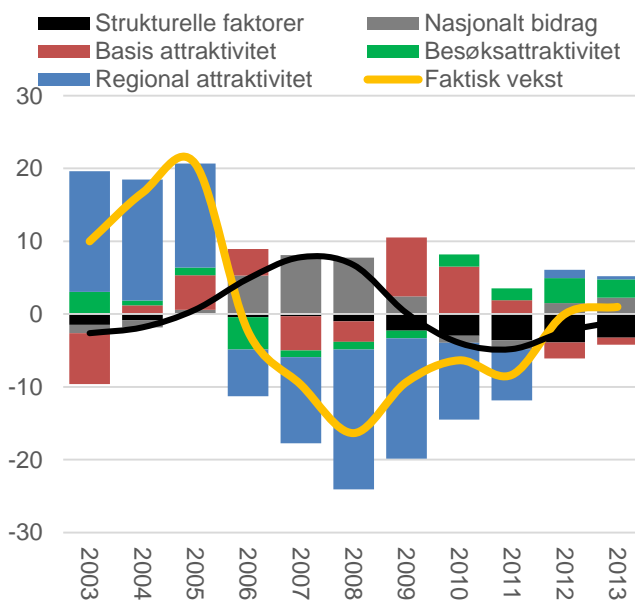
Dyrøy har bransjemessig flere bein å stå på. Det er relativt mye landbruk, fisk, verkstedindustri og næringsmiddelindustri. Det er forholdsvis mindre av bransjene i besøksnæringene og i de regionale næringene, men det er ikke snakk om lokaliseringkvotienter nær null som i Torsken. Vi så tidligere at Dyrøy ikke hadde spesielt sterk bransjespesialisering.

Figur 29: Lokaliseringkvotienter, Dyrøy, 2013

9.4 Drivkrefter bak næringsutviklingen

Besøksnæringene og basisnæringene har vekslet på å være attraktive og lite attraktive. Det er i de regionale næringene det har svingt sterkest. Det var i de regionale næringene som veksten kom fram til 2005, og i de samme næringene nedgangen kom etter 2005. Vanligvis er det i basisnæringene det svinger mest, men ikke i Dyrøy.

Figur 30: Årsaker til arbeidsplassveksten i Dyrøy.

9.5 Befolkningsutvikling

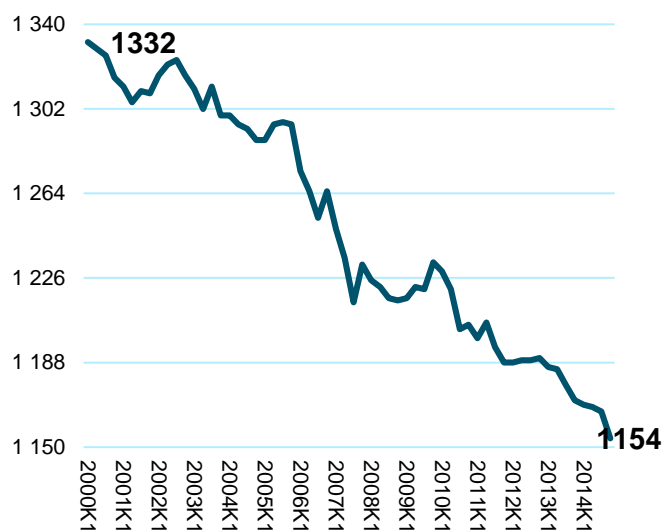
Dyrøy har hatt en ganske sterk og jevn nedgang i folketallet, og det er ingen tegn til at nedgangen bremses opp.

9.6 Befolkningsutvikling dekomponert

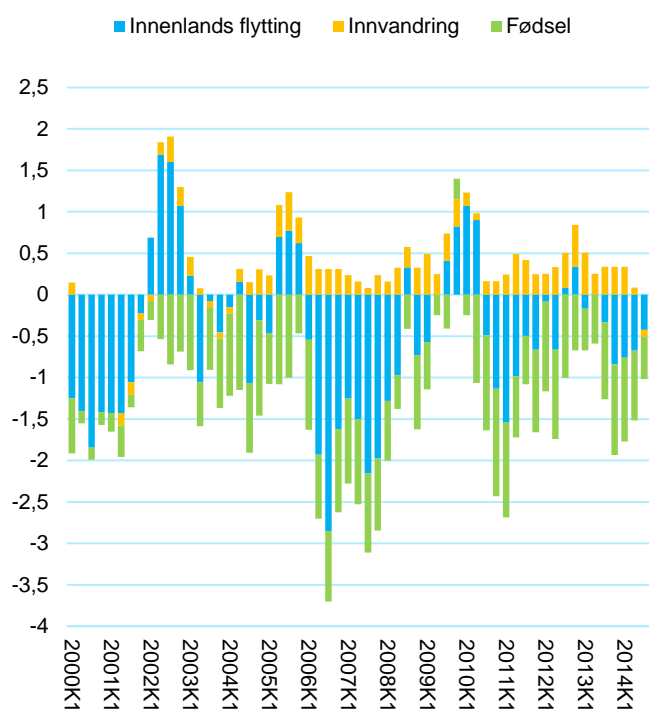
Dyrøy har som de andre kommunene med stort omstillingsbehov et ganske stort fødselsunderskudd. I Dyrøy har dette fødselsunderskuddet blitt mye sterkere de ti siste årene.

Det har vært et positivt bidrag fra innvandring i perioder, men innvandringen til Dyrøy har vært ganske liten. I det siste året har det faktisk blitt netto utvandring. Det er det få kommuner som har hatt.

Dyrøy har hatt vekslende nettoflytting fra andre norske kommuner. I perioder har denne utflyttingen vært ganske sterk, og oversteget to prosent av befolkningen. I 2014 har det imidlertid vært positiv netto innenlands flytting.

Figur 31: Befolkningsutvikling i Dyrøy.

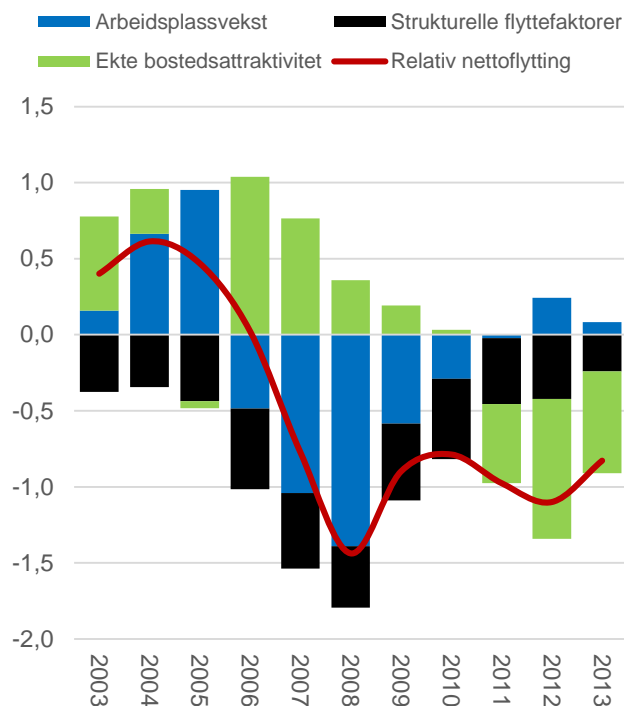
Figur 32: Befolkningsutviklingen i Dyrøy, dekomponert.

9.7 Drivkrefter bak flytting

Arbeidsplassendringene ser ut til å ha slått ut ganske sterkt i flyttetallene i Dyrøy. I perioden med størst arbeidsplassnedgang var det en positiv bostedsattraktivitet som gjorde at det ikke ble så sterk utflytting som ventet. I de siste periodene har det snudd litt. Nå har arbeidsplassveksten blitt ganske bra, men utflyttingen har blitt en del sterkere enn normalt. Dyrøy framstår dermed som lite attraktiv som bosted de siste årene.

De strukturelle flyttefaktorene har bidratt negativt i hele perioden, som i de andre kommunene med stort omstillingsbehov.

De demografiske omstillingsbehovene i de siste årene ser dermed ut til å skyldes lav bostedsattraktivitet. Arbeidsplassveksten har faktisk vært ganske god.

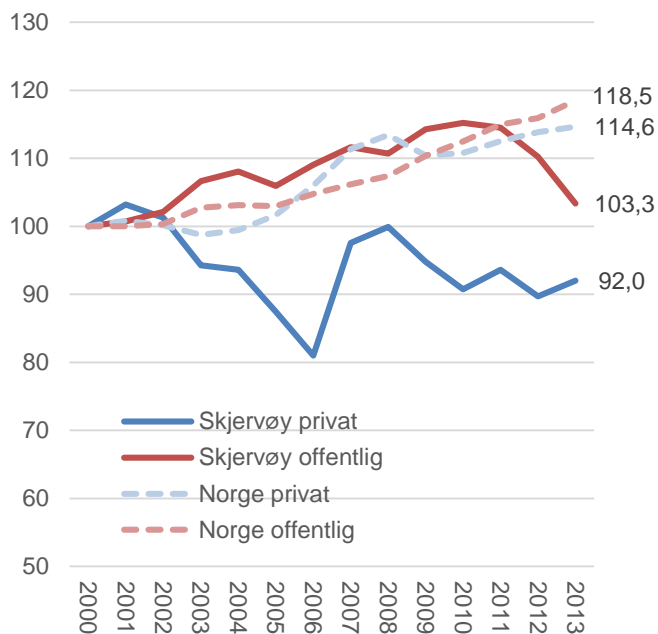
Figur 33: Drivkrefter bak flyttingen i Dyrøy. Enheten er standardavvik blant de 428 kommunene i Norge.

10. Skjervøy

10.1 Arbeidsplassutvikling

Skjervøy har mistet åtte prosent av arbeidsplassene siden 2008. I 2008 var det omtrent like mange arbeidsplasser som i 2000.

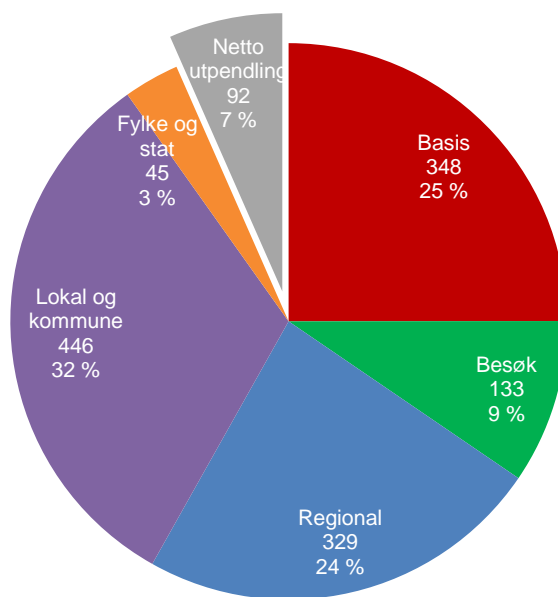
Det har også vært en nedgang i antall arbeidsplasser i det offentlige de siste tre årene. Det er 3,3 prosent flere arbeidsplasser i det offentlige i 2013 enn i 2000 i Skjervøy. I resten av landet har det offentlige fått 18,5 prosent flere arbeidsplasser siden 2000.

10.2 Overordnet næringsstruktur

Antall arbeidsplasser i basisnæringene tilsvarer en fjerdedel av samlet sysselsetting i Skjervøy. Det er mer enn middels av norske kommuner. Det er forholdsvis lite av besøksnæringene. Det er en del høyere andel i de regionale næringene enn i Torsken, Kvæningen og Dyrøy, men likevel mindre enn andelen som de regionale næringene har i Norge. Den kommunale sektoren er forholdsvis stor. Det er få arbeidsplasser i fylkeskommunal og statlig sektor. Det er litt netto utpendling, tilsvarende sju prosent av sysselsettingen.

Figur 34: Indeksert arbeidsplassvekst i Skjervøy. Antall arbeidsplasser i 2000 =100.

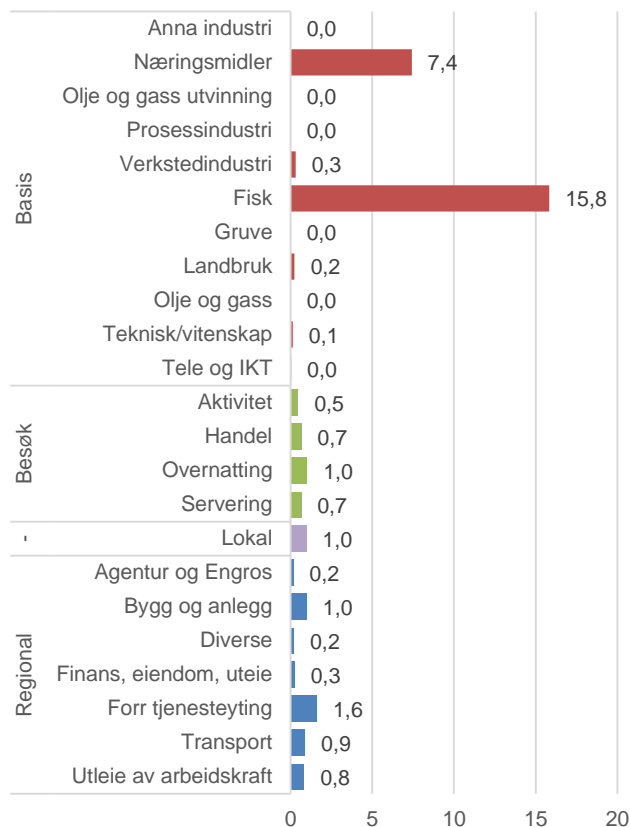

Figur 35: Sysselsettingens fordeling på sektorer og næringstyper, Skjervøy, 2013. Talene viser både absolutte tall for antall sysselsatte og prosentvis andel av sysselsettingen.

10.3 Bransjer

Skjervøy har en sterk konsentrasjon av fisk og næringsmiddelindustri. Det er lite basisnæringer utenom disse to bransjene.

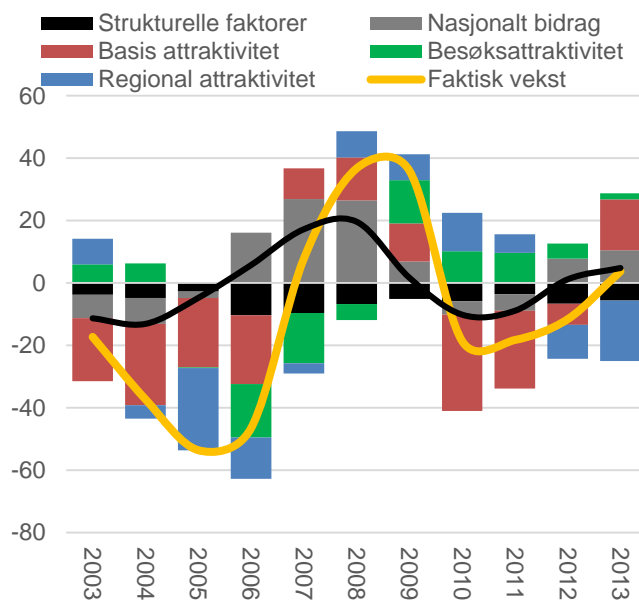
Skjervøy har over middels andel av næringslivet i forretningsmessig tjenesteyting, og middels andel i bygg og anlegg og overnatting.

Figur 36: Lokaliseringskvotienter, Skjervøy, 2013

10.4 Drivkrefter bak næringsutviklingen

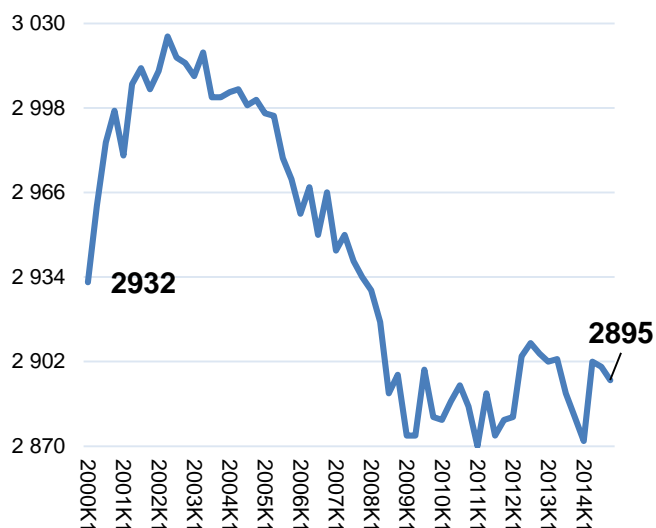
Skjervøy har hatt varierende næringsattraktivitet, i perioder har næringsattraktiviteten vært god, i andre perioder svak. Besøksattraktiviteten har vært et positivt bidrag de fem siste periodene.

Figur 37: Årsaker til arbeidsplassveksten i Skjervøy.

10.5 Befolkningsutvikling

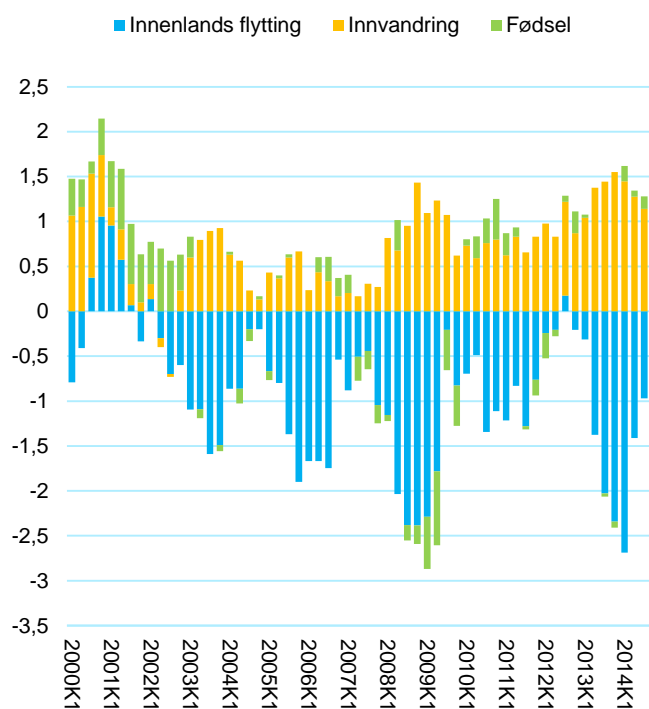
Skjervøy hadde sterk nedgang i folketallet fra 2002 til 2009. Etter det har befolkningen holdt seg på omtrent samme nivå.

Figur 38: Befolkningsutvikling i Skjervøy.

10.6 Befolkningsutvikling dekomponert

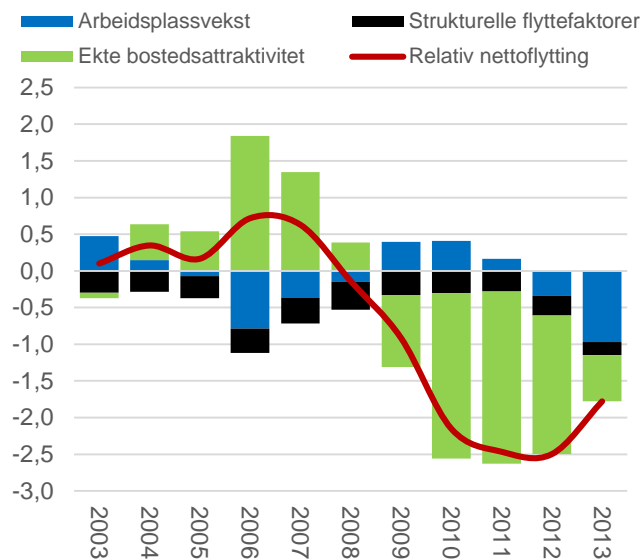
Skjervøy har, i motsetning til mange andre distriktskommuner, et positivt fødselsoverskudd, i hvert fall i noen perioder.

Figur 39: Befolkningsutviklingen i Skjervøy, dekomponert.

10.7 Drivkrefter bak flytting

Både svak arbeidsplassvekst og ugunstige strukturelle forhold for flytting har bidratt til at nettoflyttingen til Skjervøy er lavere enn til de fleste andre steder i Norge. Fram til 2006 var flyttebalansen bedre enn forventet. Deretter har Skjervøy stort sett hatt en svakere flyttebalanse enn de ytre forutsetningene skulle tilsi. I de siste fire årene er det arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene som har forklart mesteparten av det svake flyttetallet.

Figur 40: Drivkrefter bak flyttingen i Skjervøy. Enheten er standardavvik blant de 428 kommunene i Norge.

11. Lyngen

11.1 Arbeidsplassutvikling

Det er omtrent like mange arbeidsplasser i privat sektor i Lyngen i dag som det var i 2000. Privat sektor hadde arbeidsplassnedgang frem til 2005. Deretter var det en periode med vekst. De siste to årene har antall arbeidsplasser i privat sektor sunket igjen.

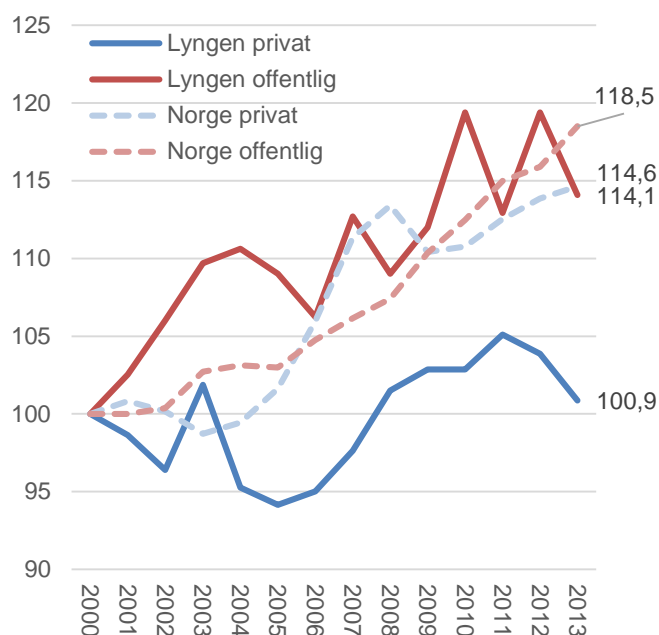
Offentlig sektor har vokst ganske mye. Veksten har i flere år vært høyere enn veksten på landsbasis. Det siste året har det vært nedgang.

11.2 Overordnet næringsstruktur

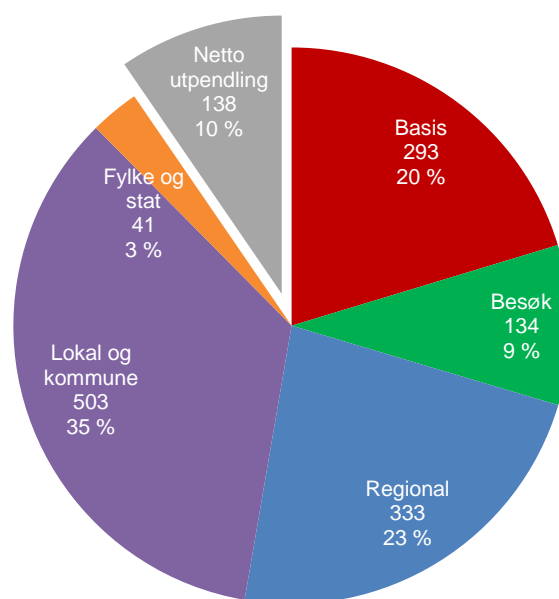
Kommunal sektor og de lokale næringene utgjør mer enn en tredel av sysselsettingen i Lyngen.

Nettoutpendlingen er forholdsvis høy og tilsvarer 10 prosent av samlet sysselsetting. Det var 138 flere personer som pendlet ut av enn inn til Lyngen i 2013.

Basisnæringene er omtrent like store i Lyngen som i landet som helhet. Både besøksnæringene og de regionale næringene er små.

Figur 41: Indeksert arbeidsplassvekst i offentlig og privat sektor i Lyngen. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

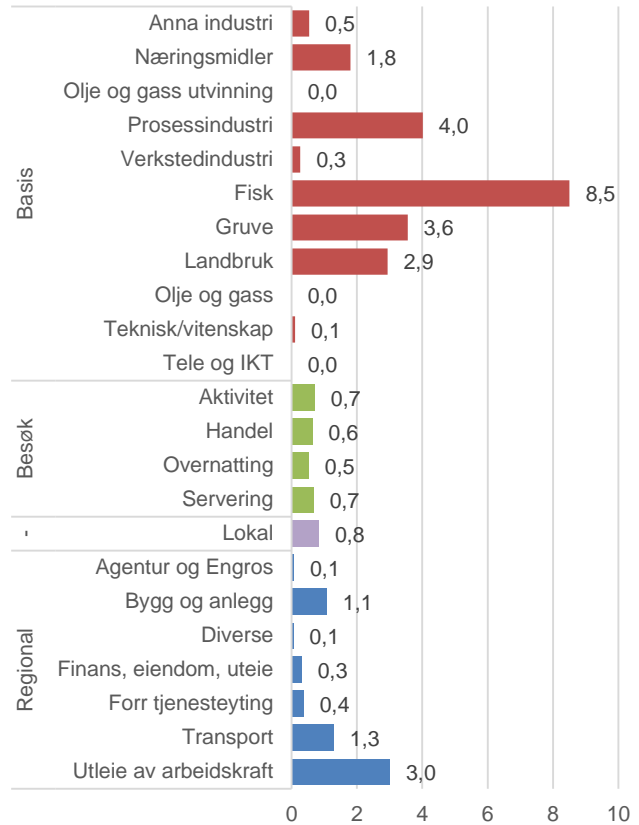
Figur 42: Sysselsettingens fordeling på sektorer og næringstyper i Lyngen, 2013. Talene viser både absolutte tall for antall sysselsatte og prosentvis andel av sysselsettingen.

11.3 Bransjer

Andelen sysselsatte innen fiske er mer enn åtte ganger så høy i Lyngen som i landet som helhet.

Prosessindustrien er også forholdsvis stor; den er fire ganger så stor i Lyngen som i landet som helhet.

Næringsmiddelindustrien, gruvedrift og landbruket er også større i Lyngen enn i Norge. Samtlige bransjer innen besøksnæringene er forholdsvis små. Bygg- og anlegg, transport og utleie av arbeidskraft er relativt store i Lyngen, mens de øvrige bransjene i de regionale næringene er små.

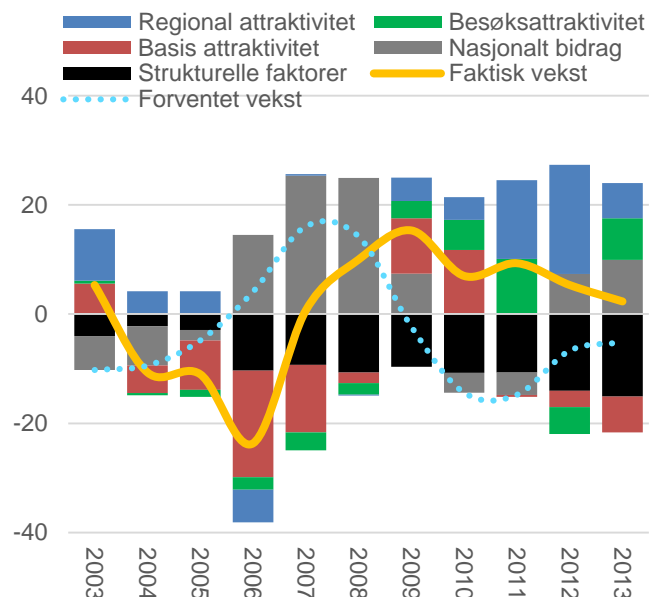
Figur 43: Lokaliseringskvotienter, Lyngen, 2013

11.4 Drivkrefter bak næringsutviklingen

Etter finanskrisen har Lyngen vært attraktiv for bedrift, spesielt i de regionale næringene.

Basisnæringene har hatt en uforklart lav vekst de siste årene.

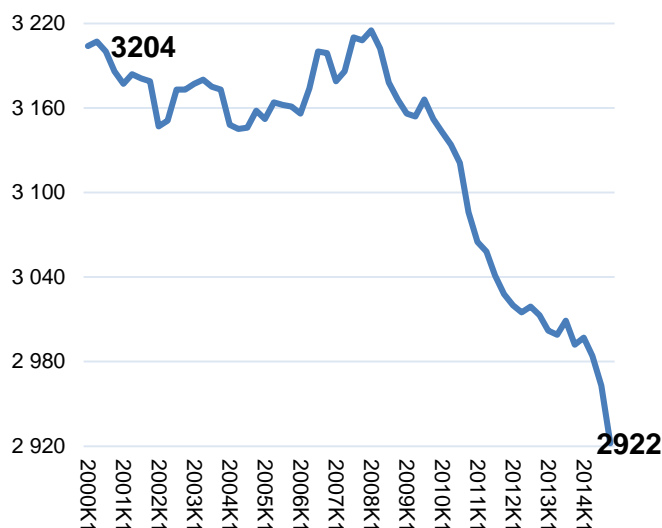
De strukturelle forholdene for vekst i næringslivet har blitt dårligere med årene.

Figur 44: Årsaker til arbeidsplassveksten i Lyngen.

11.5 Befolkningsutvikling

Fra 2000 til 2008 var befolkningsutviklingen i Lyngen ganske jevn. Etter 2008 har det vært et brått fall i innbyggertallet. Det var 2 922 innbyggere i Lyngen ved utgangen av 2014.

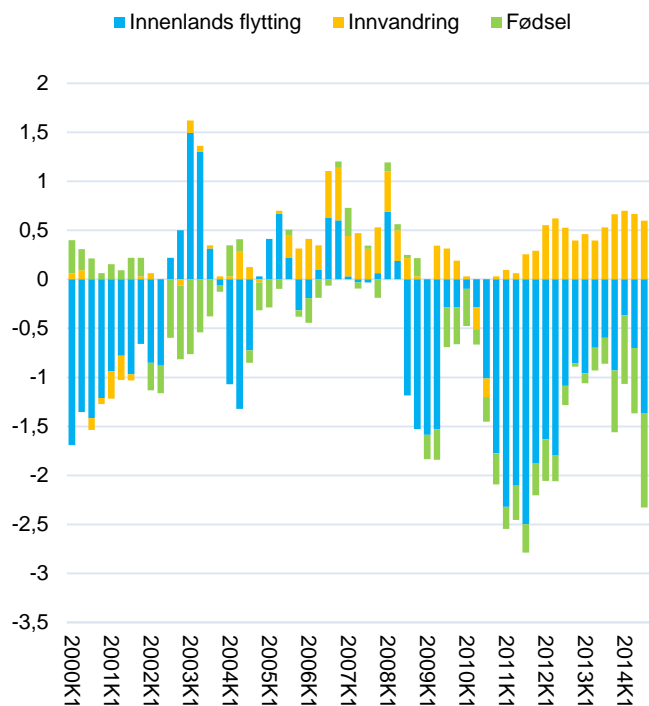
Figur 45: Befolkningsutvikling i Lyngen.

11.6 Befolkningsutvikling dekomponert

Det som bidrar mest til den negative befolkningsutviklingen i Lyngen er innenlands flyttetap. Det flytter flere folk fra Lyngen til andre kommuner enn motsatt vei.

Innvandringen er positiv, men ikke høy nok til å kompensere for den sterke innenlandske utflyttingen.

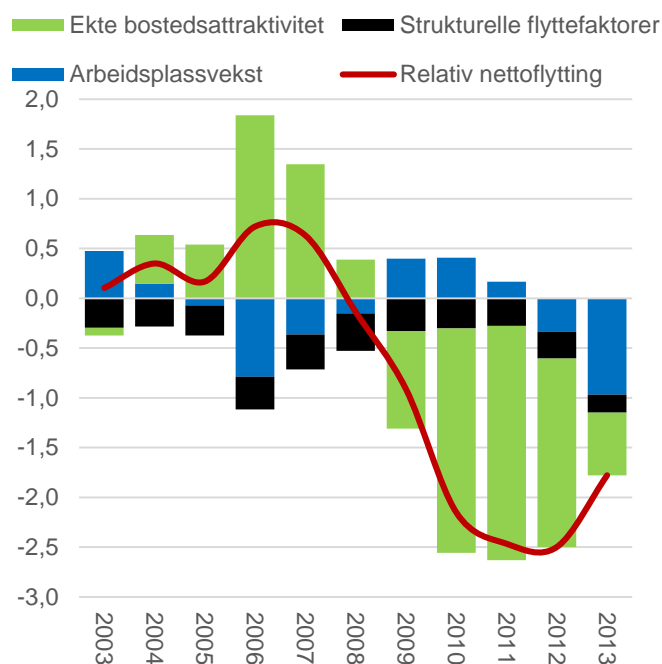
Fødselsbalansen er også negativ, og bidro isolert sett til en nedgang på nesten én prosent av folketallet det siste året. Fødselsbalansen har blitt dårligere de siste årene.

Figur 46: Befolkningsutvikling i Lyngen, dekomponert.

11.7 Drivkrefter bak flytting

Mesteparten av befolkningsnedgangen i Lyngen skyldes forhold som vi ikke finner noen ytre forklaring til. Arbeidsplassutviklingen og de strukturelle forholdene er ikke gode, og har isolert sett bidratt negativt til nettoflyttingen. Men mesteparten av nettoflyttingen skyldes lav bostedsattraktivitet. Bostedsattraktiviteten i Lyngen er en av Norges dårligste. De siste tre årene har den forbedret seg noe.

Figur 47: Drivkrefter bak flyttingen i Lyngen. Enheten er standardavvik blant de 428 kommunene i Norge.

12. Målselv

12.1 Arbeidsplassutvikling

I motsetning til utviklingen nasjonalt har privat sektor hatt bedre arbeidsplassutvikling enn offentlig sektor i Målselv. Arbeidsplassveksten i privat sektor var høyere enn veksten i Norge frem til 2009. Fra 2009 til 2012 var det arbeidsplassnedgang. Det var en svak oppgang fra 2012 til 2013. Det er 3,6 prosent flere arbeidsplasser i privat sektor i Målselv i dag enn det var i 2000.

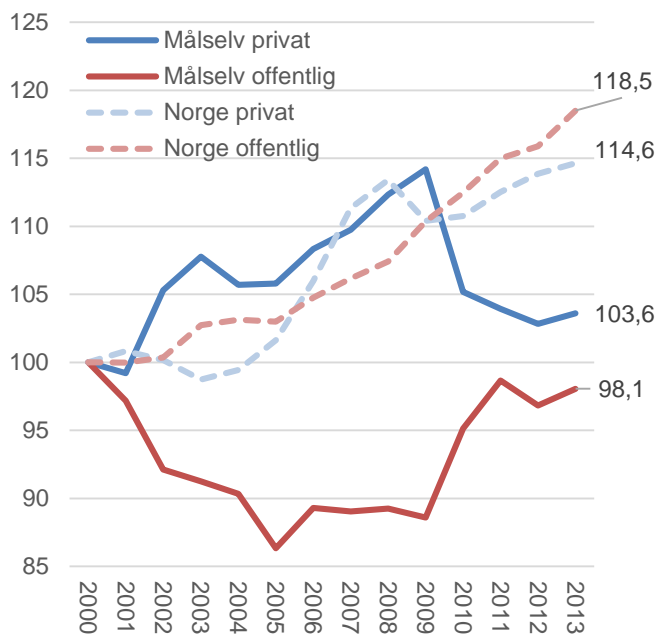
Offentlig sektor hadde sterk arbeidsplassnedgang frem til 2005. Deretter har antall arbeidsplasser økt, og nå er det bare noen færre arbeidsplasser i offentlig sektor enn det var i 2000.

12.2 Overordnet næringsstruktur

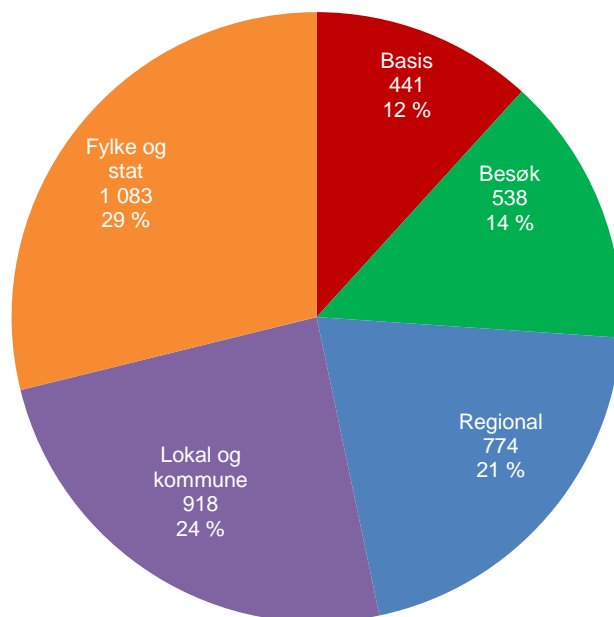
Fylkeskommunal og statlig sektor i Målselv er stor. Andelen arbeidsplasser i disse sektorene er mer enn dobbelt så høy som i landet som helhet. Kommunal sektor og lokale næringer er også store. I Målselv utgjør offentlig sektor mer enn halvparten av arbeidsplassene. I landet som helhet utgjør offentlig sektor 30 prosent av arbeidsplassene.

Basisnæringene er forholdsvis små i Målselv, mens besøksnæringene er like store som i landet som helhet. De regionale næringene er små.

Målselv er en innpendlingskommune. Nettoinnpendlingen tilsvarer 6 prosent av arbeidsplassene. Det var 242 flere personer som pendlet til Målselv enn ut, i 2013.

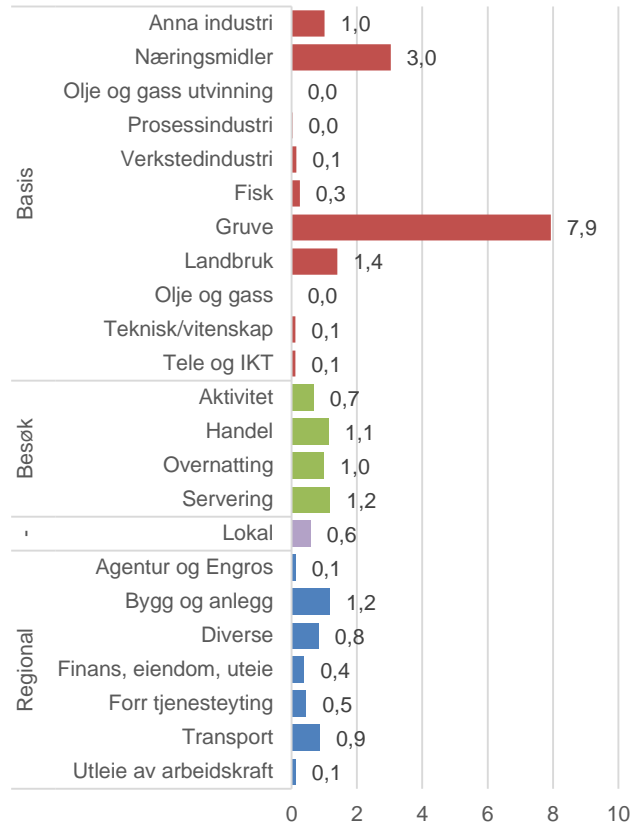
Figur 48: Indeksert arbeidsplassvekst i offentlig og privat sektor i Målselv. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

Figur 49: Arbeidsplassenes fordeling på sektorer og nærings typer i Målselv, 2013. Talene viser både absolutte tall for antall sysselsatte og prosentvis andel av sysselsettingen.

12.3 Bransjer

Gruvedriften er mye større i Målselv enn den er i landet som helhet. Det var 49 arbeidsplasser innenfor gruvedrift i Målselv i 2013. Gruvedriften utgjør dermed en liten andel av det private næringslivet i Målselv, som består av 1 839 arbeidsplasser. Men i forhold til landet som helhet er gruvedriften stor. Gruvedriften har vokst kraftig, fra én arbeidsplass i 2000 til 49 i 2013. Næringsmiddelindustrien er tre ganger så stor i Målselv som i Norge. Næringsmiddelindustrien hadde 201 arbeidsplasser i 2013.

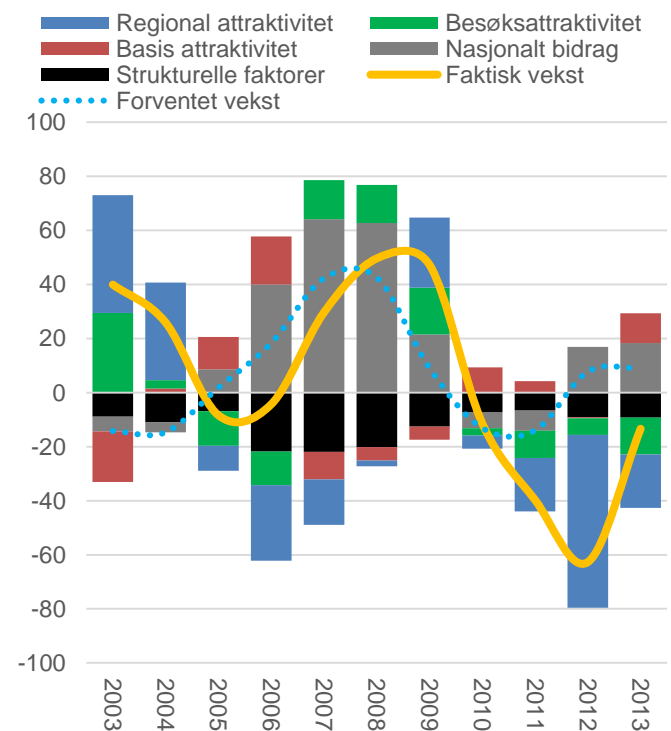

Figur 50: Lokaliseringskvotienter, Målselv, 2013

12.4 Drivkrefter bak næringsutviklingen

De siste årene har det vært svakere vekst i næringslivet enn forutsetningene skulle tilsi. Det er spesielt i de regionale næringene utviklingen har vært dårlig. Også besøksnæringene har hatt dårligere utvikling enn forventet. Basisnæringene har imidlertid gjort det bedre enn forventet etter finanskrisen.

De strukturelle forholdene for vekst var dårlig på midten av 2000-tallet, men har bedret seg siden da. De er fortsatt ugunstige, men mindre ugunstige nå enn for eksempel i 2006.

Figur 51: Årsaker til arbeidsplassveksten i Målselv.

12.5 Befolkningsutvikling

Det var sterk befolkningsnedgang i Målselv frem til 2007. Deretter har det vært vekst igjen. Veksten har enn å ikke vært sterk nok til å ta igjen det tapte fra perioden mellom 2000 og 2007. Ved utgangen av 2014 var det 6 693 innbyggere i Målselv.

12.6 Befolkningsutvikling dekomponert

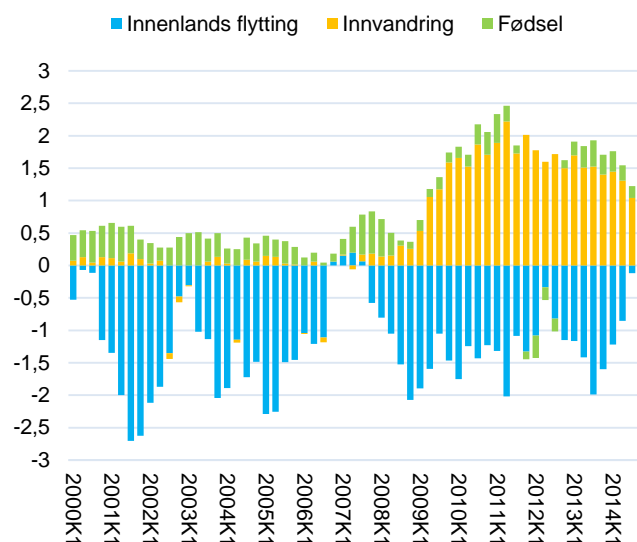
Målselv er preget av sterk innenlands fraflytting. Det betyr at det er flere som flytter fra Målselv til andre norske kommuner enn andre veien. Det siste året har det skjedd en positiv endring, og den innenlandske flyttebalansen var nesten lik null i 2014.

Fødselsbalansen er positiv, men bidrar lite til befolkningsutviklingen. Den har vært lavere de siste årene enn i perioden fra 2000 til 2009.

Etter 2007 har Målselv fått ganske mye innvandring. Dette har bidratt til at befolkningsutviklingen snudde. I noen år tilsvarte innvandringen 1,5 prosent av folketallet. Innvandringen er fortsatt positiv, men lavere det siste årene enn i de fire foregående.

Figur 52: Befolkningsutvikling i Målselv.

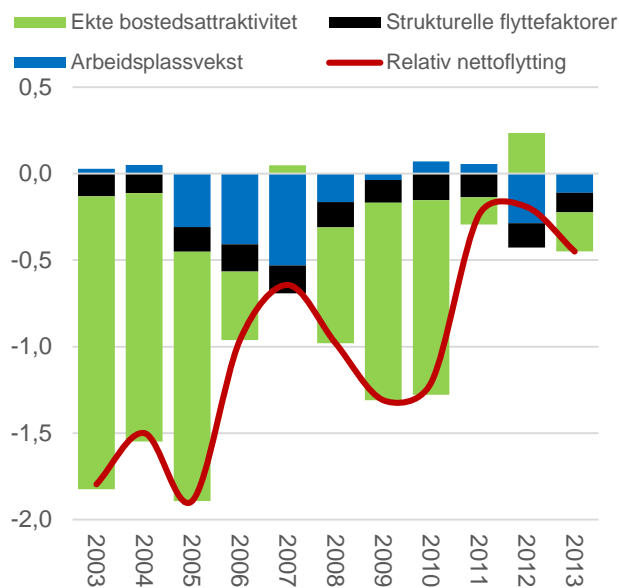
Figur 53: Befolkningsutvikling i Målselv, dekomponert.

12.7 Drivkrefter bak flytting

I perioden før 2007, før det var noe særlig innvandring til Målselv, var nettoflyttingen mye lavere enn arbeidsplassutviklingen og de strukturelle forholdene skulle tilsi. Bostedsattraktiviteten var negativ, og blant de laveste i landet.

I perioden rundt 2012 bedret flyttetallet seg, men det har blitt dårligere igjen i 2013.

De strukturelle forholdene og arbeidsplassutviklingen forklarer deler av den svake flyttebalansen, men i de fleste årene etter 2001 skyldes det svake flyttetallet forhold som vi ikke kan finne noen strukturell forklaring til.

Figur 54: Drivkrefter bak flyttingen i Målselv. Enheten er standardavvik blant de 428 kommunene i Norge.
